

การเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการภาวะวิกฤติของหน่วยบัญชาการ
ทหารพัฒนา โดยระบบบัญชาการเหตุการณ์ กรณีศึกษา
อุทกภัยในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

โดย

พลตรี หม่อมหลวง ประวีร์ จักรพันธุ์
ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาภาค 2
หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 65
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2565 - 2566

หนังสือรับรอง

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ได้อนุมัติให้เอกสารวิจัยส่วนบุคคล เรื่อง “การเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการภาวะวิกฤติ ของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา โดยระบบบัญชาการเหตุการณ์ กรณีศึกษาอุทกภัยในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ลักษณะวิชา การทหาร ของ พลตรี หม่อมหลวง ประวีร์ จักรพันธุ์ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 65 ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2565 - 2566

พลโท

(ชาติชาย ชัยเกษม)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

บทคัดย่อ

เรื่อง การเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการภาวะวิกฤติ ของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา โดยระบบบัญชาการเหตุการณ์ กรณีศึกษาอุทกภัยในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ลักษณะวิชา การทหาร

ผู้วิจัย พลตรี หม่อมหลวง ประวีร์ จักรพันธุ์ **หลักสูตร** วปอ. รุ่นที่ 65

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดในการจัดการภาวะวิกฤติ ของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กรณีศึกษาอุทกภัยในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาใช้ในการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการภาวะวิกฤติ ของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา โดยระบบบัญชาการเหตุการณ์ เพื่อเสนอแนะแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการภาวะวิกฤติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา โดยระบบบัญชาการเหตุการณ์ โดยการใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นหลักสำหรับเทคนิควิธีวิจัยที่นำมาใช้ได้แก่การวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มผู้ชำนาญการและหัวหน้าส่วนราชการ บุคลากรของส่วนราชการจังหวัดผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ทำงานร่วมกับสำนักงานพัฒนาภาค 2 หน่วยบัญชาการทหารพัฒนาโดยตรงเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผลการวิจัยพบว่า การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอย่างรวดเร็วในปัจจุบันทำให้เห็นชัดว่าแนวโน้มสถานการณ์สาธารณภัยจะมีความรุนแรงมากขึ้นอย่างไม่สามารถคาดการณ์ได้ชัดเจน ผลกระทบคือการคุกคามต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนและของประเทศ โดยปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการภาวะวิกฤติ ของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา โดยระบบบัญชาการเหตุการณ์ คือการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบตั้งแต่ขั้นการวางแผน การวิเคราะห์พื้นที่ปฏิบัติการหรือพื้นที่ประสบภัย รวมถึงกำลังพลและยานพาหนะ เครื่องมือช่างสำหรับการช่วยเหลือบรรเทาสาธารณภัย เพื่อให้มีการบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและไม่ปฏิบัติงานซ้ำซ้อน ทำให้ทราบแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการภาวะวิกฤติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา โดยระบบบัญชาการเหตุการณ์ สามารถนำเสนอได้ 2 ขั้นตอนการปฏิบัติ โดยเป็น 1 แนวทางทั่วไปที่ควรดำเนินการเป็นแนวทางหลัก คือ แนวทางการนำกำลังและยุทโธปกรณ์เข้าแก้ไขสถานการณ์โดยทั่วไป ของศูนย์บรรเทาสาธารณภัย สำนักงานพัฒนาภาค (สนภ.) และชุดบรรเทาสาธารณภัยเคลื่อนที่เร็ว หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ (นพค.) และ 2. แนวทางเสริมประสิทธิภาพระบบบัญชาการเหตุการณ์ตามบริบทของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา ที่มีภารกิจเป็นหน่วยงานพัฒนาประเทศและช่วยเหลือประชาชนรวมถึงแก้ไขปัญหาเร่งด่วนของประเทศ ด้วยกระบวนการจัดการสาธารณภัยที่เหมาะสมต่อการดำเนินการของศูนย์บรรเทาสาธารณภัย หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา

Abstract

Title Crisis Management Efficiency of the Armed Forces Development Command by the incident command system A case study of flooding in the the Northeast of Thailand.

Field Military

Name Maj. Gen. M.L. Pravee Chakrabandhu **Course** NDC **Class** 65

The purpose of this research was to study the problems and limitations of Crisis Management Efficiency of the Armed Forces Development Command by the incident command system A case study of flooding in the the Northeast of Thailand. The data obtained from the study were used to analyze factors affecting crisis management of the Armed Forces Development Command by the incident command system by using qualitative research methods Mainly for the research techniques used, namely document research together with in-depth interview and group discussions with experts and heads of government agencies Personnel of the provincial government who have experience working with 2nd Regional Development Office. The results showed that The current rapid climate change has made it clear that the likelihood of catastrophic situations will become unpredictably more sever .The effect is a threat to the lives and property of people and the country by factor are Systematic management from the planning stage Analysis of operational areas or affected areas including personnel and vehicles Tools for disaster relief assistance In order to have efficient resource management and do not perform redundant tasks. make them aware of ways to increase the efficiency of crisis management of the Armed Forces Development Command that it can be presented in 2 practical steps. First The general guidelines that should be taken as the main guidelines are the guidelines for bringing forces and equipment to solve the situation in general of the disaster relief center . Second contextual Incident Command System Efficiency Guidelines of the Armed Forces Development Command whose mission is to develop the country and help the people, including solving the country's urgent problems with appropriate disaster management procedures.

คำนำ

จากข้อมูลความสูญเสียที่สะท้อนความสำคัญของภัยพิบัติโดยเฉพาะอย่างยิ่งอุทกพิบัติภัยอันเป็นปัญหาสาธารณะของประเทศไทย แนวทางการจัดการภัยพิบัติที่มุ่งให้ความสำคัญกับการประสานความร่วมมือของภาคส่วนต่าง ๆ ความสำคัญของบทบาทเครือข่ายในการจัดการภัยพิบัติ ดังนั้นการจัดการด้านภัยพิบัติที่มีประสิทธิภาพจึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคส่วนอื่น ๆ ของสังคมทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาสังคม กองทัพอากาศไทยโดยหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา ถือเป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการบริหารจัดการปัญหาด้านภัยพิบัติทั้งในระดับและยุทธวิธีต่าง ๆ แต่ในการปฏิบัติการดังกล่าว ยังขาดความชัดเจนในการจัดองค์กรสถานะฉุกเฉิน (Emergency Management) ให้เป็นไปตามหลักสากลที่สามารถเพิ่มเติมกำลังและประสิทธิภาพร่วมกับภาคีเครือข่ายจัดการภัยพิบัติ ตามหลักระบบบัญชาการเหตุการณ์ (Incident Command System : ICS) อาทิเรื่องอัตราการจัดกำลังพล ที่ต้องมีทักษะความรู้ในส่วนบุคคล และยุทธวิธี การบรรเทาสาธารณภัยที่ชัดเจน ขาดระเบียบปฏิบัติประจำ ปัญหาที่สำคัญในการบริหารจัดการภาวะวิกฤติ โดยทั่วไปของภาคส่วนที่รับผิดชอบและมีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการภัยพิบัติ ได้แก่ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องมีความซับซ้อน ขาดความสมบูรณ์เชื่อมโยงและเป็นเอกภาพเพียงพอสำหรับการตัดสินใจ รวมทั้งขาดการประสานงานและเชื่อมโยงการปฏิบัติงาน ดังนั้นการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการภาวะวิกฤติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา โดยระบบบัญชาการเหตุการณ์ ถือเป็นผลงานสำคัญหนึ่งในกรอบการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ความมั่นคง จากความสำคัญข้างต้น งานวิจัยเรื่อง “การเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการภาวะวิกฤติ ของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา โดยระบบบัญชาการเหตุการณ์ กรณีศึกษาอุทกภัยในพื้นที่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” เป็นประโยชน์ในการนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการ สั่งการ ควบคุม ประสานงาน เป็นไปในทิศทางเดียวกันสามารถตอบสนองสาธารณภัยหรือภัยพิบัติโดยเฉพาะอุทกภัยได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

พลตรี หม่อมหลวง

(ประวีร์ จักรพันธุ์)

นักศึกษามหาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 65

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
Abstract	ข
คำนำ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญแผนภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
ขอบเขตของการวิจัย	3
วิธีดำเนินการวิจัย	3
ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย	4
คำจำกัดความ	4
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
สถานการณ์และแนวโน้มสาธารณภัย	6
สภาวะแวดล้อมทางยุทธศาสตร์ในระดับภูมิภาค	7
สภาวะแวดล้อมทางยุทธศาสตร์ในระดับประเทศ	9
การจัดการภัยพิบัติของประเทศไทย	10
แนวคิดการจัดการภาวะฉุกเฉิน (Emergency Management)	12
ระบบบัญชาการเหตุการณ์ (Incident Command System : ICS)	13
แผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม พ.ศ.2558	15
แนวทางปฏิบัติในการสนับสนุนการปฏิบัติงานในภาวะฉุกเฉิน : สปฉ.	
(Emergency Support Function : ESF)	22
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	24
กรอบแนวคิดของการวิจัย	26
สรุป	27
บทที่ 3 สถานการณ์อุทกภัยของประเทศไทยและการจัดการความเสี่ยง	28
การศึกษาสถานการณ์อุทกภัยในปัจจุบันของประเทศไทย	28
ข้อมูลศึกษาเฉพาะลักษณะการก่อตัวของพายุและความเสียหายในพื้นที่กรณีศึกษา	34
หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กองบัญชาการกองทัพไทย	
ในการช่วยเหลือผู้ประสบภัย ตามกรณีศึกษาอุทกภัยในประเทศไทย	36
แผนและแนวทางปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหามหาอุทกภัยที่ดำเนินการ	
โดยหน่วยบัญชาการทหารพัฒนาและหน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่	38
สรุป	43

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการภาวะวิกฤติ ของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนาโดยระบบ บัญชาการเหตุการณ์	44
แนวทางการนำกำลังและยุทโธปกรณ์เข้าแก้ไขสถานการณ์โดยทั่วไป ของศูนย์บรรเทาสาธารณภัย สำนักงานพัฒนาภาค (สนภ.) และชุดบรรเทาสาธารณภัยเคลื่อนที่เร็ว หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ (นพค.)	44
การทำความเข้าใจและศึกษากระบวนการในการจัดการสาธารณภัย ในกรณีอุทกภัย น้ำท่วมเป็นพื้นที่วงกว้าง	46
สรุป	48
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	49
สรุป	49
ข้อเสนอแนะ	51
บรรณานุกรม	53
ประวัติย่อผู้วิจัย	55

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
2-1	แผนภาพเส้นทางพายุ กรมอุตุนิยมวิทยา	34
3-1	คณะอนุกรรมการติดตามและวิเคราะห์แนวโน้มสถานการณ์น้ำโดยใช้ระบบโทรมาตร	42

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ด้วยการพัฒนาประเทศและสิ่งแวดล้อมองค์รวม เพื่อเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ที่เชื่อมโยง ทั้งทางเศรษฐกิจสังคม การเมือง ของโลก ภูมิภาคและประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และสลับซับซ้อนมากขึ้น การคาดการณ์ล่วงหน้าทำได้ยากลำบาก ทั้งนี้การดำเนินการมุ่งเน้นการใช้ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก ประกอบกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการผลิตโดย ไม่คำนึงถึงความสมดุลของธรรมชาติและนิเวศวิทยา ส่งผลให้เกิดปรากฏการณ์และการเปลี่ยนแปลง สภาพทางภูมิอากาศโลก นำไปสู่การเกิดภัยพิบัติทาง ธรรมชาติบ่อยครั้ง และที่ทวีความรุนแรงขึ้นเป็น ลำดับทั่วโลก อาทิ เมื่อ มี.ค.65 เกิดน้ำท่วมหนักในอินโดนีเซีย เมืองเซรัง (Serang) จังหวัดบันเติน (Banten) ประชาชนจำนวนมากต้องอพยพหนีน้ำท่วม สำนักงานจัดการภัยพิบัติระดับภูมิภาค ของอินโดนีเซียรายงานว่าจากฝนที่ตกลงมาอย่างหนัก วัดระดับน้ำท่วมในบางพื้นที่สูงถึง 2 เมตร ส่งผลให้บ้านเรือนประชาชนถูกน้ำท่วมเสียหายกว่า 2,400 หลัง ขณะที่เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นรายงานว่า มีประชาชนราว 3,500 คน ต้องอพยพหนีน้ำท่วมไปยังพื้นที่ที่ปลอดภัย สำหรับประเทศจีน กว่า 12 เมือง ในมณฑลเหอหนานที่ได้รับผลกระทบ รวมถึงเมืองเจิ้งโจวซึ่งเป็นศูนย์กลางของมณฑลก็ได้เกิดน้ำท่วม ครั้งใหญ่ที่เป็นผลจากฝนที่ตกหนักเป็นประวัติการณ์ในภาคกลางของจีนทำให้มีผู้เสียชีวิตอย่างน้อย 12 ราย และประชาชนกว่า 100,000 คน ต้องอพยพออกจากบ้าน จนประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ได้ประกาศภัยแล้งเกี่ยวกับสถานการณ์ (20 ก.ค.2565) ว่า การรับมือกับน้ำท่วมเป็นไปอย่าง "ยากยิ่ง" และอยู่ใน "สภาวะวิกฤต" เมื่อพิจารณาภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในประเทศไทย สาเหตุส่วนหนึ่งเกิดจาก สภาวะอากาศภาพรวมของโลกที่มีความแปรปรวนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ประกอบกับแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยที่มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ ทันสมัยเพื่อเพิ่มศักยภาพในการผลิตทางอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม โดยไม่คำนึงถึงการรักษา สภาพแวดล้อม และขาดการวางแผนการพัฒนาอย่างยั่งยืนส่งผลกระทบต่อการเพิ่มขึ้นของความเสี่ยง การเกิดภัย ไม่ต่างกับนานาชาติเช่นกันไม่ว่าจะเป็นอุทกภัย วาตภัย ดินโคลนถล่ม ไฟป่า แผ่นดินไหว และสึนามิมีอัคคีภัย สารเคมีและวัตถุอันตรายอันเป็นผลสืบเนื่องจากภัยธรรมชาติฯฯ โดยเหตุการณ์ ภัยพิบัติธรรมชาติร้ายแรงของประเทศไทยที่ผ่านมาซึ่งก่อให้เกิดความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินของ ประชาชนและทางราชการอย่างมหาศาล โดยภัยพิบัติที่ประจักษ์ชัดของประเทศไทยในปัจจุบันปี พ.ศ.2565 คือ สถานการณ์น้ำท่วมในพื้นที่จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะ จ.อุบลราชธานี เขต อ.เมือง และ อ.วารินชำราบ เกิดผลกระทบรุนแรงที่สุดในรอบ 43 ปี และท่วมสูง กว่าเมื่อปี 2562 แล้ว พื้นที่เกษตรถูกน้ำท่วมเป็นวงกว้างครอบคลุม 19 อำเภอ และบ้านเรือน ประชาชนจมน้ำอีก 9 อำเภอ หลังเผชิญกับฝนจากร่องมรสุมพายุโนรู ตั้งแต่ปลายเดือน ก.ย.2565 และการเป็นพื้นที่ปลายน้ำของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งรับน้ำจากทั้งแม่น้ำมูล และแม่น้ำชี ที่มา

จากหลายจังหวัดภาคอีสาน โดยแม่น้ำมูล เป็นเส้นทางน้ำจาก จ.นครราชสีมา สุรินทร์ บุรีรัมย์ ส่วนแม่น้ำชี เป็นเส้นทางน้ำจาก จ.ชัยภูมิ ขอนแก่น มหาสารคาม ร้อยเอ็ด ยโสธร

จากข้อมูลความสูญเสียที่สะท้อนความสำคัญของภัยพิบัติโดยเฉพาะอย่างยิ่งอุทกภัยพิบัติภัยอันเป็นปัญหาสาธารณะของประเทศไทย แนวทางการจัดการภัยพิบัติที่มุ่งให้ความสำคัญกับการประสานความร่วมมือของภาคส่วนต่าง ๆ ความสำคัญของบทบาทเครือข่ายในการจัดการภัยพิบัติ ดังนั้นการจัดการด้านภัยพิบัติที่มีประสิทธิภาพจึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคส่วนอื่น ๆ ของสังคมทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาสังคม โดยภาคประชาสังคมเช่น มูลนิธิต่าง ๆ และเครือข่ายอาสาสมัครภาคประชาชน องค์กรที่ไม่มุ่งเน้นผลกำไร ที่มีการดำเนินการเตรียมความพร้อมตั้งแต่การระดมอาสาสมัครจากทุกภาคส่วนที่กล่าวข้างต้น เพื่อเป็นทีมช่วยเหลือ การค้นหาผู้รอดชีวิต การอพยพผู้ประสบภัย การจัดหาสถานที่พักพิงชั่วคราวที่ปลอดภัย การช่วยเหลือส่งเคราะห์ผู้ประสบภัย การฟื้นฟูสภาพแวดล้อม การส่งเสริมอาชีพและการเยียวยาสภาพจิตใจ อีกทั้งกองทัพไทยโดยหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา (นทพ.) ถือเป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการบริหารจัดการปัญหาด้านภัยพิบัติงบประมาณ และยุทธโศปกรณ์ต่าง ๆ แต่ในการปฏิบัติการดังกล่าว หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา (นทพ.) ก็ยังขาดความชัดเจนในการจัดองค์กรสถานะฉุกเฉิน (Emergency Management) ให้เป็นไปตามหลักสากลที่สามารถเพิ่มเติมกำลังและประสิทธิภาพร่วมกับภาคีเครือข่ายจัดการภัยพิบัติ ตามหลักระบบบัญชาการเหตุการณ์ (Incident Command System : ICS) อาทิเรื่องอัตราการจัดกำลังพล ที่ต้องมีทักษะความรู้ในส่วนบุคคล และยุทธโศปกรณ์ การบรรเทาสาธารณภัยที่ชัดเจน ขาดระเบียบปฏิบัติประจำ (รปจ.) ในขณะที่เกิดเหตุหรือภัยพิบัติขาดคู่มือการฝึกเพื่อเตรียมการโดยเฉพาะเหตุการณ์ที่อาจจะคาดไม่ถึง ปัญหาที่สำคัญในการบริหารจัดการภาวะวิกฤติ (Crisis Management) โดยทั่วไปของภาคส่วนที่รับผิดชอบและมีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการภัยพิบัติ ได้แก่ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องมีความซับซ้อน ขาดความสมบูรณ์เชื่อมโยงและเป็นเอกภาพเพียงพอสำหรับการตัดสินใจ รวมทั้งขาดการประสานงานและเชื่อมโยงการปฏิบัติงานระหว่างหน่วยงาน ประกอบกับงบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยี และองค์ความรู้และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านไม่สมบูรณ์และเพียงพอ กฎหมายและระเบียบในการบริหารราชการที่ล่าสมัย ความล่าช้าในการช่วยเหลือ การแทรกแซงทางการเมือง การบังคับใช้กฎหมาย การจัดโครงสร้างการทำงานให้มีความประสานสอดคล้องระหว่างทหารและพลเรือน ฯลฯ ดังนั้นการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการภาวะวิกฤติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา โดยระบบบัญชาการเหตุการณ์ ถือว่าเป็นผลงานสำคัญหนึ่งในกรอบการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ความมั่นคงด้านการพัฒนาระบบเตรียมพร้อมแห่งชาติ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดในการจัดการภาวะวิกฤติ (Crisis Management) ของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กรณีศึกษาอุทกภัยในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการภาวะวิกฤติ ของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา โดยระบบบัญชาการเหตุการณ์ (Incident Command System : ICS)

3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการภาวะวิกฤติของหน่วย
บัญชาการทหารพัฒนา โดยระบบบัญชาการเหตุการณ์

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

กระทำภายใต้ขอบเขตของศูนย์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยหน่วยบัญชาการ
ทหารพัฒนา (ศปภ.นทพ.) ,กรมกิจการพลเรือนทหาร และกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
กระทรวงมหาดไทย ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ให้ข้อมูลสำหรับการศึกษาวิจัยและรวบรวมข้อมูลจาก
ประสบการณ์ของบุคลากรที่มีภารกิจและหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการบรรเทาสาธารณภัย
ของสำนักงานพัฒนาภาค 2 หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา (สนภ.2 นทพ) เพื่อให้ได้ข้อมูลและ
แนวทางการปฏิบัติสามารถนำไปเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาระบบบัญชาการเหตุการณ์ของ
หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เป็นการศึกษาเฉพาะผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติการกิจในการบรรเทา
สาธารณภัยประกอบด้วย ส่วนราชการทหารที่เกี่ยวข้องในการบรรเทาสาธารณภัยและส่วนราชการ
พลเรือน รวมถึงภาคเอกชนต่าง ๆ ในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ช่วง ต.ค.65-เม.ย.66 ซึ่งสอดคล้องตรงตามเวลาที่ วปอ.กำหนด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในเรื่องการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการภาวะวิกฤติของหน่วยบัญชาการทหาร
พัฒนา โดยระบบบัญชาการเหตุการณ์ กรณีศึกษาอุทกภัยในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือผู้วิจัย
ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นหลักสำหรับเทคนิควิจัยที่นำมาใช้
ได้แก่ การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)
และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ตามรายละเอียด ดังนี้

1. การดำเนินการวิจัยตามขอบเขตด้านเนื้อหา

จากการศึกษานิยามและรูปแบบการเกิดของอุทกภัยตามวงจรภัยพิบัติให้เหมาะสม
และครอบคลุมตามสภาวะแวดล้อม ของพื้นที่กรณีศึกษาซึ่งแหล่งข้อมูลในการวิจัยได้จากเอกสารวิจัย
ที่เกี่ยวข้องกับการบรรเทาสาธารณภัยงานเขียนและผลงานวิชาการของมหาวิทยาลัย และกรมป้องกัน
และบรรเทาสาธารณภัยในอดีตรวมถึง การดำเนินการวิจัยตามขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมายและพื้นที่
จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการและหัวหน้าส่วนราชการ บุคลากรของส่วนราชการจังหวัดผู้มี
ประสบการณ์ที่ทำงานร่วมกับสำนักงานพัฒนาภาค 2 หน่วยบัญชาการทหารพัฒนาโดยตรงเป็นผู้ให้
ข้อมูลสำคัญ (Key Interview) เป็นข้อมูลปฐมภูมิ

2. ศักยภาพรวม

ปัจจัยการใช้ระบบบัญชาการเหตุการณ์ที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านบรรเทาสาธารณภัยในปัจจุบัน เพื่อนำไปสู่ขั้นตอนการเตรียมการและการวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขพัฒนา โดยในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำการวิเคราะห์แบบ SWOT (SWOT Analysis) หรือ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพเป็นเครื่องมือในการประเมินปัจจัยที่ได้รับรวบรวมจากสถานการณ์และบทเรียนการปฏิบัติ ที่จะรู้ถึงจุดแข็งและจุดอ่อนจากสภาพแวดล้อมภายใน มองเห็นโอกาสและอุปสรรคจากสภาพแวดล้อมภายนอก ตลอดจนผลกระทบต่อการบัญชาการเหตุการณ์ในการตอบโต้ภัยพิบัติ

3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการภาวะวิกฤติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา โดยระบบบัญชาการเหตุการณ์

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทราบข้อมูลสภาพปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดในการจัดการภาวะวิกฤติ (Crisis Management) ของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กรณีศึกษาอุทกภัยในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. ทราบและสามารถเชื่อมโยงปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการภาวะวิกฤติ ของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา โดยระบบบัญชาการเหตุการณ์ (Incident Command System : ICS)
3. แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการภาวะวิกฤติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา โดยระบบบัญชาการเหตุการณ์ ที่สามารถเป็นแผนการปฏิบัติงานหลัก ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ความมั่นคงด้านการพัฒนาระบบเตรียมพร้อมแห่งชาติ

คำจำกัดความ

การจัดการภาวะวิกฤติ Crisis Management

หมายถึง สภาวะเหตุการณ์หรือสถานการณ์ชั่วคราวที่ไม่ได้คาดคิด มีความสับสน เกิดขึ้นอย่างกระทันหัน สร้างให้เกิดความตื่นตระหนก ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้ว จะไม่ได้มีการเตรียมการเพื่อรับมือ โดยภาวะวิกฤตินั้นจะส่งให้เกิดผลเสียกับหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ จนขยายวงกว้างระดับพื้นที่ ภาวะวิกฤติโดยส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นโดยที่ไม่มีสัญญาณแจ้งเตือนล่วงหน้า

ระบบการบัญชาการเหตุการณ์ Incident Command System: ICS

หมายถึง ระบบที่ใช้เพื่อการสั่งการ ควบคุม และประสานงานความร่วมมือของแต่ละหน่วยงานในการบริหารสถานการณ์ฉุกเฉิน ระบบดังกล่าวเป็นระบบปฏิบัติการเพื่อการระดมทรัพยากรไปยังที่เกิดเหตุ เพื่อบริหาร

อุทกภัย Flood	หมายถึง	จัดการเหตุฉุกเฉินให้สามารถปกป้องชีวิต ทรัพย์สิน และสิ่งแวดล้อมได้อย่างบรรลุเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ ภัยธรรมชาติที่เกิดจากน้ำ ในสภาพของน้ำท่วม น้ำท่วมฉับพลัน หรือน้ำไหลเอ่อล้นฝั่งแม่น้ำลำธาร ทางน้ำ เข้าท่วมพื้นที่ซึ่งปกติไม่ได้อยู่ใต้ระดับน้ำ หรือเกิดจากการสะสมน้ำบนพื้นที่ที่ระบายออกไม่ทัน ทำให้พื้นที่นั้นปกคลุมไปด้วยน้ำ
การประชาสัมพันธ์ในสภาวะวิกฤติ (Crisis Public Relations)	หมายถึง	การสร้างความสำเร็จให้เกิดขึ้นในองค์กร โดยให้ทุกคนทราบแนวคิด ทิศทางขององค์กรอย่างต่อเนื่อง และความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ขององค์กร รวมทั้ง การให้การศึกษาในเรื่องราวต่าง ๆ อย่างชัดเจน หากจะพูดอีกนัยหนึ่งก็คือ องค์กรต้อง “ติดต่อทางปัญญา” ให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน เพื่อที่เขาเหล่านั้นจะได้เป็นแกนนำในการสร้างความเข้าใจกับบุคคลภายนอกได้
(Community Based Disaster Risk Management : CBDRM)	หมายถึง	การจัดการภัยพิบัติโดยใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลาง ในการดำเนินการป้องกัน แก้ไข บรรเทา ฟื้นฟู ความเสียหายจากภัยพิบัติโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผน ตัดสินใจ กำหนดแนวทางแก้ปัญหา และบริหารจัดการภัย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อลด ความเสี่ยงภัยของชุมชน และเพิ่มขีดความสามารถให้คนในชุมชนได้ระงับบรรเทาภัยได้ก่อนที่หน่วยงานภายนอกจะเข้าไปให้ความช่วยเหลือ

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สถานการณ์และแนวโน้มสาธารณสุข

จากสถิติการเกิดภัยพิบัติที่ผ่านมาในปี 2564 อาทิเช่น เมื่อวันที่ 12 ธ.ค.2564 เกิดเหตุพายุทอร์นาโดพัดเข้าถล่มแถบมิดเวสต์ของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะรัฐเคนตักกี ส่งผลให้มีผู้เสียชีวิตอย่างน้อย 70 ราย และก่อความเสียหายที่ยังประเมินค่ามิได้ในพื้นที่ 6 รัฐ นอกจากนี้ในปลายเดือน ส.ค.2564 ได้ถูกพายุเฮอริเคน “และ” นีโคลัว” ถล่มพื้นที่เป็น วงกว้าง ทำให้เกิดความเสียหายหลายหมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐมีผู้เสียชีวิตกว่า 150 คน นอกจากนี้ทวีปยุโรป และประเทศสหรัฐอเมริกา รวมถึงประเทศแคนาดา ยังได้เผชิญกับพายุฤดูหนาวอย่างต่อเนื่องที่พัดถล่มพื้นที่ทางตอนใต้และเขตมิดเวสต์ โดยเฉพาะในรัฐเท็กซัสที่ประชาชนนับหลายล้านคนต่างก็ได้รับผลกระทบจากภัยหนาวและการขาดไฟฟ้าใช้ ระบบโครงสร้างพื้นฐานไม่มีประสิทธิภาพ ทั้งยังส่งผลกระทบต่อบริษัทผลิตรถยนต์ เช่น เจเนอรัล มอเตอร์, ฟอर्ड มอเตอร์ และโตโยต้า มอเตอร์ ที่ต้องระงับการผลิตในโรงงานที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคกลางของสหรัฐ เนื่องจากเกิดเหตุไฟฟ้าขัดข้องและพนักงานไม่สามารถเดินทางมาทำงานที่โรงงานได้เนื่องจากติดพายุหิมะ กระทบด้วยการสูญเสียมูลค่าทางเศรษฐกิจอย่างมหาศาล สำหรับในการให้ความช่วยเหลือและบรรเทาภัยพิบัตินั้นตามคู่มือปฏิบัติงานคณะที่ปรึกษาด้านการค้นหาและกู้ภัยระหว่างประเทศ (INSARAG Guidelines) ระบุว่าทางออกหรือปัจจัยที่สำคัญในการลดความเสี่ยงในการสูญเสียประการหนึ่งที่สำคัญ ได้แก่ การค้นหาและกู้ภัยในเขตเมือง (USAR) ที่มีนิยามคือ “กระบวนการเคลื่อนย้ายผู้ประสบภัยออกจากโครงสร้างอาคารที่ถล่มอย่างปลอดภัยและให้การดูแลทางการแพทย์แก่ผู้ประสบภัย” โดยปกติแล้ว ขั้นตอนเหล่านี้จะถูกนำไปใช้ในเหตุการณ์โครงสร้างอาคารถล่มขนาดใหญ่ซึ่งมีสาเหตุเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในบริเวณนั้นอย่างกะทันหัน แต่สามารถนำมาปรับใช้ในการตอบโต้ได้ทุกสถานการณ์ภัยพิบัติ เช่น แผ่นดินไหว ไซโคลน ดินโคลนถล่ม น้ำป่าไหลหลาก ภูเขาหิมะพังทลาย และการก่อการร้าย โดยเริ่มต้นจากการเผชิญเหตุทันทีของชุมชนหลังจากเกิดภัยพิบัติซึ่งได้รับความช่วยเหลือเพิ่มเติมจากหน่วยบริการฉุกเฉินในพื้นที่ตามด้วยทีมกู้ภัยระดับชาติ ผู้เชี่ยวชาญพิเศษ และสุดท้ายคือการค้นหาและกู้ภัยในเขตเมืองระดับประเทศ/ระหว่างประเทศซึ่งจะสนับสนุนการทำงานของทีมค้นหาและกู้ภัยในเขตเมืองระหว่างประเทศ (International USAR Teams) ในแต่ละระดับของการเผชิญเหตุจะช่วยเพิ่มศักยภาพของการกู้ภัยและศักยภาพโดยรวม อย่างไรก็ตาม จำเป็นต้องมีการบูรณาการการทำงานร่วมและสนับสนุนผู้ที่เผชิญต่อเหตุการณ์ที่กำลังปฏิบัติงานอยู่ด้วย เช่นกัน สิ่งสำคัญในการที่จะให้มีการทำงานร่วมกันระหว่างการเผชิญเหตุในระดับต่าง ๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ คือ การแบ่งปันข้อมูล การใช้ศัพท์เทคนิค และการมีขั้นตอนการทำงานนำข้อเสนอแนะตามคู่มือปฏิบัติงานคณะที่ปรึกษาด้านการค้นหาและกู้ภัยระหว่างประเทศ (INSARAG Guidelines) เพื่อเป็นแนวทางในการวางหลักการและขั้นตอนการทำงานที่เกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติงาน การสร้างศักยภาพ การฝึกอบรม และการประเมินศักยภาพ

ประเทศต่าง ๆ ทั้งโลกจึงนำหลักการพัฒนาศักยภาพของการค้นหาและกู้ภัยในเขตเมือง (USAR) ที่สนับสนุนวัตถุประสงค์ของมติของที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ (UN General Assembly) ที่ 57/150 (16 ธันวาคม พ.ศ.2545) และปฏิญญาเฮียวโกะที่เกี่ยวข้องกับคณะที่ปรึกษาด้านการค้นหาและกู้ภัยระหว่างประเทศ พ.ศ.2553 (INSARAG HYOOGO DECLARATION 2010) ได้แก่ การส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพในทุก ๆ ระดับ โดยในกระบวนการเสริมสร้างความสามารถดังกล่าว ควรจะได้รับการออกแบบตามความต้องการของชุมชนซึ่งอยู่บนพื้นฐานข้อมูลการวิเคราะห์ความเสี่ยง/ ความเปราะบาง การพัฒนาศักยภาพต้องครอบคลุมการปฏิบัติงานของการค้นหาและกู้ภัยในเขตเมือง (USAR) ทั้ง 5 ด้าน (การค้นหา การกู้ภัย การแพทย์ การบริหารจัดการ และโลจิสติกส์) และสามารถดำเนินการได้ตั้งแต่เจ้าหน้าที่เผชิญเหตุ ในระดับชุมชนไปจนถึงการพัฒนาศักยภาพของการค้นหาและกู้ภัยในเขตเมืองขนาดใหญ่ (Heavy USAR) ทั้งนี้รัฐบาลมีหน้าที่ในการสร้างระบบการเผชิญเหตุการค้นหาค้นหาและกู้ภัยในเขตเมืองแห่งชาติ (National USAR) และผสมผสานเข้ากับกรอบการทำงานทางกฎหมายของประเทศและการจัดการเหตุการณ์ฉุกเฉิน หน่วยงานด้านการจัดการสาธารณภัยของประเทศที่ประสบภัยพิบัติ (LEMA) (หรือหน่วยงานด้านการจัดการสาธารณภัยแห่งชาติ (NDMA) ในฐานะของหน่วยงานรับผิดชอบหลักของรัฐบาลในการทำหน้าที่ตอบสนองต่อภัยพิบัติในเขตดินแดนของประเทศนั้น ๆ

สถานะแวดล้อมทางยุทธศาสตร์ในระดับภูมิภาค

ในปัจจุบันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กำลังประสบภัยธรรมชาติมากขึ้น เนื่องจากที่ตั้งทางภูมิศาสตร์และผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อมอันส่งผลกระทบต่ออารยวิถีชีวิตของมนุษย์ในภูมิภาคจากภัยธรรมชาติที่มีหลากหลายรูปแบบ เช่น อุทกภัย วาตภัย อัคคีภัย ภัยแล้ง ภัยจากอากาศร้อนจัด ภัยจากอากาศหนาวจัด ภูเขาไฟระเบิด แผ่นดินไหว สึนามิ ฯลฯ ได้ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติโดยรวม เช่น การเกิดภัยพิบัติจากเหตุการณ์แผ่นดินไหวและคลื่นสึนามิที่อินโดนีเซีย เขตปกครองพิเศษอาเจะห์ ในปี ค.ศ.2004 เหตุการณ์พายุหมุนนาร์กิส ประเทศพม่า ในปี ค.ศ.2008 และในปี พ.ศ.2564 มาเลเซียเผชิญน้ำท่วมใหญ่หลังฝนตกหนักติดต่อกัน 3 วันส่งผลให้หลายพื้นที่ใน 8 รัฐ จมอยู่ใต้น้ำท่วมสูง มีการอพยพประชาชนออกจากพื้นที่ประสบภัยกว่า 5 หมื่นคน และมีรายงานผู้เสียชีวิตแล้วอย่างน้อย 14 คน และเหตุการณ์ที่สำคัญคือเมื่อกลางเดือนมกราคม พ.ศ.2565 ที่ผ่านมามีเกิดเหตุการณ์คลื่นสึนามิจากการปะทุของภูเขาไฟฮังกา ตองกา-ฮังกา ฮาอาบาย ซึ่งเป็นภูเขาไฟใต้น้ำขนาดใหญ่ที่ประเทศตองกา การปะทุครั้งนี้มีขนาดความรุนแรงที่ประเทศอื่นที่ห่างออกไปเช่น ประเทศฟิจิ ประเทศนิวซีแลนด์ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศญี่ปุ่น นั้นสามารถรู้สึกได้ และคลื่นสึนามิความสูงกว่าหนึ่งเมตรนี้ยังส่งผลกระทบต่อชายฝั่งในประเทศเปรูและประเทศชิลี ส่วนถ้าถ่านภูเขาไฟก็กระจายตัวส่งผลกระทบต่อประเทศที่อยู่ห่างออกไปหลายพันกิโลเมตร หลังเกิดเหตุ พลังงานไฟฟ้าถูกตัดขาด สายเคเบิลใต้น้ำได้รับความเสียหาย ส่งผลให้ช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ เสียหายอย่างหนัก สำหรับการฟื้นฟูและแก้ไขนั้นต้องใช้เวลาหลายสัปดาห์ในการดำเนินการส่งผลให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจเป็นจำนวนมากมหาศาล ด้วยสถานการณ์ดังกล่าวจึงเกิดความร่วมมือด้านการจัดการภัยพิบัติไว้ในเสาหลักด้านประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน ประกอบด้วย

1. กิจกรรมเกี่ยวกับการประสานงานระหว่างทหารและพลเรือนในการตอบสนองต่อสถานการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติ
2. การจัดทำมาตรฐานวิธีปฏิบัติสำหรับการเตรียมความพร้อมระดับภูมิภาค การประสานงานร่วมด้านการบรรเทาภัยพิบัติ
3. การตอบโต้สถานการณ์ฉุกเฉิน
4. การเสริมสร้างขีดความสามารถด้านการบริหารจัดการภัยพิบัติของอาเซียนและประชาสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน รวมถึงการพัฒนายุทธศาสตร์สำหรับการให้ความช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรม และความร่วมมือด้านการบรรเทาภัยพิบัติ และ
5. การสนับสนุนการจัดตั้งและการดำเนินงานของ ศูนย์ประสานงานอาเซียนในการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม (ASEAN Coordinating Centre for Humanitarian Assistance-AHA Centre) เพื่อการเสริมสร้างขีดความสามารถในสาขาที่มีความจำเป็นเร่งด่วนการสร้างเครือข่ายอาเซียนเพื่อแบ่งปันข้อมูล การส่งเสริมความตระหนัก และการมีส่วนร่วมของสาธารณชนในการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติและการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมและพร้อมรับมือภัยพิบัติในชุมชน (วิทยาลัยป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2558) (ASEAN Committee on Disaster Management-ACDM) (ดร.สุปรีชา หิรัญบุรณะ, 2561)

ทั้งนี้ คณะกรรมการอาเซียนได้ร่วมจัดทำแผนปฏิบัติการระดับภูมิภาค (ASEAN Regional Programme on Disaster Management-ARPD) ขึ้น เพื่อเป็นกลไกผลักดันให้มีการดำเนินกิจกรรมที่สอดคล้องตามความตกลงอาเซียนดังกล่าว โดยได้ระบุกิจกรรมสำคัญเร่งด่วน 5 กิจกรรมแรก ได้แก่

1. การจัดทำแผนปฏิบัติการด้านการเผชิญเหตุของภูมิภาคอาเซียน
2. การปรับปรุงหลักสูตร และการพัฒนาผู้เชี่ยวชาญ
3. การพัฒนาเว็บไซต์ ACDM และเว็บไซต์ของหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการจัดการภัยพิบัติของประเทศสมาชิก และการจัดทำจดหมายข่าว (Newsletter) ด้านการจัดการภัยพิบัติ
4. การแสวงหาหุ้นส่วนร่วมดำเนินการ การระดมทรัพยากร สนับสนุนด้านการเงินและทรัพยากร
5. การจัดงานวันจัดการภัยพิบัติของอาเซียน การดำเนินการโครงการจัดพิมพ์เอกสาร การส่งเสริมการศึกษา และการเสริมสร้างจิตสำนึก

ในส่วนสถานะแวดล้อมด้านความมั่นคงทางทหารและอำนาจกำลังรบในภูมิภาคนี้ ประเทศสิงคโปร์โดยกระทรวงกลาโหมได้ดำเนินการจัดตั้งศูนย์ประสานงานด้านการช่วยเหลือมนุษยธรรมและบรรเทาภัยพิบัติ ในระดับภูมิภาค (Regional HADR Coordination Centre: RHCC) ซึ่งมีภารกิจที่จะสนับสนุนให้มีการประสานงานและตอบสนองในการเข้าช่วยเหลือเผชิญสถานการณ์ระหว่างทหารด้วยกันอย่างใกล้ชิด เพื่อลดช่องว่างและความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติงานด้านบรรเทาสาธารณภัย อย่างมีประสิทธิภาพ

สถานะแวดล้อมทางยุทธศาสตร์ในระดับประเทศ

ประเทศไทยตั้งอยู่ในทวีปเอเชีย เป็นพื้นที่ที่มีอัตราการเกิดภัยพิบัติสูงสุดในโลก และตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติที่รุนแรงและเกินความคาดหมาย เนื่องจากอุณหภูมิของน้ำทะเลระหว่างสองมหาสมุทรที่มีความแตกต่างกัน แต่ในการดำเนินการจัดการภัยพิบัติประเทศไทยกลับได้รับความช่วยเหลือจากประเทศสมาชิกอาเซียนอย่างไม่เต็มประสิทธิภาพ โดยภาพรวมเป็นการให้ความช่วยเหลือโดยไม่ผ่านกลไกของอาเซียน เห็นได้จากกรณีประเทศสิงคโปร์ให้ความช่วยเหลือด้วยการสนับสนุนทางการเงิน สิ่งของบรรเทาทุกข์ และการฝึกอบรมเฉพาะด้านให้แก่ประเทศไทย ประเทศมาเลเซียได้ระดมความช่วยเหลือจากทุกหน่วยงานของภาครัฐ และภายนอกภาครัฐเพื่อช่วยเหลือด้านการบรรเทาภัยในเบื้องต้นในพื้นที่ชายแดนจังหวัดภาคใต้ด้วยการจัดทีมค้นหาและช่วยชีวิต รวมทั้งการบริจาคเงินเพื่อการฟื้นฟู เป็นต้น ซึ่งปัญหาในเชิงโครงสร้างและหลักการของความร่วมมืออาเซียนที่ยังคงสร้างอุปสรรคในการจัดการภัยพิบัติอันเป็นปัญหาที่ทำให้อาเซียนจะต้องทบทวนและปรับปรุง แก่ไขต่อไปทั้งนี้จากการสืบค้นฐานข้อมูลทราบว่า ปัจจุบันอาเซียนยังไม่มีแนวทางในการจัดการภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในภูมิภาคอย่างเป็นรูปธรรม เห็นได้จากกรณีการเกิดเหตุการณ์สึนามิเมื่อปี พ.ศ.2546 ภายหลังจากเหตุการณ์ดังกล่าวอาเซียน ได้ออกแถลงการณ์เกี่ยวกับการดำเนินการเพื่อเสริมสร้างการบรรเทาทุกข์ฉุกเฉินฟื้นฟูและการป้องกันภัยพิบัติจากเหตุแผ่นดินไหวและสึนามิ ซึ่งระบุขั้นตอนที่จะต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วนเพื่อลดความเสียหายจากภัยพิบัติเท่านั้น หรือกรณีปัญหาอุทกภัยที่เกิดขึ้นกับประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ.2554 อาเซียนไม่ได้มีบทบาทที่ชัดเจน ในการให้ความช่วยเหลือประเทศไทยอันเนื่องมาจากกลไกการทำงานของความร่วมมือนำด้านการจัดการภัยพิบัติของอาเซียนยังคงเน้นหลักการที่ให้ประเทศสมาชิกได้ช่วยเหลือตนเองอย่างเต็มที่ก่อนหรือหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของประเทศสมาชิก และหากเกินขีดความสามารถจึงใช้กลไกของอาเซียนในการช่วยเหลือต่อไป โดยเฉพาะหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของประเทศสมาชิกส่งผลให้อาเซียนไม่สามารถแสดงบทบาทด้วยการให้ความช่วยเหลือประเทศสมาชิกได้อย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากกลไกการจัดการปัญหาของอาเซียนยังคงติด อยู่กับวิถีอาเซียน (ASEAN Way) อันเป็นหนึ่งในอุปสรรคสำคัญ (Gentner, H. H., 2006)

สำหรับประเทศไทยที่ผ่านมาได้ดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการอาเซียนด้านการจัดการภัยพิบัติในปี พ.ศ.2555 และในปี พ.ศ.2565 นี้ประเทศไทยได้แสดงความพร้อมรับตำแหน่งประธานคณะกรรมการอาเซียนด้านการจัดการภัยพิบัติโดยมี นายนิพนธ์ บุญญามณี รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้เข้าร่วมการประชุมระดับรัฐมนตรีอาเซียนด้านการจัดการภัยพิบัติ ครั้งที่ 9 (The 9th ASEAN Ministerial Meeting on Disaster Management : The 9th AMMDM) ได้นำเสนอแนวทาง “Strengthening Partnership and Innovation for Disaster Management in ASEAN” เน้นย้ำถึงประเด็นสำคัญในการหารือร่วมกันในการขับเคลื่อนงานด้านการจัดการภัยพิบัติของภูมิภาค ได้แก่ การเก็บข้อมูลความเสี่ยง การบูรณาการความร่วมมือและสร้างความตระหนักในบทบาทและหน้าที่ของแต่ละภาคส่วนในการให้ความช่วยเหลือเพื่อมนุษยธรรม การนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการขับเคลื่อนและติดตามการปฏิบัติงานตามแผนงาน การจัดทำแผนงานและแผนปฏิบัติการในการรับมือภัยพิบัติในภูมิภาค และการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ เพื่อสนับสนุนนโยบาย

การพัฒนาที่สมดุลหลังโควิด - 19 และเน้นประเด็นเร่งด่วนที่ภูมิภาคต้องให้ความสำคัญ โดยเฉพาะ การเตรียมการล่วงหน้าก่อนเกิดภัยพิบัติ การคำนึงถึงเพศภาวะและประชากรทุกกลุ่มเพื่อสร้าง ภูมิคุ้มกัน และบรรลุเป้าหมายในการสร้างประชาคมอาเซียนที่ปลอดภัยอย่างสมดุล โดยไม่ทิ้งใครไว้ ข้างหลัง

การจัดการภัยพิบัติของประเทศไทย

แผนยุทธศาสตร์การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.2560 - 2564 เป็นการนำแนวคิดหลักในการพัฒนาระบบการป้องกัน การเตรียมความพร้อม และการสร้างภูมิคุ้มกัน โดยพัฒนาภูมิความรู้และเสริมสร้างความ เข้มแข็งระดับชุมชน ในการเฝ้าระวังและรับมือกับสาธารณภัย การอยู่ร่วมกับธรรมชาติและการสร้างภูมิต้านทานให้แก่ชุมชนตามแนวทาง “ปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง” รวมทั้งการนำแนวคิดการลดความเสี่ยงจากสาธารณภัยเพื่อป้องกันภัยตามหลักสากล คือ “รู้รับ - ปรับตัว - พึ่งเร็วทั่ว - อย่างยั่งยืน” โดยเสริมสร้างความตระหนักในการลดความเสี่ยง ตั้งแต่ก่อน เกิดภัย ขณะเกิดภัย และหลังเกิดภัย และกำกับการดำเนินการขับเคลื่อนให้เป็นไปตามกรอบ พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ.2550 และสอดคล้องกับกรอบการดำเนินงาน เช่นใด เพื่อการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ พ.ศ.2558 - 2573 สอดคล้องกับกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์การ ดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.2560 - 2564 ประกอบด้วย การมุ่งเน้นการลดความเสี่ยงจากสาธารณภัย การบูรณาการการจัดการในภาวะ ฉุกเฉิน การเพิ่มประสิทธิภาพการฟื้นฟูอย่างยั่งยืน และการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ ในการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย เป็นแนวทางหลักในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายของ แผนยุทธศาสตร์การจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยของแผนฉบับนี้ เป็นการตอบสนองต่อเป้าหมาย การจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยของประเทศและวัตถุประสงค์ของแผนให้มีประสิทธิภาพมาก ยิ่งขึ้นในอันที่จะยกระดับไปสู่มาตรฐานตามหลักสากล เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของประชาชนและของรัฐ รวมถึงความมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ อย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การมุ่งเน้นการ ลดความเสี่ยงจากสาธารณภัย ยุทธศาสตร์ที่ 2 การบูรณาการการจัดการในภาวะฉุกเฉิน ยุทธศาสตร์ที่ 3 การเพิ่ม ประสิทธิภาพการ ฟื้นฟูอย่างยั่งยืน ยุทธศาสตร์ที่ 4 การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในการจัดการความเสี่ยง จากสาธารณภัย (วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร., 2563)

กองบัญชาการกองทัพไทยและเหล่าทัพ มีบทบาทในการช่วยเหลือเพื่อมนุษยธรรมและ บรรเทาสาธารณภัย ตามแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.2558 ซึ่งกำหนดให้ กองทัพ ให้การสนับสนุนทรัพยากรทางทหารในภาวะฉุกเฉิน และให้การสนับสนุนร่วมกับส่วนราชการ อื่น ๆ ในเรื่องที่กองทัพมีความสามารถ ได้แก่ ส่วนงานการค้นหาและกู้ภัย ส่วนงานสารเคมี วัตถุ อันตรายและกัมมันตรังสี และส่วนงานต่างประเทศโดยแผนบรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม พ.ศ.2558 กำหนดให้สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหมและกองทัพไทย จัดตั้งศูนย์บรรเทาสาธารณภัย (ศบภ.) ทุกระดับหน่วยให้สอดคล้องกับการจัดและการดำเนินงานของ ศบภ.กท. และเป็นหน่วย รับผิดชอบเกี่ยวกับการป้องกันแก้ไขบรรเทาภัยพิบัติและช่วยเหลือผู้ประสบภัย ซึ่งศูนย์บรรเทา

สาธารณสุขกองทัพอากาศไทยจะต้องจัดทำแผนและแนวทางการปฏิบัติงาน จัดเตรียมกำลังพล เครื่องมือ และสิ่งอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้มีความพร้อมอยู่เสมอ และทำการฝึกร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งในประเทศและต่างประเทศอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้รูปแบบการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและการบรรเทาสาธารณภัยของกองทัพอากาศไทยภายในประเทศ จะมีรูปแบบเฉพาะเพื่อให้การช่วยเหลือประชาชนได้อย่างรวดเร็ว มีการแบ่งมอบพื้นที่รับผิดชอบให้กับหน่วยตั้งแต่ยามปกติ มีการเตรียมการกำลังพล เครื่องมือ และสิ่งอุปกรณ์ให้สอดคล้อง มีการประสานงานเพื่อจัดทำแนวทางปฏิบัติร่วมกับส่วนราชการพลเรือน ภาคประชาชน และองค์กรการกุศลต่าง ๆ เพื่อให้การช่วยเหลือฯ เป็นไปอย่างรวดเร็วทันเวลาอย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับแนวทางในการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและบรรเทาสาธารณภัยให้กับประเทศที่ประสบภัยพิบัติเป็นไปตามหลักสากล โดยขั้นตอนของไทยมีการดำเนินการผ่านคณะกรรมการประสานงานช่วยเหลือคนไทยและประเทศที่ประสบภัยในภาวะฉุกเฉิน ซึ่งต้องมีการเตรียมการและกำหนดแนวทางการปฏิบัติไว้ตั้งแต่ยามปกติ ในบางกรณีอาจพิจารณาให้ความช่วยเหลือเป็นเงินบริจาคหรือสิ่งของบรรเทาทุกข์โดยใช้อากาศยานของกองทัพอากาศไปส่งมอบให้ประเทศที่ประสบภัย และในบางกรณีอาจจัดชุดเฉพาะกิจช่วยเหลือผู้ประสบภัย เดินทางไปให้ความช่วยเหลือในพื้นที่ประสบภัยด้วย ทั้งนี้ต้องทำรูปแบบการจัดกำลังที่เป็นมาตรฐาน ตามลักษณะสถานการณ์ฉุกเฉินและภัยพิบัติต่าง ๆ ประกอบด้วย ส่วนบังคับการ ส่วนปฏิบัติการและส่วนสนับสนุน โดยแบ่งการประกอบกำลังของชุดเฉพาะกิจฯ เป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับเล็ก ระดับกลาง และระดับใหญ่ ตามอัตรากำลังพล และขีดความสามารถ รวมทั้งแผนการบรรเทาทุกข์โดยใช้อากาศยานเป็นข้อพิจารณาหลัก (พล.ต. ธิติชัย เทียนทอง รองเจ้ากรมยุทธการทหาร กองบัญชาการกองทัพอากาศ) ทั้งนี้การปฏิบัติกองบัญชาการกองทัพอากาศ และเหล่าทัพ จะจัดทำบัญชีพร้อมเรียกปฏิบัติงาน (On Call - List) ของชุดเฉพาะกิจช่วยเหลือฯ โดยให้มีการซักซ้อมการปฏิบัติเป็นประจำ และเตรียมการด้านเอกสารการเดินทางไปต่างประเทศ เพื่อให้มีความพร้อมปฏิบัติการกิจภายใน 24 ชั่วโมง หลังได้รับคำสั่ง

การปฏิบัติงานบรรเทาสาธารณภัย ของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา และคุณลักษณะ ขีดความสามารถ และการจัดกำลัง โดยมีข้อมูลดังต่อไปนี้

ส่วนของยุทธวิธีบรรเทาสาธารณภัย ของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา ซึ่งประกอบกำลังจาก 3 ส่วน คือ 1.ส่วนปฏิบัติการดับเพลิง 2. ส่วนปฏิบัติการค้นหาและกู้ภัย และส่วนสุดท้าย ส่วนที่ 3. ส่วนสนับสนุน

สำหรับส่วนแรก ส่วนปฏิบัติการดับเพลิง ประกอบด้วย รถจำนวน 3 คัน ได้แก่ 1. รถยนต์ดับเพลิงชนิดหอน้ำพร้อมบันได 2. รถยนต์หอน้ำดับเพลิงพร้อมหัวเจาะทำลาย 3. รถกู้ภัยสารเคมี

ส่วนที่สอง ส่วนปฏิบัติการค้นหาและกู้ภัย ซึ่งประกอบด้วยรถยนต์บรรเทาสาธารณภัย จำนวน 3 คันพร้อมเจ้าหน้าที่ 1. รถยนต์ปฏิบัติการพิเศษกู้ภัยขนาดใหญ่ 2. รถยนต์กู้ภัยเคลื่อนที่เร็ว 3. รถเครื่องอัดอากาศ

ส่วนที่สาม ส่วนสนับสนุน ซึ่งประกอบไปด้วยรถยนต์บรรเทาสาธารณภัย จำนวน 4 คัน ได้แก่ 1. รถครัวสนาม 2. รถเสบียง 3. รถประปาสนาม 4. รถสุขาเคลื่อนที่

นอกจากนั้นที่ผ่านมา ได้มีการพัฒนาขีดความสามารถของชุดเคลื่อนที่เร็วเคลื่อนย้ายทางอากาศ ในบทบาทของหน่วยปฏิบัติในพื้นที่วิกฤต โดยมีการฝึก ติดตามสถานการณ์ ประเมินค่า ความเสียหาย (ขนาดของความรุนแรง, ขนาดพื้นที่และจำนวนประชากรที่ได้รับผลกระทบและ

ความต้องการเร่งด่วน), การค้นหา และปฐมพยาบาลผู้ประสบภัยขั้นต้น ประกอบกับการถ่ายทอดสัญญาณจากพื้นที่ปฏิบัติงานไปยังศูนย์บัญชาการการทางทหาร หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา เพื่อให้ข้อมูลส่วนที่สำคัญของพื้นที่ สำหรับการตกลงใจสั่งการของผู้บัญชาการหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา และผู้บังคับบัญชาในศูนย์บัญชาการการทางทหาร กองบัญชาการกองทัพไทยต่อไป

แนวคิดการจัดการภาวะฉุกเฉิน (Emergency Management)

นิยามในการให้คำจำกัดความของการจัดการภาวะฉุกเฉิน (Emergency Management) / ภัยพิบัติ (Disaster Management) นั้นพบว่ามีความว่า “ภาวะฉุกเฉิน (Emergency) และ ภัยพิบัติ (Disaster)” ที่บ่อยครั้งมีการใช้แทนกัน อย่างไรก็ตามคำว่า “ภัยพิบัติ” ถูกพิจารณาว่ามีความหมายแตกต่างจาก “ภาวะฉุกเฉิน” โดยสำนักงานว่าด้วยกลยุทธ์ระหว่างประเทศเพื่อการลดภัยพิบัติแห่งสหประชาชาติ (United Nations International Strategy for Disaster Reduction : UNISDR, 2004 : 9) ให้ ความหมายของ Disaster ว่าเป็นการขัดขวางการดำเนินการของชุมชนและสังคมอันเป็นสาเหตุให้เกิดความสูญเสียทั้งชีวิต ทรัพย์สิน และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเกินกว่าขีดความสามารถที่ชุมชนและสังคมจะรับมือโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ได้ หรือเหตุการณ์ใด ๆ ก็ตามที่เกิดขึ้น และก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงขณะที่ Emergency หมายถึง เหตุการณ์ใด ๆ ที่เกิดขึ้นโดยไม่คาดคิดซึ่งส่งผลให้ชีวิตและทรัพย์สินตกอยู่ในอันตรายและต้องอาศัยการตอบโต้ในทันทีของชุมชนภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่ (Drabek, 1996: 3) ซึ่งสอดคล้องกับนิยามของกระทรวงความมั่นคงแห่งมาตุภูมิสหรัฐอเมริกา (Department of Homeland Security: DHS) ที่ว่าเป็นเหตุการณ์ซึ่งคุกคามสุขภาพและความปลอดภัยต่อสาธารณะหรือเหตุการณ์อื่นใดที่ต้องการการปฏิบัติอย่างรวดเร็ว ดังนั้นจะเห็นได้ว่า “ภัยพิบัติ” มีความหมายถึงเหตุการณ์ที่ต่างจาก “ภาวะฉุกเฉิน” ในแง่ของความร้ายแรงของผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งชีวิตความปลอดภัยและความเสียหายต่อทรัพย์สิน ขณะที่ภาวะฉุกเฉินนั้นเป็นเหตุการณ์ที่ต้องอาศัยการประสานการปฏิบัติเพื่อปกป้องชีวิตและทรัพย์สินโดยเร่งด่วน (Porfiriev, 1995: 291) เมื่อนำคำว่า “ภาวะฉุกเฉิน” และ “ภัยพิบัติ” ดังกล่าวมาประกอบกับ “การจัดการ” จะพบว่ามีนักวิชาการหน่วยงาน รวมถึงระเบียบกฎหมายต่าง ๆ ได้ให้คำจำกัดความของทั้งการจัดการภาวะฉุกเฉิน และการจัดการภัยพิบัติไว้อย่างน่าสนใจมากมาย สำหรับนักวิชาการซึ่งได้ให้ความหมายของการจัดการภาวะฉุกเฉินไว้ อาทิ Drabek and Hoetmer (1994) และ Haddow and Bullock (2003) ได้นิยามการจัดการภาวะฉุกเฉินเป็นไปในแนวทางเดียวกันว่าเป็นกรอบการปฏิบัติ (Discipline) โดย Drabek and Hoetmer (1991: 17) เห็นว่าการจัดการภาวะฉุกเฉินคือกรอบการปฏิบัติในการประยุกต์ใช้ศาสตร์เทคโนโลยี การวางแผน และการบริหารเพื่อจัดการกับเหตุการณ์ร้ายแรงที่ทำให้เกิดความสูญเสียและเสียหาย ทั้งชีวิตและทรัพย์สินเป็นจำนวนมาก รวมทั้งเหตุการณ์ซึ่งก่อให้เกิดความวุ่นวายต่อชุมชน ส่วน Haddow and Bullock (2003: 1) ให้คำจำกัดความการจัดการภาวะฉุกเฉินว่าเป็นวิธีปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับความเสี่ยงและการหลีกเลี่ยงความเสี่ยง นอกจากนี้ มีนักวิชาการที่นิยามการจัดการภาวะฉุกเฉินว่ามีสาระสำคัญเกี่ยวกับความเสี่ยงเช่นเดียวกันกับ Haddow and Bullock (2003) อาทิ Waugh (2000: 3) เห็นว่าการจัดการภาวะฉุกเฉินเป็นการจัดการความเสี่ยงเพื่อว่าสังคมจะได้อยู่ร่วมกับภัยสิ่งแวดล้อมและภัยทางเทคโนโลยี รวมทั้งสามารถจัดการกับภัยพิบัติที่มีสาเหตุมาจากภัย

นั้น ๆ ได้ และ Salter (1998: 28) ว่าการจัดการภาวะฉุกเฉินหมายถึง มาตรการในการจัดการความเสี่ยงของชุมชน และสิ่งแวดล้อมซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาและรักษาไว้ซึ่งการป้องกันผลกระทบ การเตรียมการ การตอบโต้ หรือฟื้นฟูจากเหตุการณ์ที่มีสาเหตุมาจากความเสียหายของชุมชนและสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม มีนักวิชาการนิยามการจัดการภาวะฉุกเฉินในมุมมองของกระบวนการหรือกิจกรรมเช่นกัน เช่น Drabek (1997) ให้ความหมายว่าเป็นกระบวนการในการลดสถานการณ์ภัยให้น้อยที่สุดและสร้างความปลอดภัยให้มากที่สุดโดยมีเป้าหมายจำกัดความเสียหายจากภัยพิบัติหรือเหตุฉุกเฉินที่เกิดขึ้นโดยนำกลยุทธ์และยุทธวิธีต่าง ๆ ซึ่งครอบคลุมวงจรภัยพิบัติมาใช้ ส่วน Dykstra (2003: 3) นิยามว่าหมายถึงกิจกรรมต่าง ๆ ในการป้องกันและเตรียมความพร้อม ตอบโต้ ฟื้นฟู สนับสนุน และการออกกฎหมายเกี่ยวกับเหตุฉุกเฉินโดยไม่คำนึงถึงประเภท ขนาด หรือสถานที่เกิดเหตุฉุกเฉิน ทั้งนี้มีเป้าหมายเพื่อลดจำนวนผู้เสียชีวิต พิการ และความเสียหายที่จะเกิดจากเหตุฉุกเฉินนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่านิยามการจัดการภาวะฉุกเฉินของนักวิชาการพิจารณาได้ในสองมุมมองคือกรอบการปฏิบัติ และกระบวนการหรือกิจกรรม สำหรับหน่วยงานต่าง ๆ ที่ได้ให้คำจำกัดความการจัดการภาวะฉุกเฉิน อาทิ กระทรวงความมั่นคงแห่งมาตุภูมิสหรัฐอเมริกา (Department of Homeland Security: DHS 2007: 9) ได้นิยามการจัดการภาวะฉุกเฉินว่าเป็นการประสานและบูรณาการกิจกรรมที่จำเป็นในการสร้าง รักษา และปรับปรุงขีดความสามารถในการเตรียมความพร้อม การตอบโต้ การฟื้นฟู หรือการบรรเทาทุกข์จากภัยพิบัติหรือเหตุฉุกเฉินไม่ว่าเหตุนั้นจะเกิดมาจากสาเหตุใด ๆ ก็ตาม ขณะที่องค์การเพื่อการบริหารจัดการสถานการณ์ฉุกเฉินแห่งรัฐบาลกลางประเทศสหรัฐอเมริกา (Federal Emergency Management Agency: FEMA) (FEMA, 1995: 1-6) ได้นิยามการจัดการภาวะฉุกเฉินไว้เช่นกันว่า การจัดการภาวะฉุกเฉิน คือ การวางแผน วิเคราะห์ และการตัดสินใจอย่าง เป็นระบบ รวมทั้งการมอบหมายหน้าที่ให้เพียงพอ และจัดการทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อเข้าบรรเทาทุกข์ป้องกัน ตอบโต้และฟื้นฟูผลกระทบที่เกิดจากภัยพิบัติโดยมีเป้าหมายเพื่อรักษาชีวิต และทรัพย์สินรวมทั้งสิ่งแวดล้อม และในปี ค.ศ.2002 FEMA ยังได้ให้ความหมายการจัดการภาวะฉุกเฉินอย่างกว้าง ๆ ไว้ว่าเป็นกระบวนการของประเทศในการเตรียมการเพื่อรับมือกับเหตุฉุกเฉินและภัยพิบัติ บรรเทาผลกระทบ ตอบโต้ตลอดจนฟื้นฟู (FEMA, 2002: 1-6)

ระบบบัญชาการเหตุการณ์ (Incident Command System : ICS)

แนวคิดระบบการบัญชาการเหตุการณ์ในการบริหารสถานการณ์ฉุกเฉิน (Incident Command System: ICS) การเกิดขึ้นของสาธารณภัยแต่ละครั้งแต่ละเหตุการณ์ถือเป็นภาวะวิกฤตหรือสถานการณ์ฉุกเฉินที่ต้องอาศัยระบบคิดในการบริหารจัดการในการแก้ไขปัญหาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อลดการสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนรวมทั้งส่วนรวม แนวคิดหนึ่งซึ่งเป็นเครื่องมือทางการบริหารที่เชื่อว่าน่าจะเหมาะสมต่อการจัดการในภาวะวิกฤต หรือภาวะฉุกเฉินคือ “ระบบบัญชาการเหตุการณ์ (Incident Command System: ICS)” (Federal Emergency Management Agency, 2011 อ้างถึงในกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย2554: 1) ซึ่งเป็น 25 ระบบที่ใช้เพื่อการสั่งการ ควบคุม และประสานความร่วมมือของแต่ละหน่วยงานในการบริหารสถานการณ์ฉุกเฉินสาธารณภัยและเป็นระบบปฏิบัติการในการระดมทรัพยากรไปยังที่เกิดเหตุ เพื่อบริหารจัดการ

เหตุฉุกเฉินให้สามารถป้องกันชีวิตและทรัพย์สินรวมทั้งสิ่งแวดล้อมได้อย่างบรรลุเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ แนวคิด ICS ได้ถูกพัฒนาขึ้นเมื่อประมาณ 40 ปีที่ผ่านมาจากผลพวงที่ประเทศสหรัฐอเมริกาต้องประสบกับความเสียหายอย่างร้ายแรงอันเกิดจากไฟป่าทางตอนใต้ ของรัฐแคลิฟอร์เนีย ในปี พ.ศ.2513 (ค.ศ.1970) เหตุการณ์ครั้งนั้นสะท้อนบทเรียนและปัญหาในการประสานการปฏิบัติที่ขาดประสิทธิภาพอันเนื่องจากการที่มีหน่วยงานหลายหน่วยงานมาปฏิบัติงานร่วมกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการสื่อสารและการประสานงาน จึงเป็นที่มาของการพัฒนารูปแบบของระบบการบัญชาการเหตุการณ์ในเวลาต่อมา กล่าวโดยสรุประบบบัญชาการเหตุการณ์ หมายถึง เครื่องมือในการบริหารที่เป็นมาตรฐานหนึ่งเดียวที่สามารถใช้รับมือกับเหตุการณ์หรือภาวะฉุกเฉินในที่เกิดเหตุได้ทุกชนิดและยังสามารถบูรณาการโครงสร้างองค์การในการจัดการกับเหตุการณ์ทั้งที่มีความซับซ้อน โดยมองข้ามเส้นแบ่งขอบเขตอำนาจหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน (FEMA, 2011) ทั้งนี้ ICS มีจุดเด่นสำคัญกล่าวคือ เป็นกรอบแนวคิดมาตรฐานในการปฏิบัติเพื่อบริหารจัดการเหตุการณ์ได้ทุกประเภท ทั้งที่เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกะทันหัน ฉุกเฉิน หรือเหตุการณ์ในภาวะปกติ รวมทั้งเป็นระบบที่สนับสนุนการให้และใช้ข้อมูลที่แม่นยำ มีการวางแผนและคำนวณค่าใช้จ่ายที่คุ้มค่าอย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกันโครงสร้างการจัตองค์การภายใต้ ICS ยังมีลักษณะยืดหยุ่น ไม่ตายตัวสามารถปรับเปลี่ยนบูรณาการได้ตามความเหมาะสมกับลักษณะและความซับซ้อนในแต่ละเหตุการณ์ นอกจากนี้ โครงสร้างองค์การยังสนับสนุนการนำเอาทักษะ ความสามารถด้านเทคนิคเฉพาะทาง ทรัพยากรทั้งกำลังคน เครื่องมือ และวัสดุอุปกรณ์จากหน่วยงานต่าง ๆ มาผสมผสานอยู่ภายใต้องค์กร ICS ได้อย่างลงตัว ดังนั้น ICS จึงถูกนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการกู้ภัยซึ่งเป็นภารกิจประจำรวมทั้งสามารถใช้กับเหตุการณ์ภาวะฉุกเฉินอื่น ๆ เช่น ภัยพิบัติ ใต้ด้วย (FEMA, 2011 อ้างถึงใน กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2554: 2)

เป้าประสงค์ของการใช้ระบบบัญชาการเหตุการณ์

การใช้ระบบบัญชาการเหตุการณ์มีเป้าประสงค์ที่เป็นหัวใจสำคัญ 3 ประการ ประกอบด้วย

1. ความปลอดภัยทั้งผู้ปฏิบัติงานและผู้อื่น
2. บรรลุวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ หรือยุทธวิธี
3. มีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และมีประสิทธิภาพ

ประโยชน์ของระบบ ICS

1. ระบบICS ตอบสนองความต้องการในการจัดการเหตุการณ์ฉุกเฉินได้ทุกรูปแบบ
2. เจ้าหน้าที่จากหลากหลายองค์กร/หน่วยงานสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างเป็นระบบและรวดเร็ว ภายใต้โครงสร้างการจัดการเหตุการณ์แบบเดียวกัน
3. เป็นระบบซึ่งให้การสนับสนุนแก่เจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงาน
4. ก่อให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพ และประหยัด อันเนื่องมาจากไม่มีการทำงานที่ซ้ำซ้อน

คุณลักษณะพื้นฐานของระบบบัญชาการเหตุการณ์ (Basic Features of ICS)

ระบบบัญชาการเหตุการณ์ (ICS) มีคุณลักษณะพื้นฐานสำคัญ ดังนี้

1. การวางมาตรฐาน (Standardization) หมายถึง การกำหนดมาตรฐานการใช้คำศัพท์หรือภาษาทั่วไปเพื่อใช้ในการสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นสากล เข้าใจง่าย และเป็นທີ່เข้าใจร่วมกันในระหว่างการทำงาน

2. การบัญชาการ (Command) หมายถึง การอำนวยการ สั่งการ ตลอดจนควบคุมภายใต้อำนาจหน้าที่ชัดเจนตามกฎหมาย หรือได้รับมอบหมาย ซึ่งในพื้นที่เกิดเหตุผู้บัญชาการเหตุการณ์ (Incident Commander) จะเป็นผู้ที่มีอำนาจในการบัญชาการ จึงไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีตำแหน่งหน้าที่สูงสุดในบรรดาเจ้าหน้าที่ที่อยู่ ณ ที่เกิดเหตุนั้นก็

แผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม พ.ศ.2558

1. นโยบายของกระทรวงกลาโหมในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

1.1 การสนับสนุนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจะต้องดำเนินการในลักษณะเชิงรุกด้วยการส่งเสริมการลดความเสี่ยงจากสาธารณภัยตั้งแต่ระดับชุมชนจนถึงระดับชาติ ตามศักยภาพขีดความสามารถ และคุณลักษณะของแต่ละหน่วยเพื่อลดความสูญเสีย และผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน รวมทั้งเพื่อให้ชุมชนสามารถปรับตัวต่อผลกระทบจากสาธารณภัยได้อย่างยั่งยืน

1.2 การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจำเป็นต้องสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน โดยมุ่งเน้นการบูรณาการทรัพยากรที่จำเป็นต่าง ๆ ทั้งในเรื่องบุคลากร เครื่องมือและอุปกรณ์ให้สามารถนำมาใช้ในการจัดการในภาวะฉุกเฉินได้อย่างทันต่อสถานการณ์และมีประสิทธิภาพ

1.3 การจัดการในภาวะฉุกเฉินในพื้นที่ประสบสาธารณภัยจะต้องเป็นเอกภาพ โดยมีผู้บัญชาการเหตุการณ์เพียงคนเดียวภายใต้ระบบการบัญชาการเหตุการณ์ที่ทันสมัย และมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การปฏิบัติการช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัยเป็นไปได้อย่างทันเวลา และลดการสูญเสียให้ได้มากที่สุด รวมทั้งให้ประสานงานและวางแผนร่วมกับกองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในแต่ละระดับตั้งแต่ภาวะปกติ

1.4 นขต.ศบภ.ภท. และ ศบภ. เหล่าทัพต้องจัดให้มีระบบการติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพตั้งแต่ภาวะปกติและต้องดำเนินการประเมินความเสี่ยงจากสาธารณภัยของที่ตั้งหน่วยทหาร รวมทั้งจัดเตรียมกำลังพลและยุทโธปกรณ์ให้มีความพร้อมรับมือกับสถานการณ์ภัยพิบัติต่าง ๆ และเข้าร่วมการฝึกกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดความพร้อมและสร้างความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วย

1.5 นขต.ศบภ.ภท. และ ศบภ. เหล่าทัพ ต้องจัดการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉิน และให้ความช่วยเหลือประชาชนโดยเร็วที่สุด เพื่อลดผลกระทบที่เกิดขึ้นให้มีความเสียหายน้อยที่สุด ทั้งต่อกำลังพล และทรัพย์สินของทางราชการ รวมถึงชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนด้วย

1.6 การสนับสนุนในห้วงการฟื้นฟูให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาล โดยมุ่งเน้นการซ่อมสร้างและฟื้นฟูสภาพให้กลับคืนสู่สภาพเดิมโดยเร็วหรือทำให้ดีกว่าและปลอดภัยกว่าเดิม

1.7 การเสริมสร้างความร่วมมือกับมิตรประเทศและองค์การระหว่างประเทศ ในการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย ต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับแผนการป้องกันและบรรเทา

สาธารณสุขแห่งชาติ เพื่อพัฒนาให้การจัดการความเสี่ยงจากสาธารณสุขของ กท. และประเทศ มีมาตรฐานสากล ทั้งในด้านการจัดการด้านบุคลากรและด้านเครื่องมือ

2. การลดความเสี่ยงจากสาธารณสุข

เป็นการลดโอกาสที่จะได้รับผลกระทบจากสาธารณสุขอย่างเป็นระบบ โดยการวิเคราะห์และการจัดการกับปัจจัยต่างๆ ที่เป็นสาเหตุของสาธารณสุข เพื่อลดผลกระทบลดความล่อแหลม และลดปัจจัยที่ทำให้เกิดความเปราะบางให้มากที่สุด รวมทั้งเพื่อเพิ่มศักยภาพของบุคลากร ชุมชน และสังคม ให้สามารถรับมือและจัดการกับสาธารณสุขได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถดำเนินการได้โดยการพัฒนากระบวนการประเมินความเสี่ยงจากสาธารณสุขให้มีมาตรฐาน การพัฒนามาตรการการลดความเสี่ยงจากสาธารณสุข และการส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนและทุกระดับสร้างแนวปฏิบัติในการลดความเสี่ยงจากสาธารณสุข กระทรวงกลาโหมเป็นหน่วยงานที่มีศักยภาพและความพร้อมทั้งในด้านกำลังพล เครื่องมือและยุทธโศปกรณ์ซึ่งสามารถสนับสนุนการดำเนินการของส่วนราชการต่าง ๆ เพื่อให้การลดความเสี่ยงจากสาธารณสุขในพื้นที่ต่าง ๆ สัมฤทธิ์ผลรวมทั้งให้สามารถให้การช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยพิบัติได้อย่างทันที่และมีประสิทธิภาพ จึงกำหนดแนวทางในการดำเนินการเพื่อสนับสนุนการลดความเสี่ยงจากสาธารณสุขดังนี้

2.1 การสร้างระบบการประเมินความเสี่ยงจากสาธารณสุขให้มีมาตรฐาน

2.1.1 มอบหมาย ผู้แทน กท. ในคณะกรรมการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติอำเภอและ จังหวัด (ก.ช.ภ.อ./ก.ช.ภ.จ.) และกองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยอำเภอและจังหวัด (กปภ.อ./กปภ.จ.) รวมทั้งหน่วยทหารในพื้นที่ที่รับผิดชอบในแต่ละจังหวัด เพื่อการเข้าถึงในแต่ละพื้นที่และเกิดความเข้าใจลักษณะความเสี่ยงจากสาธารณสุขของแต่ละอำเภอและจังหวัดได้อย่างดีซึ่งจะทำให้การวางแผน การวิเคราะห์ และการประเมินความเสี่ยงในแต่ละอำเภอและจังหวัดเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพรวมทั้งน้อมนำยุทธศาสตร์พระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ไปประยุกต์ใช้ในแต่ละพื้นที่ด้วย

2.1.2 พัฒนาชุดประเมินความเสี่ยงจากสาธารณสุขและชุดประเมินสาธารณสุขให้กับหน่วยทหารในแต่ละระดับตามศักยภาพ ชีตความสามารถและคุณลักษณะของหน่วยเพื่อให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั้ง กท. และสอดคล้องกับสากล

2.1.3 การจัดทำแผนงานและโครงการเกี่ยวกับการลดความเสี่ยงจากสาธารณสุข รวมถึงการจัดทำดัชนีความเสี่ยงและแผนที่เสี่ยงภัยของหน่วย

2.2 การพัฒนามาตรการลดความเสี่ยงจากสาธารณสุข

2.2.1 การดำเนินการป้องกันและลดผลกระทบจากสาธารณสุข เป็นการดำเนินการในห้วงก่อนเกิดภัย เพื่อลดโอกาสหรือความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้นจากสาธารณสุขต่าง ๆ ได้แก่การกำหนดเขตพื้นที่ การกำหนดมาตรฐานการก่อสร้าง การเสริมสร้างความแข็งแรงของพื้นที่ เสี่ยงการขูดลอกคูคลองและท่อระบายน้ำ การพัฒนาบ่อบาดาลและบ่อน้ำตื้น การสร้างความตระหนักเพื่อป้องกัน การติดต่อของเชื้อโรคและอื่นๆ และการออกกฎหมายหรือระเบียบที่จำเป็นในการลดความเสี่ยงจากสาธารณสุข

2.2.2 การเตรียมความพร้อมรับมือกับสาธารณสุข เป็นการดำเนินการที่มุ่งเน้นให้ประชาชนหรือชุมชนและหน่วยงานมีองค์ความรู้ ชีตความสามารถ และทักษะต่าง ๆ เพื่อให้พร้อมที่

จะรับมือกับสาธารณภัย ได้แก่ การจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยโดยอาศัยชุมชน เป็นฐานการเข้าร่วมและสนับสนุนการฝึกการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย การเตรียมการสนับสนุนการอพยพ การเตรียมการสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์พักพิง การสนับสนุนการจัดตั้งองค์กร การเรียนรู้สาธารณภัย การพัฒนาค้างข้อมูลสาธารณภัยเพื่อให้พร้อมเชื่อมต่อกับคลังข้อมูลสาธารณภัยแห่งชาติ การสนับสนุนการจัดตั้งคลังสำรองทรัพยากร และการจัดทำแผนบริหารความต่อเนื่องของหน่วยตั้งนั้น ศบภ.สป., ศบภ.บก.ทท.และ ศบภ.เหล่าทัพ ควรพิจารณาดำเนินการ ดังนี้

2.2.2.1 วางแผน อำนวยความสะดวก ประสานงาน กำกับดูแล และประชาสัมพันธ์ในการเตรียมการช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยพิบัติในส่วนที่รับผิดชอบ รวมทั้งสนับสนุนหน่วยงาน ฝ่ายพลเรือนเมื่อได้รับการร้องขอ

2.2.2.2 ติดตามสถานการณ์สาธารณภัยและเฝ้าระวัง รวบรวมสถิติข้อมูลสาธารณภัยในพื้นที่และข่าวสารข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ประเมินความเสี่ยงภัยและโอกาสที่จะเกิดภัยตามฤดูกาลในพื้นที่ รวมทั้งแจ้งเตือนภัยจากสงครามให้กองบัญชาการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ (บก.ปภ.ช.) ทราบในโอกาสแรกที่สามารถกระทำได้

2.2.2.3 ประสานการปฏิบัติกับส่วนราชการหรือหน่วยงานอื่นของรัฐ ภาคเอกชนและองค์กรการกุศลที่เกี่ยวข้องในการแบ่งมอบพื้นที่และงานที่จะให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติเป็นไปโดยทั่วถึงและไม่ซ้ำซ้อนกัน

2.2.2.4 เตรียมแผนการปฏิบัติ การฝึกอบรมและให้ความรู้ในด้านการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติร่วมกับฝ่ายพลเรือนตามห้วงเวลาที่เหมาะสม

2.2.2.5 จัดเตรียมกำลังพล ยุทโธปกรณ์ และเครื่องมือเครื่องใช้รวมทั้งระบบสื่อสารและสารสนเทศ (ระบบหลักและระบบสำรองรวมถึงยามฉุกเฉิน) สำหรับการช่วยเหลือผู้ประสบภัยให้พร้อมใช้ปฏิบัติงานได้ตลอดเวลา

2.2.2.6 เข้าร่วมการฝึกซ้อมแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ฝ่ายพลเรือนและการฝึกซ้อมอื่น ๆ ด้านการบรรเทาสาธารณภัยทั้งในประเทศและต่างประเทศอย่างต่อเนื่อง (ขึ้นอยู่กับงบประมาณ) เพื่อให้กำลังพลมีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติตามแผนฯ

2.2.2.7 ประสานกับส่วนราชการหรือหน่วยงานอื่นของรัฐภาคเอกชนและองค์กรการกุศลที่เกี่ยวข้องในการจัดเตรียมพื้นที่ปลอดภัยเพื่อรองรับการอพยพ และสนับสนุนการดำเนินการในการหลีกเลี่ยงหรือลดผลกระทบต่าง ๆ ขณะเกิดภัย เพื่อลดความสูญเสียที่อาจเกิดขึ้นให้เหลือน้อยที่สุด

2.3 กระบวนการแจ้งเตือนภัย โดยเฉพาะการเฝ้าระวัง ติดตามสถานการณ์ให้กรมอุทกศาสตร์ กองทัพเรือ เฝ้าระวัง และติดตามสถานการณ์ตลอด 24 ชั่วโมง และนขต.ศบภ.กท. และ ศบภ.เหล่าทัพ จัดเตรียมจัดหาอุปกรณ์และเครื่องมือสื่อสาร สำหรับเชื่อมกับระบบสื่อสารให้เพียงพอและใช้งานได้ตลอดเวลา โดยให้ประสานงานอย่างใกล้ชิดกับกองบัญชาการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ (บก.ปภ.ช.) เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล และประเมินสถานการณ์เพื่อการตัดสินใจในการรับมือกับสาธารณภัย

2.4 ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนและทุกระดับสร้างแนวทางปฏิบัติในการลดความเสี่ยง โดย นขต.ศบภ.กท. และ ศบภ.เหล่าทัพ สามารถสนับสนุนการสร้างความเข้มแข็งในการประสานงาน

ระหว่างหน่วยงาน และการเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างทหาร และพลเรือนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมได้ในทุกระดับรวมทั้งการพัฒนาขีดความสามารถของแต่ละหน่วยให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างต่อเนื่องในภาวะฉุกเฉินเมื่อเกิดสาธารณภัยซึ่งกระทบต่อพื้นที่ที่เป็นที่ตั้ง หน่วยทั้งนี้ สนผ.กท. ในฐานะฝ่ายเลขานุการ ศบภ.กท. ทำหน้าที่เป็นหน่วยรับผิดชอบในการจัดทำแนวทางการประสานงานระหว่างพลเรือนกับทหารในการตอบโต้ภัยพิบัติ และการจัดตั้งศูนย์ประสานงานระหว่างพลเรือนกับทหาร

3. การจัดการในภาวะฉุกเฉิน

เป็นการปฏิบัติในห้วงเกิดสาธารณภัย ซึ่งเป็นการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อลดความรุนแรงของสาธารณภัยและการบรรเทาทุกข์ โดยให้ความเร่งด่วนในการเข้าระงับเหตุ และให้ความช่วยเหลือประชาชน ได้แก่การแจ้งเตือนภัยและประเมินสถานการณ์ การจัดตั้งศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารในภาวะฉุกเฉิน การสื่อสารในภาวะฉุกเฉิน การประกาศ เขตพื้นที่ที่ประสบสาธารณภัย การประกาศเขตให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน การค้นหาและกู้ภัย การอพยพ การรักษาพยาบาลฉุกเฉิน การรักษาความสงบเรียบร้อย การพิสูจน์ เอกลักษณ์บุคคล การประเมินความเสียหายและความต้องการเบื้องต้น การรายงาน การรับบริจาค การประสานการปฏิบัติกับองค์การสาธารณกุศล การประสานความช่วยเหลือจากต่างประเทศและการขอใช้เงินตราของราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉินซึ่งตามแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.2558 ได้กำหนดระดับของการจัดการสาธารณภัยไว้ 4 ระดับ โดยการปฏิบัติของ นขต.ศบภ.กท. และ ศบภ.เหล่าทัพตามระดับการจัดการสาธารณภัยทั้งนี้ การปรับระดับการจัดการสาธารณภัยให้เป็นไปตามปัจจัยและเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ.2558 กำหนดไว้ อาทิ พื้นที่ประสบภัย ประชาชนที่รับผลกระทบ ความซับซ้อนของสถานการณ์ศักยภาพด้านทรัพยากรและการประเมินสถานการณ์ในพื้นที่ประสบภัยสรุปดังนี้

3.1 การจัดการสาธารณภัยระดับ 1 (สาธารณภัยขนาดเล็ก) ซึ่งมีผู้บัญชาการท้องถิ่น ผู้บัญชาการอำเภอ ผู้ช่วยผู้บัญชาการกรุงเทพมหานคร เป็นผู้ควบคุมและสั่งการให้ นขต.ศบภ.กท. และ ศบภ.เหล่าทัพ สนับสนุนกำลังพลและยุทโธปกรณ์ให้ความช่วยเหลือประชาชนที่ประสบสาธารณภัย และสนับสนุนส่วนราชการในพื้นที่ตามแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยอำเภอ หรือตามที่ได้รับร้องขอ โดยให้รายงานผลการปฏิบัติให้กับ ศบภ. (หน่วยต้นสังกัด) และ ศบภ.กท. ทราบในโอกาสแรก

3.2 การจัดการสาธารณภัยระดับ 2 (สาธารณภัยระดับกลาง) ซึ่งมีผู้บัญชาการจังหวัด และ/หรือผู้บัญชาการกรุงเทพมหานคร เป็นผู้ควบคุม สั่งการ และบัญชาการให้ นขต.ศบภ.กท. และ ศบภ.เหล่าทัพ สนับสนุนกำลังพลและยุทโธปกรณ์ให้ความช่วยเหลือประชาชน ที่ประสบสาธารณภัยและสนับสนุนส่วนราชการในพื้นที่ตามแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย อำเภอ/จังหวัด หรือตามที่ได้รับร้องขอ โดยให้รายงานผลการปฏิบัติให้กับ ศบภ. (หน่วยต้นสังกัด) และ ศบภ.กท. ทราบในโอกาสแรก

3.3 การจัดการสาธารณภัยระดับ 3 (สาธารณภัยระดับใหญ่) ซึ่งมีผู้บัญชาการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ (ผบ.ปภ.ช.) เป็นผู้ควบคุม สั่งการและบัญชาการให้ นขต.ศบภ.กท. และ ศบภ.เหล่าทัพ สนับสนุนกำลังพลและยุทโธปกรณ์ให้ความช่วยเหลือประชาชนที่

ประสพสาธารณภัยและสนับสนุนส่วนราชการในพื้นที่ตามแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย อำเภอ/จังหวัด/ชาติ โดยมุ่งเน้นการปฏิบัติตามการบัญชาการเหตุการณ์จากกองบัญชาการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ (บก.ปภ.ช.) ซึ่งมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย (รมว.มท.) เป็นผู้บัญชาการเหตุการณ์ (ผบ.ปภ.ช.) และให้รายงานผลการปฏิบัติให้กับ ศบภ. (หน่วยต้นสังกัด) และ ศบภ.กท. ทราบอย่างต่อเนื่องรวมทั้งติดตามและเฝ้าระวังสถานการณ์ วิเคราะห์ประเมินสถานการณ์ รายงาน และเสนอความเห็นต่อ รมว.มท. (ผบ.ปภ.ช.) หรือ นรม. เพื่อตัดสินใจระดับความรุนแรงของสถานการณ์

3.4 การจัดการสาธารณภัยระดับ 4 (สาธารณภัยขนาดใหญ่อย่างยิ่ง) นขต.ศบภ.กท. และ ศบภ.เหล่าทัพ สนับสนุนกำลังพลและยุทโธปกรณ์ให้ความช่วยเหลือประชาชนที่ประสบสาธารณภัยและสนับสนุนส่วนราชการในพื้นที่ตามแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย อำเภอ/จังหวัด/ชาติ โดยมุ่งเน้นการปฏิบัติตามการบัญชาการเหตุการณ์จากกองบัญชาการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ (บก.ปภ.ช.) ซึ่งมีนรม. หรือ รอง นรม. ที่ได้รับมอบหมายเป็นผู้บัญชาการเหตุการณ์ (ใช้อำนาจตามมาตรา 31 แห่ง พ.ร.บ.ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ.2550) รวมทั้งติดตามและเฝ้าระวังสถานการณ์วิเคราะห์ประเมินสถานการณ์รายงาน และ เสนอความเห็นต่อผู้บัญชาการเหตุการณ์เพื่อตกลงใจในการใช้กำลังพลและยุทโธปกรณ์เข้าแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจนกว่าสถานการณ์จะกลับเข้าสู่ภาวะปกติ รวมทั้งการจัดทำข้อพิจารณาในการรับความช่วยเหลือจากกองทัพมิตรประเทศโดยให้รายงานผลการปฏิบัติให้กับ ศบภ. (หน่วยต้นสังกัด) และ ศบภ.กท.ทราบอย่างต่อเนื่อง การปฏิบัติเมื่อเกิดสาธารณภัย เมื่อมีการร้องขอหรือประสานจากกองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในเขตพื้นที่ หรือศูนย์บัญชาการเหตุการณ์อำเภอ/จังหวัด/กรุงเทพมหานคร หรือศูนย์บัญชาการเหตุการณ์ส่วนหน้าจังหวัด/กรุงเทพมหานครให้ นขต.ศบภ.กท. และ ศบภ.เหล่าทัพ ให้การสนับสนุนและดำเนินการ ดังนี้

1. ดำเนินการให้ความช่วยเหลือเพื่อป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยทั้งในระยะก่อนเกิดภัยหรือขณะเกิดภัย ให้เป็นไปด้วยความรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์อย่างเป็นระบบเพื่อลดอันตรายความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนและส่วนราชการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ให้ ศบภ.สป.ศบภ.บก.ทท. และศบภ.เหล่าทัพ ดำเนินการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ ตามแผนหรือระเบียบปฏิบัติประจำ (รปจ.) ของหน่วย ทั้งนี้ให้เป็นไปตามแนวทางที่กำหนดไว้ตามประกาศ กท. เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน

3. ให้ ศบภ.ทท. สนับสนุนการติดต่อสื่อสารให้กับ ศบภ.กท. รวมทั้งบูรณาการในการเชื่อมต่อระหว่าง ศบภ.กท., ศบภ.บก.ทท. และ ศบภ.เหล่าทัพ กับ บก.ปภ.ช.

4. ในกรณีที่รัฐบาล ตกลงใจรับความช่วยเหลือทั้งทางพลเรือนและทางทหาร จากต่างประเทศ ซึ่งมีกระทรวงการต่างประเทศเป็นช่องทางในการติดต่อหลักนั้น ศบภ.กท.อาจพิจารณาจัดตั้งศูนย์ประสานงานระหว่างพลเรือนกับทหาร หรือศูนย์ประสานงานนานาชาติเพื่อเป็นช่องทางในประสานงานการรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศโดยเฉพาะกองทัพมิตรประเทศในภาพรวม ทั้งนี้ ศบภ.กท. อาจพิจารณามอบหมายให้ ศบภ.บก.ทท. หรือ ศบภ.เหล่าทัพ ดำเนินการในแต่ละระดับได้ตามความจำเป็นและเหมาะสม

5. เมื่อสภาวะฉุกเฉินสิ้นสุดลงแล้ว ให้หน่วยที่ได้รับมอบภารกิจเข้าไปให้ความช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัย รายงาน ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคหรือข้อขัดข้องในด้านต่าง ๆ โดยให้รายงานผลการปฏิบัติตามสายการบังคับบัญชา จนถึง ศบภ.กท. เพื่อรวบรวมข้อมูลและจัดทำสถิติผลการปฏิบัติงาน ตลอดจนนำไปพิจารณาปรับปรุงแนวทางการปฏิบัติงานในการช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัยหรือภัยพิบัติให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมทั้งแก้ไขข้อบกพร่องในการจัดการในภาวะฉุกเฉินต่อไป นอกจากนี้ ตามแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.2558 ได้กำหนดแนวความคิดเชิงกลยุทธ์การจัดการในภาวะฉุกเฉิน ไว้ดังนี้ 1. มาตรฐานการจัดการในภาวะฉุกเฉิน 2. เอกภาพการจัดการในภาวะฉุกเฉิน และ 3. ความยืดหยุ่นของโครงสร้างองค์กรการจัดการในภาวะฉุกเฉิน เพื่อให้การจัดการในภาวะฉุกเฉินของประเทศไทยมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลในการดำเนินการ โดยการจัดทำแนวทางการปฏิบัติที่มีมาตรฐานและสอดคล้องกับหลักสากล การกำหนดบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ อย่างชัดเจน พร้อมการจัดทำแผนรองรับตั้งแต่ภาวะปกติ ซึ่งองค์กรที่จัดตั้งขึ้นเพื่อดำเนินการจัดการในภาวะฉุกเฉินต้องมีความอ่อนตัวและปรับให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างดี ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินการสนับสนุน การจัดการในภาวะฉุกเฉินในภาพรวมของ กท. เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและเหมาะสมกับสถานการณ์สาธารณสุขที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตให้ นขต.ศบภ.กท. และ ศบภ.เหล่าทัพ ให้การสนับสนุนและดำเนินการเมื่อได้รับการประสานจากกองบัญชาการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ (บก.ปภ.ช.) หรือส่วนราชการที่เกี่ยวข้องหรือตามสั่งการของรัฐบาล ดังนี้

1. สนับสนุนการสร้างมาตรฐานการจัดการในภาวะฉุกเฉินให้มีรูปแบบระบบและความเข้าใจที่เป็นมาตรฐานเดียวกันตั้งแต่ระดับอำเภอจนถึงระดับชาติเพื่อให้การจัดการสาธารณสุขสามารถเชื่อมต่อพื้นที่และภารกิจ ได้ทันที่วงที่ภายใต้ระบบการบัญชาการเหตุการณ์เมื่อหน่วยเข้าปฏิบัติการเผชิญเหตุสาธารณสุขที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่ โดยการจัดทำแนวทางการปฏิบัติของหน่วยให้สอดคล้องกับแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.2558

2. สนับสนุนการพัฒนาาระบบหรือเครื่องมือสนับสนุนการเผชิญเหตุ อาทิ การสื่อสารและโทรคมนาคม การเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารในภาวะฉุกเฉิน การกำกับและควบคุมพื้นที่ การบัญชาการเหตุการณ์ และการสนับสนุนการปฏิบัติงานในภาวะฉุกเฉิน : สปฉ. (Emergency Support Function : ESF) **สำหรับการสนับสนุนทรัพยากรทางทหาร (สปฉ.7)** ตามแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติพ.ศ.2558 ให้ใช้แผนบรรเทาสาธารณภัย กท. 2558 เป็นแผนสนับสนุนการปฏิบัติงานในภาวะฉุกเฉินด้านการสนับสนุนทรัพยากรทางทหาร โดย นขต.ศบภ.กท. และ ศบภ.เหล่าทัพ อาจพิจารณาจัดทำแผนในการประสานการปฏิบัติระหว่าง หน่วยงานในสังกัดหรือแผนสนับสนุนการปฏิบัติงานในภาวะฉุกเฉินด้านการสนับสนุนทรัพยากรทางทหารในแต่ละระดับตามความจำเป็นและเหมาะสมต่อไป สำหรับการสนับสนุนส่วนงานอื่น ๆ ให้ นขต.ศบภ.กท. และ ศบภ.เหล่าทัพ เตรียมความพร้อมในส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การสนับสนุนการจัดการในภาวะฉุกเฉินในแต่ละระดับทันต่อสถานการณ์เมื่อได้รับการประสานหรือร้องขอ จากส่วนราชการที่รับผิดชอบภารกิจนั้นๆ ตั้งแต่การจัดทำแผนสนับสนุนการปฏิบัติงานในภาวะฉุกเฉิน ด้านนั้น ๆ การจัดเตรียมด้านกำลังพล เครื่องมือ และยุทธวิธีอุปกรณ์ และการเข้าร่วมการฝึกซ้อมตามความเหมาะสม อาทิ ส่วนงานการแพทย์

และสาธารณสุข ส่วนงานการค้นหากู้ภัย ส่วนงานสารเคมีวัตถุอันตรายและกัมมันตรังสีและส่วนงาน การต่างประเทศ

3. สนับสนุนการเสริมสร้างระบบและแนวปฏิบัติในการบรรเทาทุกข์ เพื่อให้ การจัดการในการบรรเทาทุกข์ผู้ประสบภัยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้ประสบภัยสามารถได้รับ การช่วยเหลืออย่างทันต่อสถานการณ์ ทัวถึง และไม่ซ้ำซ้อน จึงให้ นขต.ศบภ.กท. และ ศบภ. เหล่าทัพ ปฏิบัติตามระเบียบ กค. ว่าด้วยเงินอุดหนุนราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน หลักเกณฑ์วิธีการ ประกาศ กท. และ คำสั่ง สป. ที่เกี่ยวข้องรวมทั้งให้การสนับสนุนกองอำนวยการ ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแต่ละระดับ ในการประเมินความเสียหายและความต้องการความ ช่วยเหลือภายในพื้นที่ประสบภัย โดยวิเคราะห์ผลกระทบจากความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสาธารณภัย เพื่อประเมินสถานการณ์และวิเคราะห์ความสามารถของผู้ประสบภัยในการตอบโต้สถานการณ์ฉุกเฉิน ด้วยตนเอง รวมทั้ง ความต้องการความช่วยเหลือเพิ่มเติมจากหน่วยงานภายนอก เช่น ความช่วยเหลือ ด้านอาหาร น้ำดื่ม การรักษาพยาบาล สุขอนามัยและการกำจัดสิ่งปฏิกูล ความช่วยเหลือ ด้านสุขภาวะ ที่พักพิงและอุปกรณ์ยังชีพ เป็นต้น นอกจากนี้ในการรับบริจาคสิ่งของบรรเทาทุกข์ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อ การจัดการให้กับหน่วย จึงควรทำความเข้าใจกับผู้บริจาคให้บริจาคผ่านทางหน่วยงานที่รับผิดชอบ โดยตรงก่อนและควรแนะนำให้บริจาคเป็นเงินแทนสิ่งของ ซึ่งจะช่วยลดภาระ ด้านการจัดการสิ่งของ บริจาคให้กับหน่วยงานได้ และจะทำให้การช่วยเหลือผู้ประสบภัย มีประสิทธิภาพมากขึ้น สำหรับการ สนับสนุนการจัดตั้งศูนย์พักพิงชั่วคราวนั้น ให้ นขต.ศบภ.กท. และ ศบภ.เหล่าทัพ พิจารณาจัดเตรียม พื้นที่ของหน่วยงานในสังกัดที่มีความเหมาะสม โดยพิจารณา วางแผนร่วมกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ ระดับอำเภอ และจังหวัดเพื่อกำหนดไว้ในแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยระดับอำเภอและ จังหวัดต่อไป

4. การฟื้นฟู เป็นการปฏิบัติในห้วงภายหลังภาวะฉุกเฉินสิ้นสุดลง โดยมุ่งเน้น การดำเนินการต่าง ๆ เพื่อปรับสภาพระบบสาธารณสุขโรค การดำรงชีวิต และวิถีความเป็นอยู่ของ ชุมชนในพื้นที่ประสบภัยให้กลับเข้าสู่ภาวะปกติโดยเร็วด้วยการพัฒนาให้ดีกว่าและปลอดภัยกว่าเดิม โดยการนำปัจจัยต่าง ๆ ในการลดความเสี่ยงจาก สาธารณภัยมาช่วย รวมถึงการซ่อมสร้าง และการฟื้นฟูสภาพ ซึ่งเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของฝ่ายพลเรือนเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ การฟื้นฟูผู้ประสบภัยพิบัติ (การปฐมพยาบาลผู้บาดเจ็บและผู้ป่วย การขนย้ายผู้ประสบภัยพิบัติและทรัพย์สินไปยังพื้นที่ ที่ปลอดภัย การประกอบเลี้ยงอาหารแก่ผู้ประสบภัยพิบัติในระยะแรก การรักษาความสงบเรียบร้อย และความปลอดภัยแก่บุคคลและสถานที่ การสำรวจความเสียหายเพื่อจัดทำบัญชีรายชื่อผู้ประสบภัย และทรัพย์สินที่เสียหาย การสงเคราะห์ผู้ประสบภัยพิบัติตามผลการสำรวจการซ่อมแซมที่พักอาศัย สิ่งสาธารณูปโภคและเส้นทางคมนาคมในระยะแรก การประชาสัมพันธ์เพื่อเสริมสร้างขวัญ และ กำลังใจของประชาชน การป้องกันโรคระบาดในคนและสัตว์ การรื้อถอนหรือทำลายสิ่งปรักหักพัง การทำลายล้างวัตถุระเบิดและการล้างสารพิษตกค้างต่าง ๆ การฟื้นฟูโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่การสำรวจ ความเสียหายทุกด้านอย่างละเอียด ทั้งระบบสาธารณสุขและสิ่งสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ การซ่อมแซม ส่วนที่ชำรุดเสียหาย เพื่อให้สามารถใช้งานได้ตามปกติหรือการพัฒนาให้ดีกว่าและปลอดภัยกว่าเดิม โดยให้เป็นไปตามที่รัฐบาลมอบหมายแต่ละหน่วยงานการฟื้นฟูให้ นขต.ศบภ.กท. และ ศบภ.เหล่าทัพ

ให้การสนับสนุนและดำเนินการ เมื่อได้รับการร้องขอจากส่วนราชการที่เกี่ยวข้องหรือตามสั่งการของรัฐบาล ดังนี้

- 4.1 วางแผน อำนวยการ ประสานงาน กำกับดูแลและประชาสัมพันธ์ การช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยพิบัติในส่วนที่รับผิดชอบ หลังจากเกิดเหตุการณ์รวมทั้งสนับสนุน ส่วนราชการ หรือหน่วยงานภาครัฐอื่นในการให้ความช่วยเหลือและฟื้นฟู
- 4.2 จัดกำลังพลร่วมทำความสะอาด เก็บกู้ซากปรักหักพัง ซ่อมแซม ระบบสาธารณูปโภค และสิ่งสาธารณประโยชน์ต่างๆ ตามขีดความสามารถ
- 4.3 ฟื้นฟูสภาพแวดล้อมให้กลับคืนสู่สภาพปกติโดยรวดเร็ว
- 4.4 การมอบสิ่งของที่จำเป็นต่อการยังชีพให้แก่ผู้ประสบภัยพิบัติ
- 4.5 สนับสนุนการขนย้ายผู้ประสบภัยพิบัติรวมถึงทรัพย์สินของผู้ประสบภัยพิบัติ ไปยังที่ปลอดภัยหรือกลับสู่สถานที่เดิม
- 4.6 สำรวจและรวบรวมข้อมูลความเสียหายทุกด้าน เพื่อประโยชน์ ในการให้ความช่วยเหลือของส่วนราชการที่รับผิดชอบต่อไป
- 4.7 สนับสนุน ตร. ในการรักษาความสงบเรียบร้อย อำนวยความสะดวก ด้านการจราจรและความปลอดภัยแก่บุคคลสถานที่และทรัพย์สิน
- 4.8 ให้ความรู้เรื่องการสุขาภิบาลและการป้องกันโรคระบาด
- 4.9 ดำเนินการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องเพื่อเสริมสร้างขวัญ และกำลังใจให้แก่ประชาชนในพื้นที่ประสบภัยพิบัติให้กลับคืนสู่สภาพปกติโดยเร็วโดยให้สอดคล้องกับการ ประชาสัมพันธ์ หรือการแถลงข่าวของรัฐบาลหรือหน่วยงานที่ได้รับมอบหมาย เพื่อไม่ให้ประชาชนเกิด ความสับสนและตื่นตระหนกต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น รวมทั้งป้องกันการสร้างข่าวลือที่ส่งผลกระทบต่อ การปฏิบัติงานของภาครัฐหรือความสงบเรียบร้อยของสังคม
- 4.10 รายงานผลการปฏิบัติงานและประเมินผลการช่วยเหลือประชาชน ที่ประสบภัยพิบัติ ในชั้นการปฏิบัติเมื่อเกิดภัยและการฟื้นฟูให้รายงานผลการปฏิบัติตามสายการบังคับบัญชา โดยใช้แบบรายงานการปฏิบัติงานช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติของ กท. ตามผนวกแนบท้าย ถึง ศบภ.กท

แนวทางปฏิบัติในการสนับสนุนการปฏิบัติงานในภาวะฉุกเฉิน : สปฉ. (Emergency Support Function : ESF)

เมื่อการจัดการสาธารณสุขภัยระดับ 3 และระดับ 4 กองบัญชาการป้องกันและบรรเทา สาธารณภัยแห่งชาติ จะสถาปนาการสนับสนุนการปฏิบัติงานในภาวะฉุกเฉิน (สปฉ.) เพียงส่วนงานใด ส่วนงานหนึ่งหรือหลายส่วนงานเข้าร่วมสนับสนุนการจัดการสาธารณสุขขึ้นอยู่กับความจำเป็นของ สถานการณ์ที่เกิดขึ้นเพื่อการประสานงานระหว่างส่วนราชการ หน่วยงานที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบ ภารกิจด้านใดด้านหนึ่งเป็นการเฉพาะ เช่น ภารกิจด้านการคมนาคมและขนส่งที่มีหลายส่วนราชการ มีลักษณะงานเหมือนหรือ ใกล้เคียงกันมาร่วมกันประสานการปฏิบัติอันจะเป็นการลดความซ้ำซ้อน ในการช่วยเหลือและสนับสนุนการปฏิบัติงานของกองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

จังหวัด/อำเภอที่เกิดสาธารณภัย โดยในแต่ละส่วนงานฯ จะมีหน่วยงานหลักและหน่วยงานสนับสนุน แบ่งออกเป็น 18 ส่วนงาน (คำศัพท์ด้านการบริหารจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติ, กรุงเทพฯ, 2557)

สปฉ.1 : ส่วนงานด้านคมนาคม ทำหน้าที่จัดการระบบ ปรับปรุงเส้นทางและโครงข่าย การคมนาคมให้สามารถใช้งานได้เมื่อเกิดสาธารณภัย มีกระทรวงคมนาคมเป็นหน่วยงานหลัก

สปฉ.2 : ส่วนงานเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ทำหน้าที่จัดระบบสื่อสาร และโทรคมนาคมให้ใช้งานได้ทุกสถานการณ์ มีกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เป็นหน่วยงานหลัก

สปฉ.3 : ส่วนงานสาธารณสุข ทำหน้าที่เตรียมความพร้อม ซ่อมแซมโครงสร้าง พื้นฐานและสิ่งสาธารณูปโภคให้ใช้งานได้ในขณะที่เกิดสาธารณภัย มีกระทรวงมหาดไทย เป็นหน่วยงานหลักโดยมี การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค การไฟฟ้านครหลวง การประปาส่วนภูมิภาค และการประปานครหลวงเป็นหน่วยงานสนับสนุน

สปฉ.4 : ส่วนผจญเพลิง ทำหน้าที่ประสานการปฏิบัติการในภาวะฉุกเฉินเมื่อเกิด อัคคีภัย รวมถึงสนับสนุนการป้องกันและระงับเหตุอัคคีภัยในทุกพื้นที่ มีกระทรวงมหาดไทยเป็น หน่วยงานหลักโดยมี กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็น หน่วยงานสนับสนุน

สปฉ.5 : ส่วนงานการจัดการในภาวะฉุกเฉิน ทำหน้าที่เฝ้าระวังสถานการณ์ ประเมิน แนวนโยบายสาธารณภัย แจ้งเตือนประชาชน สนับสนุนทรัพยากรและประสานการจัดการภาวะฉุกเฉินกับ ส่วนต่าง ๆ มีกระทรวงมหาดไทยเป็นหน่วยงานหลัก

สปฉ.6 : ส่วนงานสวัสดิการสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ทำหน้าที่จัดตั้งศูนย์พักพิง ชั่วคราว แจกจ่ายเครื่องดำรงชีพ ดูแลงานด้านสังคมสงเคราะห์และเยียวยาสภาพจิตใจผู้ประสบภัย มีกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นหน่วยงานหลัก มีกระทรวงแรงงาน สภากาชาดไทย เป็นหน่วยงานสนับสนุน

สปฉ.7 : ส่วนงานการสนับสนุนทรัพยากรทางทหาร ทำหน้าที่ประสานการปฏิบัติ ระหว่างเหล่าทัพ เพื่อสนับสนุนส่วนราชการ หน่วยทหาร กองอำนาจการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย แต่ละระดับในการเผชิญเหตุสาธารณภัย มีกระทรวงกลาโหมเป็นหน่วยงานหลัก

สปฉ.8 : ส่วนงานการแพทย์และสาธารณสุข ทำหน้าที่ดูแลสุขภาพอนามัยของ ผู้ประสบภัย โดยจัดตั้งทีมปฏิบัติการลงพื้นที่ตรวจรักษาโรค เฝ้าระวังและควบคุมโรคติดต่อ รวมถึง การสุขาภิบาลของพื้นที่ประสบภัยมีกระทรวงสาธารณสุขเป็นหน่วยงานหลัก มีหน่วยงานสนับสนุน ได้แก่ โรงพยาบาล สถานพยาบาลของสังกัดต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น มหาวิทยาลัย กระทรวงกลาโหม มูลนิธิ อาสาสมัครต่าง ๆ เป็นต้น รวมถึงสภากาชาดไทย สถาบันการแพทย์ฉุกเฉิน สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ เป็นต้น

สปฉ.9 : ส่วนงานการค้นหาและกู้ภัย ทำหน้าที่ประสานการช่วยเหลือ สนับสนุนการค้นหา และกู้ภัยเพื่อช่วยชีวิตผู้ประสบภัย มีกระทรวงมหาดไทยและกระทรวงกลาโหมเป็นหน่วยงานหลัก

สปฉ.10 : ส่วนงานสารเคมีวัตถุอันตรายและกัมมันตรังสี ทำหน้าที่วางแผน ป้องกัน ควบคุมและระงับภัยจากสารเคมี วัตถุอันตรายและกัมมันตรังสีที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนและ สิ่งแวดล้อม มีกระทรวงอุตสาหกรรมเป็นหน่วยงานหลัก โดยมี กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อม กระทรวงกลาโหม และกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กรมควบคุมมลพิษ และสำนักงานปรมาณูเพื่อสันติเป็นหน่วยงานสนับสนุน

สปฉ.11 : ส่วนงานการเกษตร ทำหน้าที่ประเมินสถานการณ์ แจ้างเตือนภัยแก่เกษตรกรและสำรวจความเสียหายด้านการเกษตร เพื่อวางแผนให้การช่วยเหลือเกษตรกรที่ประสบภัย มีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นหน่วยงานหลัก โดยมีกระทรวงพาณิชย์เป็นหน่วยงานสนับสนุน

สปฉ.12 : ส่วนงานพลังงาน ทำหน้าที่ดูแลรักษาและสนับสนุนทรัพยากรด้าน พลังงานให้สามารถใช้ปฏิบัติงานได้ตลอดระยะเวลาที่เกิดสาธารณภัย มีกระทรวงพลังงานเป็นหน่วยงานหลัก

สปฉ.13 : ส่วนงานรักษาความสงบเรียบร้อย ทำหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อย และความปลอดภัยของประชาชน สถานที่สำคัญทางเศรษฐกิจ เขตเมืองและชุมชนในพื้นที่ประสบภัยและพื้นที่ใกล้เคียงมีสำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นหน่วยงานหลัก

สปฉ.14 : ส่วนงานการฟื้นฟูเศรษฐกิจ การศึกษา วัฒนธรรม ทำหน้าที่ประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจ การศึกษาวัฒนธรรมและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์รวมถึงกำหนดแนวทางการฟื้นฟูให้กลับสู่ภาวะปกติโดยเร็วมีสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและกระทรวงการศึกษาดิจิทัลเป็นหน่วยงานหลัก มีกระทรวงวัฒนธรรมและกระทรวงการคลังเป็นหน่วยงานสนับสนุน

สปฉ.15 : ส่วนงานการต่างประเทศ ทำหน้าที่ประสานความร่วมมือระหว่างประเทศ ในภาวะฉุกเฉินและสนับสนุนการช่วยเหลือชาวต่างประเทศที่ประสบภัย มีกระทรวงการต่างประเทศเป็นหน่วยงานหลัก โดยมีกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงกลาโหม สำนักงานตำรวจแห่งชาติและกรมศุลกากรเป็นหน่วยงานสนับสนุน

สปฉ.16 : ส่วนงานการประชาสัมพันธ์และการจัดการข้อมูลข่าวสาร ทำหน้าที่เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและให้ความรู้เกี่ยวกับสาธารณภัยรวมถึงกำหนดมาตรการป้องกันชาวลือที่สร้างความตื่นตระหนกแก่ประชาชนมีกรมประชาสัมพันธ์เป็นหน่วยงานหลัก

สปฉ.17 : ส่วนงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำหน้าที่ประเมิน กำหนดวิธีป้องกันและลดผลกระทบจากสาธารณภัยที่มีต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นหน่วยงานหลัก

สปฉ.18 : ส่วนงานงบประมาณและการบริจาค ทำหน้าที่รับบริจาคเงินและสิ่งของช่วยเหลือผู้ประสบภัยมีกระทรวงการคลังเป็นหน่วยงานหลัก โดยมีสำนักนายกรัฐมนตรีและสำนักงบประมาณเป็นหน่วยงานสนับสนุน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการสาธารณภัยและการช่วยเหลือผู้ประสบภัยของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนาที่สำคัญและสามารถนำมาใช้เพื่อเป็นแนวทางการแก้ปัญหาการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีดังนี้

1. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) (2554) ได้ทำการศึกษา เรื่องการจัดการภัยพิบัติและการฟื้นฟูบูรณะหลังการเกิดภัยกรณีศึกษาประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ.2554 โดยได้ศึกษาเหตุการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติกรณี

ต่าง ๆ ในหลายประเทศเพื่อเปรียบเทียบขั้นตอนและแนวทางการจัดการเตือนภัย การให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติและการฟื้นฟูบูรณะหลังการเกิดภัย เพื่อนำมาใช้เป็นข้อเสนอประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายและทิศทางการพัฒนาของประเทศ รวมทั้งการป้องกันบรรเทาทุกข์และให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ประสบภัยในอนาคต โดยศึกษาเปรียบเทียบกรณีศึกษาต่าง ๆ ได้แก่ การเกิดคลื่นยักษ์สึนามิในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ปี พ.ศ.2547 กรณีพายุเฮอริเคนแคทรินาที่ประเทศ สหรัฐอเมริกา ปี พ.ศ.2548 การเกิดพายุหมุนนาร์กิสที่ประเทศพม่า ปี พ.ศ.2551 การเกิดแผ่นดินไหวและคลื่นยักษ์สึนามิในประเทศญี่ปุ่น ปี พ.ศ.2554 และเหตุการณ์อุทกภัยที่ประเทศไทย เมื่อปลายปี พ.ศ.2553 และเดือนมีนาคม พ.ศ.2554 ผลการศึกษาพบว่าในอนาคต แนวโน้มการเกิดภัยพิบัติและผลกระทบต่าง ๆ จะทวีความรุนแรงมากขึ้น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และภาวะโลกร้อน นอกจากนี้ การขยายตัวของประชากรและการเติบโตของเมืองในช่วงที่ผ่านมา เป็นการขยายพื้นที่การตั้งถิ่นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจเข้าไปในเขตพื้นที่เสี่ยงต่อภัยพิบัติมากขึ้น ทำให้แนวโน้มความสูญเสียและการรับมือกับภัยพิบัติมีความซับซ้อนยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามประเทศไทยต่าง ๆ ได้พัฒนาระบบการจัดการภัยพิบัติที่ทันสมัย และการจัดการในภาวะฉุกเฉินซึ่งช่วยให้ตัวเลขผู้เสียชีวิตลดจำนวนลง แต่ระบบการจัดการภัยพิบัติในภาพรวม ยังมีความจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นสำหรับประเทศไทย มีประสบการณ์ในการเผชิญกับภัยธรรมชาติตามฤดูกาลบ่อยครั้ง แต่อยู่ในขอบเขตที่จำกัดและอยู่ในภาวะที่สามารถจัดการได้ นอกจากนี้ ชุมชนในพื้นที่ยังได้เรียนรู้และสั่งสมภูมิปัญญาเพื่อปรับวิถีชีวิตให้สามารถอยู่ร่วมกับความแปรปรวนของธรรมชาติตามฤดูกาลได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาประเทศไทยต้องประสบกับภัยพิบัติที่รุนแรงบ่อยครั้งมากขึ้นและส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศมากขึ้นโดยลำดับ

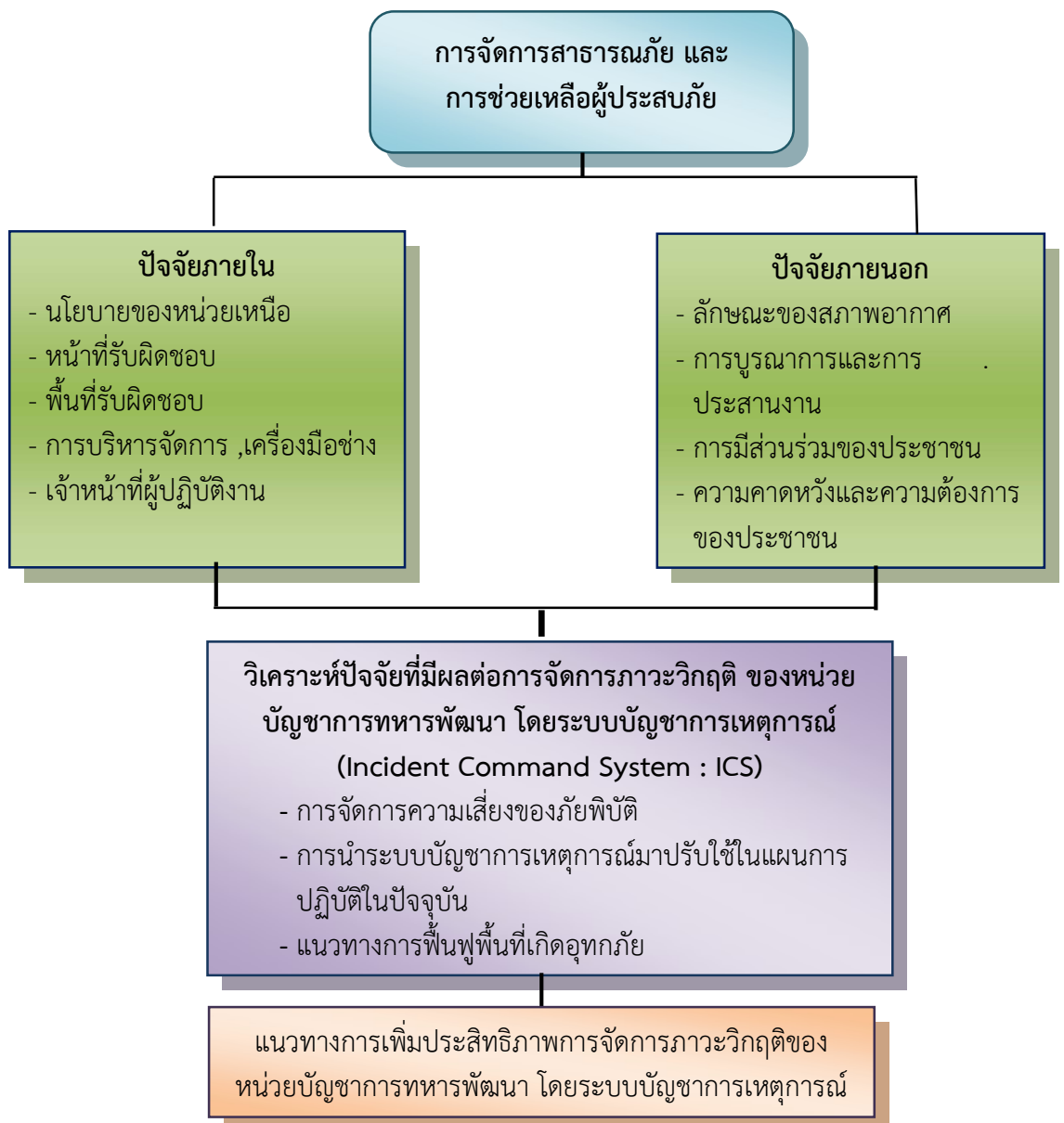
2. พลเอก ศิลปานันต์ ลำกุล, เกษมชาติ นเรศเสนีย์ และภาณุวัฒน์ ภักดีวงศ์ (2555) เอกสารวิจัย เรื่อง บทบาทของกองทัพไทยในการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติในประเทศไทยได้ทำการสำรวจปัญหาและแนวคิดในการแก้ไขในลักษณะการนำเสนอแนวคิดและแนวทางในการสรรสร้างบทบาทของทหารในการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติ ที่มีความเหมาะสมกับศักยภาพและขีดความสามารถที่ทหารมีอยู่ซึ่งกองทัพเป็นหน่วยงานที่มีความสามารถในการเผชิญภัยคุกคามความมั่นคงในทุกรูปแบบ และสามารถปฏิบัติภารกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพเพราะมีบุคลากรและเครื่องมือที่มีลักษณะเฉพาะตามความถนัดและความชำนาญของแต่ละภารกิจแต่จากข้อจำกัดทางกฎหมาย ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานทำให้กองทัพยังไม่สามารถใช้ศักยภาพที่แท้จริงอย่างเต็มที่ ทำให้บทบาทในการตอบสนองต่อเหตุการณ์ภัยพิบัติอย่างรวดเร็วและทันต่อสถานการณ์

3. พันเอก พิทยา ราชะพริ้ง (2560) บทบาทของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองทัพอากาศที่ 3 ในทศวรรษหน้า โดยได้ศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อบทบาทของศูนย์ฯ ตลอดจนเพื่อนำเสนอบทบาทที่เหมาะสมของศูนย์ฯ ในการจัดการสาธารณภัยในพื้นที่กองทัพอากาศที่ 3 ในการช่วยเหลือขั้นต้นว่าหน่วยใดเข้าถึงก่อนจะเป็นผู้ควบคุมการปฏิบัติเป็นส่วนรวมไปก่อน และเมื่อสถานการณ์คลี่คลายแล้วหน่วยใดจะดำเนินการต่อไป โดยให้ปฏิบัติตามแผนป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนต่อไป นอกจากนี้ได้เสนอให้มีการจัดตั้งศูนย์อำนวยการร่วมช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัย เพื่อความมีเอกภาพในการบังคับบัญชา โดยจัดจากกองร้อยบรรเทาสาธารณภัยทั้ง 4 กองพล รวมทั้งควรจัดผู้ประสานงาน

ในข่ายการติดต่อสื่อสารระหว่างหน่วยงาน ตลอดจนในแต่ละกองร้อยควรจัดตั้งหมวดดับเพลิงกู้ภัย จากสารเคมีและวัตถุอันตรายเพื่อเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการเข้าควบคุมสถานการณ์ต่อไป

4. พลตรี ธีรวิชัย ชวนสมบูรณ์ (2559) แนวทางการพัฒนาและปรับปรุงการบรรเทาสาธารณภัยและช่วยเหลือ ผู้ประสบภัยของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข พัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่บรรเทาสาธารณภัยของศูนย์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และเสนอแนะแนวทางการพัฒนาขีดความสามารถในการป้องกันการเตรียมความพร้อม การระงับและบรรเทา รวมทั้งการฟื้นฟูบูรณะ ให้เป็นไปอย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลสูงสุดในทุกสถานการณ์ของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา ทั้งนี้ผลสรุปได้เสนอแนวทางของปัจจัยในการแก้ปัญหาคือ ปัจจัยด้านกำลังพล, ปัจจัยด้านการบริหารจัดการความเสี่ยง, ปัจจัยด้านยุทธโธปกรณ์ และปัจจัยด้านงบประมาณที่จะทำให้การปฏิบัติงานด้านการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยหน่วยบัญชาการทหารพัฒนาเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

กรอบแนวคิดของการวิจัย

สรุป

จากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอย่างรวดเร็วในปัจจุบันทำให้เห็นชัดว่าแนวโน้มสถานการณ์สาธารณสุขภัยจะมีความรุนแรงมากขึ้น และถือเป็นภัยร้ายแรงที่จะคุกคามต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนและของประเทศได้ นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์สาธารณสุขภัยยังส่งผลกระทบต่อทิศทางการพัฒนาประเทศในอนาคตอีกด้วย และผลพวงที่เกิดขึ้นจากการจัดการสาธารณสุขภัยประเทศหนึ่งยังมีผลกระทบต่อประเทศเพื่อนบ้าน และประเทศอื่น ๆ ได้ด้วยเช่นกัน ดังนั้น เมื่อทบทวนผลการปฏิบัติด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณสุขภัยระยะที่ผ่านมาได้สะท้อนปัญหาและความท้าทาย ต่อการแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้าง กระบวนการ และองค์ความรู้จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาระบบการป้องกัน การเตรียมความพร้อม และการสร้างภูมิคุ้มกันในการจัดการสาธารณสุขภัยของประเทศให้เข้มแข็งภายใต้หลัก “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” อันประกอบด้วยความมีเหตุผลและความพอประมาณในการจัดการสาธารณสุขภัย รวมทั้งการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีต่อการรับรู้ปรับตัวกับผลกระทบ และความเปลี่ยนแปลงโดยอาศัยความรู้และคุณธรรมในการจัดการสาธารณสุขภัยที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างยั่งยืน

การจัดการในภาวะฉุกเฉินของกองบัญชาการกองทัพอากาศ ตามแนวทางปฏิบัติในการสนับสนุนการปฏิบัติงานในภาวะฉุกเฉิน : สปฉ.(Emergency Support Function : ESF) เพื่อลดความรุนแรงของสาธารณสุขภัยและการบรรเทาทุกข์โดยให้ความเร่งด่วนในการเข้าระงับเหตุและให้ความช่วยเหลือประชาชนได้แก่ การแจ้งเตือนภัยและประเมินสถานการณ์การจัดตั้งศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจ การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารในภาวะฉุกเฉิน การสื่อสารในภาวะฉุกเฉิน การประกาศเขตพื้นที่ประสบสาธารณสุขภัย การประกาศเขตให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน การค้นหาและกู้ภัยการอพยพ การรักษาพยาบาลฉุกเฉิน การรักษาความสงบเรียบร้อย การเกิดขึ้นของสาธารณสุขภัยแต่ละครั้งแต่ละเหตุการณ์ถือเป็นภาวะวิกฤตหรือสถานการณ์ฉุกเฉินที่ต้องอาศัยระบบคิดในการจัดการที่เป็นระบบเดียวกัน จึงทำให้การแก้ปัญหาเป็นไปโดยประสิทธิภาพ ลดการสูญเสีย ในชีวิตและทรัพย์สิน เครื่องมือการบริหารหนึ่งที่น่าจะเป็นเครื่องมือที่เหมาะสมต่อการจัดการในภาวะวิกฤต หรือภาวะฉุกเฉินคือ “ระบบบัญชาการ (Incident Command System: ICS) ระบบบัญชาการเหตุการณ์ใช้เพื่อการสั่งการ ควบคุม และประสานงานความร่วมมือของแต่ละหน่วยงานในการบริหารสถานการณ์ฉุกเฉิน ระบบดังกล่าวเป็นระบบปฏิบัติการเพื่อการระดมทรัพยากรไปยังที่เกิดเหตุเพื่อบริหารจัดการเหตุฉุกเฉินให้สามารถปกป้องชีวิต ทรัพย์สิน และสิ่งแวดล้อมได้อย่างบรรลุเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ

บทที่ 3

สถานการณ์อุทกภัยของประเทศไทยและการจัดการความเสี่ยง ของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา

กล่าวนำ

การศึกษาสถานการณ์อุทกภัยของประเทศไทยและการจัดการความเสี่ยงของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา จำเป็นต้องวิเคราะห์สถานการณ์ว่าเกิดอะไรขึ้นในอดีต ปัจจุบันและอนาคต แต่เนื่องจากการวิจัยใน ครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อทำให้ทราบข้อมูลความเสี่ยงและข้อจำกัดของการนำระบบบัญชาการเหตุการณ์ ในการบริหารจัดการสาธารณภัย (Disaster Management Cycle) ซึ่งผลได้จะใช้เป็นแนวทางการพัฒนาการปฏิบัติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา ในการจัดการสาธารณภัย และช่วยเหลือผู้ประสบภัยที่เหมาะสม และสอดคล้องกับสถานการณ์อุทกภัย ดังนั้น นอกจากจะต้องใช้ข้อมูลปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในภูมิภาคแล้ว ยังต้องมีข้อมูลอื่น ๆ ที่รอบด้าน ได้แก่ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของพื้นที่วิจัย คือ สภาพภูมิประเทศ สภาพภูมิอากาศ สภาพอุตุนิยมวิทยา และสภาพอุทกวิทยา และเพื่อให้เป็นไปในกรอบการวิจัยที่ถูกต้อง ในการปฏิบัติตามภารกิจที่ได้รับมอบจากกองบัญชาการกองทัพไทย ต่อหน่วยบัญชาการทหารพัฒนาในเรื่องการพัฒนาเพื่อความมั่นคง สนับสนุนภารกิจอื่นของรัฐในการพัฒนาประเทศ การป้องกันและแก้ปัญหาจากภัยพิบัติและการช่วยเหลือประชาชน รวมทั้งการปฏิบัติอื่นใดตามที่มีกฎหมายกำหนดหรือตามมติคณะรัฐมนตรี จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมในเรื่องแผนการปฏิบัติ กำลังพล เครื่องมือและสิ่งอุปกรณ์ที่ใช้ในการช่วยเหลือเพื่อมนุษยธรรมและการบรรเทาสาธารณภัย ซึ่งข้อมูลดังกล่าวจะนำมาศึกษาว่ามีความเสี่ยงมีผลกระทบต่อระบบการบริหารจัดการตามหลักระบบบัญชาการเหตุการณ์อย่างไร การมอบหมายหน่วยขึ้นตรงที่รับผิดชอบพื้นที่มีข้อกำหนดอะไรบ้าง และการบริหารจัดการมีปัญหาข้อขัดข้องอย่างไร ทั้งในระดับนโยบาย และระดับผู้ปฏิบัติ โดยในบทนี้จะเป็นการนำเสนอข้อมูล ข้อเท็จจริงตามวัตถุประสงค์การวิจัย

การศึกษาสถานการณ์อุทกภัยในปัจจุบันของประเทศไทย

1. สภาพภูมิประเทศ

ประเทศไทยตั้งอยู่ในเขตร้อนทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของทวีปเอเชียระหว่างละติจูด 5 องศา 37 ลิปดาเหนือ กับ 20 องศา 27 ลิปดาเหนือ และระหว่างลองจิจูด 97 องศา 22 ลิปดาตะวันออก กับ 105 องศา 37 ลิปดาตะวันออก มีพื้นที่ทั้งประเทศ 513,115 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 321 ล้านไร่ มีพรมแดนทางทิศเหนือติดสหภาพพม่าและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ทิศตะวันออก ติดสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและราชอาณาจักรกัมพูชา

ทิศตะวันตก ติดทะเลอันดามันและสหภาพพม่า

ทิศใต้ ติดอ่าวไทยและมาเลเซีย

การแบ่งภูมิภาคของประเทศไทยในทางอุทุนิยมวิทยาซึ่งพิจารณาถึงสภาพภูมิอากาศได้แบ่งออกเป็น 5 ภาค ดังนี้

ภาคเหนือ ประกอบด้วย 15 จังหวัด ได้แก่ เชียงราย เชียงใหม่แม่ฮ่องสอน ลำพูน ลำปาง พะเยา น่าน แพร่ อุตรดิตถ์ สุโขทัย ตาก กำแพงเพชร พิษณุโลก พิจิตร และเพชรบูรณ์

ลักษณะภูมิประเทศ เป็นแบบเทือกเขาสูงสลับกับหุบเขาและพื้นที่สูงซึ่งติดต่อกับเขตที่ราบลุ่มตอนกลางของประเทศมีทิวเขาที่วางตัวยาวในแนวเหนือ-ใต้ทิวเขาที่สำคัญได้แก่ ทางตอนเหนือมีเทือกเขาแดนลาว เป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำปิง กั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับสหภาพพม่า ทางตะวันตกมีเทือกเขาถนนธงชัยและเทือกเขาตะนาวศรี บางส่วน ตอนกลางของภาคมีเทือกเขาผีปันน้ำ ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำวังและแม่น้ำยม ด้านตะวันออกมีเทือกเขาหลวงพระบาง เป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำน่าน และมีเทือกเขาเพชรบูรณ์บางส่วนเป็นแนวกั้นระหว่างภาคเหนือกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ลุ่มน้ำหลักในภาคเหนือประกอบด้วย ลุ่มน้ำสาละวิน ลุ่มน้ำกก ลุ่มน้ำปิง ลุ่มน้ำวัง ลุ่มน้ำยม ลุ่มน้ำน่าน และลุ่มน้ำโขง

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 20 จังหวัด ได้แก่ หนองคาย เลย หนองบัวลำภู อุตรธานีสกลนคร นครพนม มุกดาหาร กาฬสินธุ์ขอนแก่น มหาสารคาม ร้อยเอ็ด ยโสธร อำนาจเจริญ ชัยภูมิ นครราชสีมา บุรีรัมย์สุรินทร์ศรีสะเกษ อุบลราชธานีและบึงกาฬ

ลักษณะภูมิประเทศทั้งภาคยกตัวสูงเป็นขอบแยกตัวออกจากภาคอื่นอย่างชัดเจนมีเทือกเขาใหญ่กั้นอยู่โดยรอบทางด้านทิศตะวันตกและทิศใต้มีภูเขาขนาดเล็กอยู่ประปรายภายในของภาคทางตะวันตกของภาคมีเทือกเขาเพชรบูรณ์และเทือกเขาตงพญาเย็นทอดยาวติดต่อกันจากเหนือลงมาทางใต้กั้นพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจากภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันออก ส่วนทางใต้มีเทือกเขาสันกำแพง และเทือกเขาพนมดงรักทอดยาวจากทิศตะวันตกต่อไปตลอดเขตแดนราชอาณาจักรกัมพูชาและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ลุ่มน้ำหลักในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย ลุ่มน้ำโขง ลุ่มน้ำชี ลุ่มน้ำมูล

ภาคกลาง ประกอบด้วย 18 จังหวัด ได้แก่ นครสวรรค์ อุทัยธานี ชัยนาท สิงห์บุรี ลพบุรี อ่างทอง สระบุรี สุพรรณบุรี พระนครศรีอยุธยา กาญจนบุรี ราชบุรี นครปฐม นนทบุรี ปทุมธานี กรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร

ลักษณะภูมิประเทศซึ่งเกิดจากการที่แม่น้ำพัดพาเอาเศษหิน เศษดิน กรวดทราย และตะกอนมาทับถมพอกพูนมานับเป็นเวลานาน เป็นที่ราบลุ่ม ระดับพื้นที่มีลักษณะลาดลงมาจากใต้มีภูเขาบ้างแต่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาที่ไม่สูงมากเว้นแต่ทางด้านตะวันตกใกล้ชายแดนประเทศพม่ามีเทือกเขาตะนาวศรีวางตัวในแนวเหนือ-ใต้ ต่อเนื่องมาจากภาคเหนือเป็นแนวกั้นพรมแดนกับประเทศพม่า ลุ่มน้ำหลักในภาคกลางประกอบด้วย ลุ่มน้ำเจ้าพระยา ลุ่มน้ำสะแกกรัง ลุ่มน้ำป่าสัก ลุ่มน้ำท่าจีน ลุ่มน้ำแม่กลอง ลุ่มน้ำเพชรบุรี ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันตก

ภาคตะวันออก ประกอบด้วย 8 จังหวัด ได้แก่ นครนายก ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี สระแก้ว ชลบุรีระยอง จันทบุรีและตราด

ลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขา แนวเทือกเขา ที่ราบแคบ ๆ และชายฝั่งทะเลทางตอนเหนือของภาคมีเทือกเขาสันกำแพงและเขาพนมดงรัก ทอดตัวในแนวตะวันตก-ตะวันออก เป็นแนวแบ่งเขตภาคตะวันออกกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทางตะวันออกของภาคมีเทือกเขาบรรทัดเป็นแนวกั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชาที่จังหวัดตราด กลุ่มน้ำหลักประกอบด้วย กลุ่มน้ำปราจีนบุรี กลุ่มน้ำบางปะกง กลุ่มน้ำโตนเลสาบ และกลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก

ภาคใต้ ภูมิประเทศมีลักษณะเป็นเทือกเขาสลับกับที่ราบระหว่างเขาหรือที่ราบชายฝั่งทะเล มีทะเลขนานทั้ง 2 ด้าน คือ ด้านฝั่งทะเลตะวันตกคือทะเลอันดามัน ด้านฝั่งทะเลตะวันออกคืออ่าวไทย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของทะเลจีนใต้สภาพพื้นที่เป็นที่ราบ มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางน้อยกว่า 13 เมตร พื้นที่ทางฝั่งตะวันตกของภาคสูงกว่าทางฝั่งตะวันออกมีเทือกเขาที่สำคัญ ได้แก่ เทือกเขาตะนาวศรีอยู่ทางด้านฝั่งทะเลตะวันตกทอดในแนวเหนือ-ใต้ขนานกับฝั่งทะเลกั้นพรมแดนระหว่างไทยกับสหภาพพม่า เทือกเขาภูเก็ตทอดตัวยาวต่อจากเทือกเขาตะนาวศรีเรื่อยไปจนถึงเกาะภูเก็ต ทางตอนกลางของภาคมีเทือกเขานครศรีธรรมราชทอดตัวในแนวเหนือ-ใต้ทางด้านใต้ของภาคมีเทือกเขาสันกาลาศีรีเป็นแนวกั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย ภาคใต้แบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือ

ภาคใต้ฝั่งตะวันออก ได้แก่พื้นที่บริเวณตอนบนของภาคต่อเนื่องถึงที่ราบชายฝั่งทะเล ด้านตะวันออกประกอบด้วย 10 จังหวัด ได้แก่ เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส

ภาคใต้ฝั่งตะวันตก ประกอบด้วย 6 จังหวัด ได้แก่ ระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ ตรัง และ สตูล กลุ่มน้ำหลักประกอบด้วย กลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออก กลุ่มน้ำตาปี กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา กลุ่มน้ำปัตตานีและกลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันตก

2. สภาพภูมิอากาศ

ประเทศไทยโดยทั่ว ๆ ไปสามารถแบ่งฤดูกาลออกได้เป็น 3 ฤดูดังนี้

2.1 ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์จนถึงกลางเดือนพฤษภาคม ซึ่งเป็นช่วงเปลี่ยนจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือเป็นลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ สภาพอากาศร้อนอบอ้าวทั่วประเทศ บางครั้งอาจมีมวลอากาศเย็นจากประเทศจีนแผ่ลงมาถึงประเทศไทยตอนบนปะทะกับมวลอากาศร้อน ก่อให้เกิดพายุฝนฟ้าคะนองและลมกระโชกแรงหรืออาจมีลูกเห็บตก พายุฝนฟ้าคะนองที่เกิดขึ้นในฤดูนี้เรียกว่า พายุฤดูร้อน

2.2 ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคมเมื่อลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดปกคลุมประเทศไทยและร่องความกดอากาศต่ำพาดผ่านประเทศไทยทำให้มีฝนตกชุกทั่วไป ร่องความกดอากาศต่ำนี้ปกติจะพาดผ่านภาคกลางในเดือนพฤษภาคม แล้วจึงเลื่อนขึ้นไปทางเหนือจนถึงช่วงประมาณปลายเดือนมิถุนายนจะพาดผ่านอยู่บริเวณประเทศจีนตอนใต้ทำให้ฝนในประเทศไทยลดลงระยะหนึ่งและเรียกว่าเป็นฝนทิ้งช่วง ซึ่งอาจมีช่วงเวลานานประมาณ 1 - 2 สัปดาห์ ในเดือนกรกฎาคมปกติร่องความกดอากาศต่ำจะเลื่อนกลับลงมาพาดผ่านบริเวณประเทศไทยอีกครั้งทำให้มีฝนตกชุกต่อเนื่อง จนกระทั่งลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ พัดเข้ามาปกคลุมประเทศไทยแทนที่ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ประมาณกลางเดือนตุลาคมประเทศไทยตอนบนจะเริ่มมีอากาศเย็นและฝนตกลงโดยเฉพาะภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เว้นแต่ภาคใต้ยังคงมีฝนชุกต่อไปจนถึงเดือน

ชั้นวาคมและมักมีฝนหนักถึงหนักมาก จนก่อให้เกิดอุทกภัย ภาคใต้ฝั่งตะวันออกซึ่งจะมีปริมาณฝนมากกว่าภาคใต้ฝั่งตะวันตก อย่างไรก็ตามการเริ่มต้นฤดูฝนอาจจะช้าหรือเร็วกว่ากำหนดได้ประมาณ 1 - 2 สัปดาห์

2.3 ดูหนาว เริ่มตั้งแต่กลางเดือนตุลาคมถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ เมื่อลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัดปกคลุมประเทศไทยตั้งแต่กลางเดือนตุลาคม ในช่วงกลางเดือนตุลาคมนานราว 1-2 สัปดาห์ เป็นช่วงเปลี่ยนฤดูจากฤดูฝนเป็นฤดูหนาว อากาศแปรปรวน ไม่แน่นอน อาจเริ่มมีอากาศเย็นหรืออาจยังมีฝนฟ้าคะนอง โดยเฉพาะบริเวณภาคกลางตอนล่างและภาคตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งจะหมดฝน และเริ่มมีอากาศเย็นช้ากว่าภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือประเทศไทยอยู่ภายใต้อิทธิพลของลมมรสุมสองชนิด ได้แก่

2.3.1 ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ พัดปกคลุมประเทศไทยระหว่างกลางเดือนพฤษภาคมถึงกลางเดือนตุลาคมโดยมีแหล่งกำเนิดจากบริเวณความกดอากาศสูงในซีกโลกใต้บริเวณมหาสมุทรอินเดียลมมรสุมนี้ จะนำมวลอากาศชื้นจากมหาสมุทรอินเดียเข้ามาสู่ประเทศไทย ทำให้มีเมฆมากและฝนตกชุกในพื้นที่ทั่วไปโดยเฉพาะอย่างยิ่งตามบริเวณชายฝั่งทะเลและเทือกเขาด้านรับลมจะมีฝนมากกว่าบริเวณอื่น

2.3.2 มมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ หลังจากหมดอิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้แล้ว ประมาณกลางเดือนตุลาคมจะมีลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัดปกคลุมประเทศไทยจนถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ลมมรสุมนี้มีแหล่งกำเนิดจากบริเวณความกดอากาศสูงในซีกโลกเหนือแถบประเทศมองโกเลียและจีน จึงพัดพาเอามวลอากาศเย็นและแห้งจากแหล่งกำเนิดเข้ามาปกคลุมประเทศไทยทำให้ท้องฟ้าโปร่งมีอากาศหนาวเย็นและแห้งแล้งปกคลุมทั่วไป โดยเฉพาะบริเวณภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนภาคใต้จะมีฝนตกชุกโดยเฉพาะภาคใต้ฝั่งตะวันออกเนื่องจากมรสุมนี้นำความชุ่มชื้นจากอ่าวไทยเข้ามาปกคลุมการเริ่มต้นและสิ้นสุดของลมมรสุมทั้งสองชนิดอาจผันแปรไปจากปกติได้ในแต่ละปี สภาพภูมิอากาศของประเทศไทยบางครั้งยังได้รับอิทธิพลพายุหมุนเขตร้อนซึ่งเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่มีอนุภาครุนแรงและมีผลกระทบต่อลักษณะภูมิอากาศทำให้เกิดฝนตกหนัก คลื่นในทะเลสูง เกิดปัญหาน้ำท่วม พายุหมุนมีการแบ่งเกณฑ์ความรุนแรงของพายุตามข้อตกลงระหว่างประเทศโดยใช้ความเร็วลมใกล้ศูนย์กลางพายุกำหนดมีดังนี้

2.3.2.1 พายุดีเปรสชัน : มีความเร็วลมสูงสุดใกล้ศูนย์กลางไม่ถึง 34 นอต (63 กิโลเมตรต่อชั่วโมง)

2.3.2.2 พายุโซนร้อน : มีความเร็วลมสูงสุดใกล้ศูนย์กลาง 34 นอต (63 กิโลเมตรต่อชั่วโมง) ขึ้นไปแต่ไม่ถึง 64 นอต (118 กิโลเมตรต่อชั่วโมง)

2.3.2.3 ใต้ฝุ่น : มีความเร็วลมสูงสุดใกล้ศูนย์กลางตั้งแต่ 64 นอตขึ้นไป (118 กิโลเมตรต่อชั่วโมง)

2.3.2.4 ไซโคลน : พายุหมุนเขตร้อนที่เกิดในอ่าวเบงกอลและมหาสมุทรอินเดียประเทศไทยตั้งอยู่ระหว่างบริเวณแหล่งกำเนิดของพายุหมุนเขตร้อนสองด้าน ด้านตะวันออกคือ มหาสมุทรแปซิฟิกและทะเลจีนใต้ส่วนด้านตะวันตกคืออ่าวเบงกอลและทะเลอันดามัน โดยพายุมีโอกาสเคลื่อนจากมหาสมุทรแปซิฟิกและทะเลจีนใต้เข้าสู่ประเทศไทยทางด้านตะวันออกมากกว่าทางด้านตะวันตก ปกติประเทศไทยจะมีพายุเคลื่อนผ่านเข้ามาโดยเฉลี่ยประมาณ 3 - 4 ลูกต่อปี

บริเวณที่พายุมีโอกาสเคลื่อนผ่านเข้ามามากที่สุดคือภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะทางตอนบนของภาค พายุเริ่มมีโอกาสเคลื่อนเข้าสู่ประเทศไทยมากขึ้นตั้งแต่เดือนพฤษภาคม โดยส่วนใหญ่ยังคงเป็นพายุที่เคลื่อนมาจากด้านตะวันตกเข้าสู่ประเทศไทยตอนบน และตั้งแต่เดือนมิถุนายนเป็นต้นไปพายุส่วนใหญ่จะเคลื่อนเข้าสู่ประเทศไทยทางด้านตะวันออก และเดือนกันยายนถึงตุลาคมพายุมีโอกาสเคลื่อนเข้ามาได้ในทุกพื้นที่ โดยเริ่มเคลื่อนเข้าสู่ภาคเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือตั้งแต่เดือนกันยายน ในสองเดือนนี้เป็นระยะที่พายุมีโอกาสเคลื่อนเข้าสู่ประเทศไทยได้มากโดยเฉพาะเดือนตุลาคม มีสถิติเคลื่อนตัวเข้ามามากที่สุดในรอบปีสำหรับช่วงปลายปีตั้งแต่เดือนเดือนพฤศจิกายน พายุจะเคลื่อนตัวเข้าสู่ประเทศไทยตอนบนได้น้อยลงและมีโอกาสเคลื่อนตัวเข้าสู่ภาคใต้มากขึ้น เมื่อถึงเดือนธันวาคมพายุมีแนวโน้มเคลื่อนตัวเข้าสู่ภาคใต้อย่างน้อยโดยไม่มีพายุเคลื่อนตัวเข้าสู่ประเทศไทยตอนบนอีก

3. สภาพอุตุนิยมวิทยา

โดยทั่วไปประเทศไทยมีฝนตกอยู่ในเกณฑ์ดีข้อมูลของกรมอุตุนิยมวิทยาปริมาณฝนรวมตลอดปีเฉลี่ยระยะเวลา 30 ปี (ปี 2524-2553) ทั่วประเทศมีค่าประมาณ 1,587.5 มิลลิเมตร โดยมีปริมาณฝนตกมากที่สุดในเดือนสิงหาคมหรือกันยายน ซึ่งภาคเหนือเป็นภาคที่มีปริมาณฝนตก รวมตลอดทั้งปีเฉลี่ยทั้งภาคน้อยที่สุดประมาณ 1,230.9 มิลลิเมตร ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีเฉลี่ยทั้งภาคประมาณ 1,404.5 มิลลิเมตร ภาคกลางมีเฉลี่ยทั้งภาคประมาณ 1,275.2 มิลลิเมตร ภาคตะวันออกมีเฉลี่ยทั้งหมดประมาณ 1,888.8 มิลลิเมตร ภาคใต้ฝั่งตะวันออกมีเฉลี่ยทั้งภาคประมาณ 1,736.9 มิลลิเมตร และภาคใต้ฝั่งตะวันตกมีเฉลี่ยทั้งภาคประมาณ 2,717.2 มิลลิเมตร จากข้อมูลสถิติของกรมอุตุนิยมวิทยามีข้อมูลรายงานว่าฤดูฝนของประเทศไทยจะเริ่มต้นประมาณปลายสัปดาห์ที่ 3 ของเดือนพฤษภาคม 2561 และจะสิ้นสุดประมาณกลางเดือนตุลาคม ปริมาณฝนรวมของทั้งประเทศช่วงฤดูฝนจะน้อยกว่าค่าปกติ 5 - 10 เปอร์เซ็นต์และจะน้อยกว่าปีที่แล้ว (ปี2560 ทั้งนี้จะมีค่าสูงกว่าค่าปกติประมาณ 20 เปอร์เซ็นต์) โดยช่วงต้นฤดูฝน (กลางพฤษภาคม - มิถุนายน) ปริมาณฝนรวมส่วนใหญ่จะใกล้เคียงค่าปกติเว้นแต่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือจะสูงกว่าค่าปกติ 5 - 10 เปอร์เซ็นต์ ส่วนช่วงกลางฤดูฝน (กรกฎาคม - สิงหาคม) ปริมาณฝนรวมจะใกล้เคียงค่าปกติและช่วงปลายฤดูฝน (กันยายน - กลางตุลาคม) ปริมาณฝนรวมจะต่ำกว่าค่าปกติประมาณ 5 - 10 เปอร์เซ็นต์ สำหรับเดือนสิงหาคมและกันยายน ซึ่งเป็นเดือนที่มีฝนตกชุกหนาแน่น และมีโอกาสสูงที่จะมีพายุหมุนเขตร้อนเคลื่อนเข้ามาใกล้หรือเคลื่อนผ่านประเทศไทยตอนบน ทำให้มีฝนตกหนักถึงหนักมากในบางแห่ง ซึ่งก่อให้เกิดสภาวะน้ำท่วมฉับพลัน น้ำป่าไหลหลากและน้ำล้นตลิ่งได้ในบางแห่งช่วงประมาณกลางเดือนพฤษภาคมถึงปลายเดือนมิถุนายน ประเทศไทยจะมีฝนตกชุกและต่อเนื่องโดยส่วนใหญ่จะมีฝน 40 - 60 เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่ กับมีฝนหนักในหลายพื้นที่และหนักมากในบางแห่ง เว้นแต่บริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ฝั่งตะวันตกจะมีฝน 60 -80 เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่ กับมีฝนหนักถึงหนักมากในหลายพื้นที่ จากนั้น ช่วงประมาณปลายเดือนมิถุนายนถึงต้นเดือนกรกฎาคม ปริมาณและการกระจายของฝนจะลดลง ซึ่งอาจก่อให้เกิดสภาวะฝนทิ้งช่วงและขาดแคลนน้ำด้านการเกษตรในบางแห่ง โดยเฉพาะพื้นที่ที่แล้งซ้ำซากนอกเขตชลประทาน สำหรับช่วงตั้งแต่กลางเดือนกรกฎาคมถึงกันยายน บริเวณประเทศไทยจะกลับมามีฝนตกชุกหนาแน่น กับมีฝนตกหนักหลายพื้นที่และหนักมากในบางแห่ง โดยเฉพาะเดือนสิงหาคมและกันยายน ซึ่งจะก่อให้เกิดสภาวะน้ำท่วมฉับพลัน น้ำป่าไหลหลาก รวมทั้ง

น้ำล้นตลิ่งได้ในหลายพื้นที่ ส่วนในเดือนตุลาคม ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะมีฝนลดลง และเริ่มมีอากาศหนาวเย็นในตอนเช้าโดยเฉพาะตอนบนของภาค สำหรับภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคใต้ยังคงมีฝนตกชุกหนาแน่นต่อไป กับมีฝนตกหนักหลายพื้นที่และหนักมากในบางแห่ง

4. ภาพอุทกวิทยา

ปริมาณน้ำท่าในประเทศไทยทั้ง 25 ลุ่มน้ำมีปริมาณน้ำท่าโดยธรรมชาติเฉลี่ยทั้งปี รวม 213,423 ล้านลูกบาศก์เมตร แยกเป็นปริมาณน้ำท่าในช่วงฤดูฝน 183,002 ล้านลูกบาศก์เมตร (85.7%) และเป็นปริมาณน้ำท่าในช่วงฤดูแล้ง 30,422 ล้านลูกบาศก์เมตร (14.3%) โดยข้อมูลแสดงว่า ตลอดเดือนตุลาคม 2560 ประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากร่องมรสุมที่พาดผ่านบริเวณประเทศไทย ตลอดทั้งเดือน โดยในช่วงครึ่งเดือนแรก มรสุมได้พาดผ่านบริเวณตอนบนของประเทศ ส่วนในช่วงครึ่งเดือนหลังร่องมรสุมได้เลื่อนลงไปพาดผ่านภาคใต้ อีกทั้งมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ที่พัดปกคลุมทะเลอันดามันและภาคใต้มีกำลังปานกลางตั้งแต่ต้นเดือนจนถึงกลางเดือน นอกจากนี้ในช่วงกลางเดือนยังได้รับอิทธิพลจากพายุ depression-02 ซึ่งลักษณะดังกล่าว ส่งผลให้ช่วงต้นเดือนจนถึงกลางเดือน ตอนบนของประเทศไทย ทั้งภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันออก มีฝนตกหนักถึงหนักมากในหลายพื้นที่ โดยเฉพาะภาคเหนือตอนล่างและภาคกลางตอนบน มีมีกลุ่มฝนตกหนักกระจายตัวเป็นบริเวณกว้าง ส่วนภาคใต้ที่มีกลุ่มฝนตกหนักกระจุกตัวเป็นระยะ ๆ โดยเฉพาะภาคใต้ตอนล่างบริเวณจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส แต่หลังจากช่วงกลางเดือนจนถึงปลายเดือนปริมาณฝนในพื้นที่ตอนบนของประเทศลดลงค่อนข้างมาก แต่ยังคงมีฝนตกกระจุกตัวในบางพื้นที่ ส่วนภาคใต้มีฝนตกกระจุกตัวเป็นระยะ ๆ โดยมีการกระจายตัวของฝนเพิ่มขึ้นในหลายพื้นที่หากเทียบกับช่วงต้นเดือน และจากการตรวจวัดปริมาณฝนสะสมรายวัน พบพื้นที่ที่มีฝนตกหนัก ปริมาณฝนสะสมรายวันเกิน 90 มิลลิเมตร ในหลายจังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดน่าน เพชรบูรณ์ พิจิตร สุโขทัย พิษณุโลก แพร่ ลำปาง เชียงใหม่ เชียงราย อุดรดิตถ์ ตาก อุทัยธานี ลพบุรี กรุงเทพมหานคร ราชบุรี กาญจนบุรี นครสวรรค์ ขอนแก่น มหาสารคาม เลย ร้อยเอ็ด สระแก้ว ตรารด จันทบุรี นครศรีธรรมราช พังงา สงขลา สุราษฎร์ธานี ซึ่งสถานการณ์ฝนตกหนักดังกล่าว ส่งผลทำให้น้ำในลำน้ำเพิ่มขึ้นจนล้นตลิ่งเข้าท่วมในหลายพื้นที่ รวมทั้งน้ำในเขื่อนต่าง ๆ เพิ่มขึ้นค่อนข้างมาก

จากรายงานสถานการณ์น้ำในเขื่อนวันที่ 31 ตุลาคม 2560 โดยข้อมูลจาก กรมชลประทาน มีสถานการณ์น้ำล้นเขื่อนจำนวน 6 แห่ง ได้แก่ เขื่อนก๊วกอหามา เขื่อนแควน้อย เขื่อนอุบลรัตน์ เขื่อนจุฬาภรณ์ เขื่อนกระเสียว เขื่อนทับเสลา และมีเขื่อนที่มีปริมาณน้ำกักเก็บเกิน 80% ของความจุทั้งหมด 16 แห่ง ได้แก่ เขื่อนสิริกิติ์ เขื่อนแม่งัด เขื่อนก๊วกลม เขื่อนลำปาว เขื่อนลำพระเพลิง เขื่อนน้ำอูน เขื่อนสิรินธร เขื่อนห้วยหลวง เขื่อนน้ำพุง เขื่อนป่าสัก เขื่อนศรีนครินทร์ เขื่อนวชิราลงกรณ เขื่อนบางพระ เขื่อนหนองปลาไหล เขื่อนขุนด่าน และเขื่อนประแสร์ โดยเฉพาะเขื่อนอุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ที่มีปริมาณน้ำกักเก็บค่อนข้างมากมาตั้งแต่ต้นปี โดยปริมาณน้ำเริ่มมากกว่าเกณฑ์บริหารจัดการน้ำตัวบน หลังจากนั้นปริมาณน้ำได้เพิ่มขึ้นอย่างช้า ๆ มาอย่างต่อเนื่อง จนถึงช่วงต้นเดือนตุลาคมที่เกิดสถานการณ์ฝนฝนตกหนักในพื้นที่รับน้ำเหนือเขื่อน ส่งผลให้มีปริมาณน้ำไหลลงเขื่อนค่อนข้างมาก โดยมีปริมาณน้ำไหลลงสูงสุด 140.88 ล้านลูกบาศก์เมตร ทำให้ปริมาณน้ำในเขื่อนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จนเกินระดับกักเก็บปกติในช่วงต้นเดือน ตุลาคม 2560 หลังจากนั้นแม้ปริมาณน้ำไหลเข้าจะลดลง แต่ก็ยังคงอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างมาก ส่งผลทำให้ปริมาณน้ำกักเก็บยังคงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

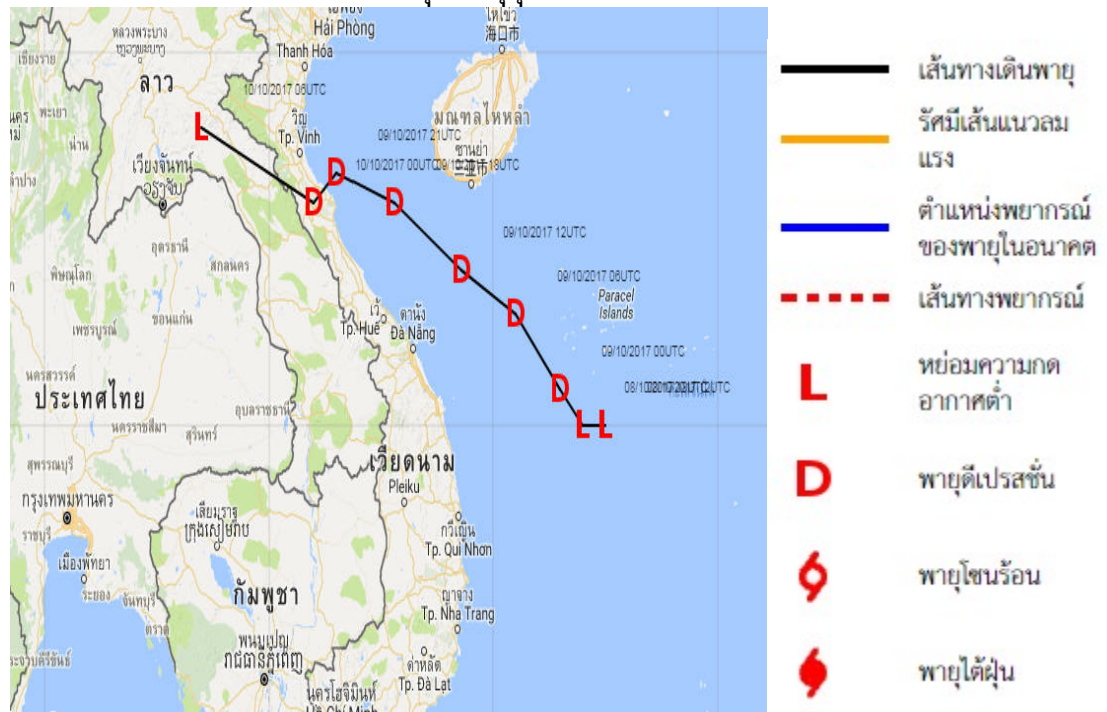
โดยมีปริมาณน้ำกักเก็บสูงสุด 2,969 ล้านลูกบาศก์เมตร ในห้วงปลายเดือน ประมาณวันที่ 22 ตุลาคม 2560 ทำให้มีความจำเป็นต้องทยอยระบายน้ำออกค่อนข้างมาก สะสมมาอย่างต่อเนื่อง โดยมีอัตราการระบายสูงสุด 54.06 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อวัน ซึ่งเป็นการระบายผ่าน spillway ถึง 44.12 ล้านลูกบาศก์เมตร ผลจากการระบายน้ำเป็นจำนวนมากอย่างต่อเนื่อง ทำให้พื้นที่ท้ายเขื่อนเกิดสถานการณ์น้ำท่วมเป็นบริเวณกว้าง ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดขอนแก่น กาฬสินธุ์ มหาสารคาม ร้อยเอ็ด ยโสธร เป็นต้น

ข้อมูลศึกษาเฉพาะลักษณะการก่อตัวของพายุและความเสียหายในพื้นที่กรณีศึกษา

แผนภาพเส้นทางพายุ กรมอุตุนิยมวิทยา

พายุ depression-02 ก่อตัวขึ้นบริเวณทะเลจีนใต้ตอนกลางในห้วงตุลาคม 2560 หลังจากนั้นได้เคลื่อนตัวไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ และเคลื่อนขึ้นฝั่งบริเวณตอนกลางของประเทศเวียดนามในช่วงกลางเดือนตุลาคม 2560 หลังจากนั้นได้เคลื่อนตัวต่อไปยังตอนบนของประเทศลาว และอ่อนกำลังลงเป็นหย่อมความกดอากาศต่ำในวันเดียวกัน หลังจากนั้นหย่อมความกดอากาศต่ำดังกล่าวได้เคลื่อนเข้าปกคลุมบริเวณภาคเหนือของประเทศไทย ส่งผลให้พื้นที่ดังกล่าวมีฝนเพิ่มขึ้น

แผนภาพที่ 2-1 แผนภาพเส้นทางพายุ กรมอุตุนิยมวิทยา

ที่มา : กรมอุตุนิยมวิทยา, 2560

ทำให้ตลอดเดือนตุลาคม 2560 ประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากร่องมรสุมที่พาดผ่านบริเวณประเทศไทยตลอดทั้งเดือน โดยในช่วงครึ่งเดือนแรก มรสุมได้พาดผ่านบริเวณตอนบนของประเทศไทย ส่วนในช่วงครึ่งเดือนหลังร่องมรสุมได้เลื่อนลงไปพาดผ่านภาคใต้ อีกทั้งมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ที่พัดปกคลุมทะเลอันดามันและภาคใต้มีกำลังปานกลางตั้งแต่ต้นเดือนจนถึงกลางเดือน ลักษณะดังกล่าว ส่งผลให้ตอนบนของประเทศไทยมีฝนตกหนาแน่นในช่วงต้นเดือนจนถึงกลางเดือน ส่วนในช่วงกลางเดือนจนถึงปลายเดือนตอนบนของประเทศไทยฝนลดลง ส่วนภาคใต้มีฝนเพิ่มขึ้น (กรมอุตุนิยมวิทยา, 2560) นอกจากนี้ข้อมูลจากกรมฝนหลวงและการบินเกษตรได้ให้ข้อมูลไว้ว่าจากข้อมูลบันทึกของเครือข่ายภาพเรดาร์ตรวจวัดปริมาณฝนของกรมอุตุนิยมวิทยาและกรมฝนหลวงและการบินเกษตรในพื้นที่ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก ได้แก่ เรดาร์พิษณุโลก เรดาร์สกลนคร เรดาร์ขอนแก่น เรดาร์สตั๊ปปะทิว ตรวจสอบกลุ่มฝนกระจุกตัวบริเวณภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จากสรุปรายงานสถานการณ์สาธารณสุขของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยประจำห้วงเดือนตุลาคม 2560 เวลาได้รายงานพื้นที่ประสบภัยจากอิทธิพลของพายุดีเปรสชัน รวมถึงการระบายน้ำจากเขื่อนเจ้าพระยาและเขื่อนอุบลรัตน์ มีพื้นที่ประสบภัยทั้งสิ้น 23 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ เลย กำแพงเพชร ตาก สุโขทัย พิจิตร นครสวรรค์ อุทัยธานี สิงห์บุรี ลพบุรี อ่างทอง พระนครศรีอยุธยา ปทุมธานี ชัยนาท เพชรบูรณ์ สุพรรณบุรี หนองบัวลำภู ขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด อุบลราชธานี สุราษฎร์ธานี รวม 78 อำเภอ 479 ตำบล 2,820 หมู่บ้าน 42 ชุมชน ประชาชน ได้รับผลกระทบ 125,716ครัวเรือน 326,072 คน โดยมีข้อมูลสำหรับการศึกษาวิจัยของเอกสารฉบับนี้ดังต่อไปนี้

ลุ่มน้ำชี ได้แก่

1. **จ.หนองบัวลำภู** ผลกระทบจากน้ำเขื่อนอุบลรัตน์หนุนและไหลเข้าท่วมบ้านเรือนราษฎร ในพื้นที่ 3 อำเภอ 23 ตำบล 162 หมู่บ้าน ประชาชนได้รับผลกระทบ 4,164 ครัวเรือน 10,826 คน รายละเอียดดังนี้

- อ.ศรีบุญเรือง ต.ศรีบุญเรือง (ม.1,2,4-7,9,10,12-16) ต.หันนางาม (ม.1-8) ต.นาออก (ม.1-23) ต.ทรายทอง (ม.1-10) ต.หนองบัวใต้ (ม.1-6,10) ต.โนนม่วง (ม.5,8) ต.กุดสะเทียน (ม.4) ต.เมืองใหม่ (ม.1,9,14) ต.โนนสะอาด (ม.3,5) ต.ยางหล่อ (ม.13) ต.หนองกุงแก้ว (ม.1,8)

- อ.โนนสัง ต.โนนสัง (ม.1,2,4,7,11,13) ต.หนองเรือ (ม.1-14) ต.โคกม่วง (ม.1,2,3,6,7) ต.บ้านค้อ (ม.1-10) ต.โนนเมือง (ม.1-7) ต.โคกใหญ่ (ม.1-3,5-7)

อ.เมืองฯ ต.บ้านพร้าว (ม.1-15) ต.นาคำไฮ (ม.1-11) ต.ห้วยนา (ม.1,2,10,11,12,13) ต.หนองบัว (ม.7) ต.บ้านขาม (ม.2,3,5,6,14)

2. **จ.ขอนแก่น** มีสถานการณ์ในพื้นที่ 3 อำเภอ 8 ตำบล 28 หมู่บ้าน ประชาชนได้รับผลกระทบ 2,336 ครัวเรือน 4,672 คน รายละเอียดดังนี้

- อ.อุบลรัตน์ ต.เขื่อนอุบลรัตน์ (ม.3,8)

- อ.น้ำพอง ต.วังชัย (ม.9,10,11,13) ต.ท่ากระเสริม (ม.4-9) ต.บ้านขาม (ม.7)

- อ.เมืองฯ ต.สำราญ (ม.4) ต.โคกสี (ม.3,4,5,6,10,11) ต.บึงเนียม (ม.5,6,7) ต.ดอนหัน (ม.3,4,6,12,15)

3. **จ.มหาสารคาม** มีสถานการณ์ในพื้นที่ 3 อำเภอ 19 ตำบล 122 หมู่บ้าน ประชาชนได้รับผลกระทบ 516ครัวเรือน 1,341 คน อพยพ 20 ครัวเรือน (อ.โกสุมพิสัย) วัด 3 แห่ง ถนน 23 จุด คอสะพาน 1 แห่ง รายละเอียดดังนี้

- อ.โกสุมพิสัย ต.หัวขวาง (ม.13,16) อพยพ 20 ครัวเรือน (ไปตั้งเต็นท์พักพิงชั่วคราวบริเวณบึงกุย) ต.ยางท่าแจ้ง (ม.3,8) ต.แก้งแก (ม.8) ต.โพนงาม (ม.4,6,9,11)

- อ.กันทรวิชัย ต.นาสีนวน (ม.10,14,15,18,17) ต.ขามเรียง ม.5,6,7,11,12,14,18,19,21,23) ต.เขวาใหญ่ (ม.1-4,6-12,14-16) ต.ขามเฒ่าพัฒนา (ม.3-6,12,17) ต.ท่าขอนยาง (ม.1-7,10,11,14) ต.มะค่า (ม.1-15) ต.กุศโล้ง (ม.2,4,11)

- อ.เมืองฯ ต.ลาดพัฒนา ต.ท่าตูม ต.แก้งเลิงจาน ต.แก้ง ต.ห้วยแอ่ง ต.หนองโน

4. **จ.กาฬสินธุ์** มีสถานการณ์ในพื้นที่ 2 อำเภอ 7 ตำบล 25 หมู่บ้าน ประชาชนได้รับผลกระทบ 18 ครัวเรือน 42 คน วัด 2 แห่ง โรงเรียน 1 แห่ง ถนน 5 สาย พื้นที่การเกษตร 6,344 ไร่ รายละเอียดดังนี้

- อ.ฆ้องชัย ต.ลำชี (ม.6,7,8) ต.เหล่ากลาง (ม.3) ต.โคกสะอาด (ม.1) ต.ฆ้องชัยพัฒนา (ม.10)

- อ.กมลาไสย ต.เจ้าท่า (ม.2,3,5,6,7,8,9,10,11,13,14,15,16) ต.ธัญญา (ม.5,10,11,12,15) ต.ดงลิง (ม.8)

5. **จ.ร้อยเอ็ด** มีสถานการณ์ในพื้นที่ 1 อำเภอ 3 ตำบล 7 หมู่บ้าน ประชาชนได้รับผลกระทบ 159 ครัวเรือน 548 คน รายละเอียดดังนี้

- อ.จังหาร ต.ม่วงลาด (ม.8) ต.ดินดำ (ม.7,9,10) ต.ดงสิงห์ (ม.3,5,16)

ลุ่มน้ำมูล มี จ.อุบลราชธานี ที่ได้รับผลกระทบมีสถานการณ์ในพื้นที่ 2 อำเภอ 1 เทศบาลเมือง 1 เทศบาลนคร 18 หมู่บ้าน ประชาชนได้รับผลกระทบ 64 ครัวเรือน 906 คน ดังนี้

- อ.เมืองฯ เทศบาลนครอุบลราชธานี

- อ.วารินชำราบ เทศบาลเมืองวารินชำราบ

หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กองบัญชาการกองทัพไทย ในการช่วยเหลือผู้ประสบภัย ตามกรณีศึกษาอุทกภัยในประเทศไทย

หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา เป็นหน่วยขึ้นตรงของกองบัญชาการกองทัพไทย โดยรับมอบหมายภารกิจให้มีบทบาทสำคัญในการให้ความช่วยเหลือประชาชนและบรรเทาสาธารณภัยมาเป็นเวลายาวนาน ตั้งแต่ในยุคสงครามเย็น โดยเฉพาะในยุคการแย่งชิงมวลชนจากพรรคคอมมิวนิสต์ โดยหน่วยได้จัดทำกำลังเข้าช่วยพัฒนาประเทศและช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ทุรกันดารห่างไกลและพื้นที่ชายแดน รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินการตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเพื่อทำให้ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และได้ช่วยเหลือในการบรรเทาภัยพิบัติตั้งแต่ภัยพิบัติขนาดเล็กจนถึงขนาดใหญ่เช่น เหตุการณ์แผ่นดินไหวและคลื่นสึนามิในมหาสมุทรอินเดียเมื่อปี พ.ศ.2547 และกรณีมหาอุทกภัยปี พ.ศ.2554 เป็นต้น

ทั้งนี้เนื่องจากหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กองบัญชาการกองทัพไทยมีหน่วยทหารกระจายอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ มีความพร้อมทางด้านกำลังพล เครื่องมือสิ่งอุปกรณ์และยุทธโปกรณ์ทางทหารบางส่วนที่สามารถประยุกต์ใช้ในการช่วยเหลือประชาชนและบรรเทาสาธารณภัยได้เมื่อจำเป็น นอกจากนี้กองบัญชาการกองทัพไทย ยังได้รับมอบหมายจากรัฐบาลในการให้ความช่วยเหลือเพื่อมนุษยธรรมและบรรเทาสาธารณภัยในต่างประเทศ เช่น กรณีพายุไซโคลนนาเก็ซที่เมียนมา พ.ศ.2551 กรณีแผ่นดินไหวและคลื่นสึนามิที่ญี่ปุ่น พ.ศ.2554 กรณีพายุไต้ฝุ่นไห่เยียนที่ฟิลิปปินส์พ.ศ.2556 กรณีแผ่นดินไหวที่ประเทศเนปาล พ.ศ.2558 กรณีเกิดอุทกภัยครั้งใหญ่ในเมียนมา พ.ศ.2558

ทำให้หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กองบัญชาการกองทัพไทยได้รับมอบหมายและมีบทบาทในการตอบสนองต่อภารกิจ แต่ในการปฏิบัติที่ผ่านมาในสถานการณ์ภัยพิบัติครั้งใหญ่ ๆ เช่น เหตุการณ์สึนามิ เมื่อปีพ.ศ.2554 น้ำท่วมใหญ่ปี พ.ศ.2554 และน้ำท่วมพื้นที่เศรษฐกิจในปี พ.ศ.2560 ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ ยังคงมีปัญหาและอุปสรรคในเรื่องการบริหารจัดการภัยพิบัติ โดยเฉพาะเรื่องระเบียบ กฎหมาย แผนการปฏิบัติที่ไม่ได้เตรียมไว้รองรับภัยพิบัติขนาดใหญ่ ไม่มีหน่วยงานองค์กรระดับชาติที่จะเป็นศูนย์กลางในการสั่งการในพื้นที่ และขาดข้อมูลพื้นฐานในการช่วยเหลือประชาชน ความร่วมมือระหว่างทหารและพลเรือนเป็นไปในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ ไม่มีการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการร่วมทหารพลเรือน (CMOC) แต่ก็ใช้การปฏิบัติงานร่วมกันด้วยความสัมพันธ์ส่วนบุคคลและการรู้จักกันในจังหวัด จนต่อมาในระยะหลังรัฐบาลได้นำระบบบัญชาการเหตุการณ์ซึ่งได้กล่าวไว้ใน พ.ร.บ.ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ.2550 มาใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการสถานการณ์ โดยได้แบ่งระดับของการจัดการสาธารณภัยเป็น 4 ระดับ คือ ระดับ 1 ภัยขนาดเล็ก ระดับ 2 ภัยขนาดกลาง ระดับ 3 ภัยขนาดใหญ่ และระดับ 4 ภัยร้ายแรงอย่างยิ่ง **ขึ้นอยู่กับพื้นที่ ประชากร ความซับซ้อนหรือความสามารถในการบริหารจัดการภัยพิบัติตลอดจนศักยภาพด้านทรัพยากร โดยให้กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเป็นหน่วยงานกลาง**

ในการดำเนินการนั้น หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กองบัญชาการกองทัพไทยได้สั่งการมอบหมายกำหนดให้หน่วยทหารในพื้นที่ให้การสนับสนุนตามขีดความสามารถ เมื่อได้รับการร้องขอจากจังหวัด หรือจากผู้บัญชาการเหตุการณ์ ต่อมาในแต่ละภูมิภาคของประเทศ ที่มีสำนักงานพัฒนาภาค 1-5 หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา ได้รับการเชิญให้เข้าร่วมในคณะกรรมการป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติของจังหวัด และได้จัดมีโอกาสเสนอข้อมูล ขีดความสามารถ และภารกิจของหน่วยในการจัดทำแผนบริหารจัดการสถานการณ์ของจังหวัด โดยมีการเสริมสร้างความตระหนักในการลดความเสี่ยงตั้งแต่ก่อนเกิดภัย ขณะเกิดภัย หลังเกิดภัย และกำกับการดำเนินการขับเคลื่อนให้เป็นไปตามกรอบ พ.ร.บ.ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ.2550 และแผนบรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม พ.ศ.2558 กำหนดให้ทุกหน่วยของกองทัพไทย จัดตั้งศูนย์บรรเทาสาธารณภัย (ศบภ.) ทุกระดับหน่วยให้สอดคล้องกับการจัดและการดำเนินงานของ ศบภ.กท. และเป็นหน่วยรับผิดชอบเกี่ยวกับการป้องกันแก้ไขบรรเทาภัยพิบัติและช่วยเหลือผู้ประสบภัย ซึ่งศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองทัพไทยจะต้องจัดทำแผนและแนวทางการปฏิบัติงานจัดเตรียมกำลังพล เครื่องมือและสิ่งอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้มีความพร้อมอยู่เสมอ

แผนและแนวทางปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาลูกข่าย ที่ดำเนินการโดยหน่วยบัญชาการทหารพัฒนาและหน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ สามารถสรุปและรวบรวมข้อมูลการศึกษาได้ดังนี้

1. สาเหตุของน้ำท่วมพื้นที่จนเกินขีดความสามารถการจัดการในระดับท้องถิ่น เกิดจาก
 - 1.1 สภาพฝนตกหนัก เกิดภาวะน้ำท่วมขังในพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพการระบายน้ำไม่เพียงพอโดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีความลาดชันน้อยหรือพื้นที่ความลุ่มต่ำเป็นแอ่งกระทะ
 - 1.2 สภาพน้ำป่าไหลหลากในพื้นที่ลาดชันสูง ความเสียหายที่เกิดขึ้นในกรณีนี้จะรุนแรงกว่าสาเหตุอื่น ๆ และบางครั้งยังเกิดปัญหาแผ่นดินถล่มหรือการไหลของทะเลโคลน (Mud Flow) ตามมา
 - 1.3 สภาพน้ำเหนือไหลหลาก เกินขีดความสามารถของลำน้ำ จนป่าท่วมล้นตลิ่งลำน้ำ
 - 1.4 สภาพน้ำอัดเอ่อและน้ำทะเลหนุนสูง ส่งผลให้น้ำล้นตลิ่ง และลดประสิทธิภาพการระบายน้ำของพื้นที่
 - 1.5 การทรุดตัวของแผ่นดิน เป็นอุปสรรคต่อการระบายน้ำของพื้นที่ เป็นปัญหาของพื้นที่ที่มีผลกระทบมากในบริเวณภาคกลาง เนื่องจากมีการใช้น้ำบาดาลสูง
2. แผนการบริหารและจัดการน้ำในพื้นที่ต่าง ๆ โดยหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา และหน่วยขึ้นตรงในระดับสำนักงานพัฒนาภาค จะประสานกรมชลประทาน ในด้านข้อมูล เพื่อกำหนดกิจกรรมดำเนินการตามช่วงเวลาของสถานการณ์น้ำ ซึ่งผลการศึกษาสามารถแบ่งได้เป็น 3 ระยะ ดังนี้
 - 2.1 แผนงานบริหารจัดการความเสี่ยงงานก่อนน้ำ (ก่อนถึงฤดูฝน) ได้แก่ แผนงานที่ไม่ใช้สิ่งก่อสร้าง
 - 2.1.1 การคาดการณ์และการติดตามสถานะทางอุตุ-อุทกวิทยาอย่างใกล้ชิด ประกอบด้วย สภาพภูมิอากาศ สภาพน้ำฝน สภาพน้ำท่า สภาพน้ำในอ่างฯ สภาพน้ำท่วม และพายุจร เพื่อให้การบริหาร จัดการน้ำและการแก้ไขปัญหาดัง ๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์
 - 2.1.2 การบริหารน้ำในอ่างเก็บน้ำ โดยใช้ Reservoir Operation Study (ROS) , Reservoir Operation Simulation , Operation Rule Curve และ Reservoir Routing ของ กรมชลประทานและการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย โดยได้ประสานความร่วมมือในรูปแบบของคณะกรรมการบริหารจัดการสถานการณ์ฉุกเฉินระดับจังหวัด เพื่อกำหนดการเก็บกักน้ำและการระบายน้ำให้เป็นไปตามเกณฑ์การเก็บกักน้ำในอ่างฯ (Rule Curve) ที่กำหนดไว้ในแต่ละช่วงเวลา ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบจากสภาพน้ำหลากล้นอ่างฯ อย่างรุนแรงและเกิดภาวะน้ำท่วมด้านท้ายน้ำตลอดจนเร่งเก็บกักน้ำให้ได้มากที่สุดช่วงปลายฤดูฝนเพื่อเป็นน้ำต้นทุนสำหรับใช้ในช่วงฤดูแล้ง ซึ่งในการประสานงานในทางเทคนิคและองค์ความรู้ชั้นสูงด้านการบริหารน้ำในอ่างเก็บน้ำ โดยใช้ Reservoir Operation Study (ROS) นั้น หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กองบัญชาการกองทัพไทย ได้มอบหมายให้กองการช่าง หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา เป็นผู้รับผิดชอบในการประสานงานเป็นภาพรวมขององค์กร
 - 2.2 แผนงานบริหารจัดการความเสี่ยงงานระหว่างน้ำมา หรือขณะเกิดอุทกภัยในพื้นที่รับผิดชอบ (ช่วงฤดูฝน) เป็นแผนงานที่หน่วยได้กำหนดขึ้นเพิ่มเติมจากแผนงานก่อนน้ำมา ทั้งมาตรการที่ใช้สิ่งก่อสร้างและไม่ใช้สิ่งก่อสร้าง ตามความเหมาะสมในแต่ละพื้นที่ โดยมาตรการไม่ใช้

สิ่งก่อสร้างประกอบด้วยการส่งน้ำเข้าระบบชลประทานในพื้นที่การเกษตรโดยใช้ประโยชน์จากระบบชลประทานเพื่อลดปริมาณยอดน้ำสูงสุดการ โดยหน่วยช่างพัฒนา ของแต่ละสำนักงานพัฒนาภาค และหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ ที่มีเครื่องจักรกลอยู่ในอัตรา นอกจากนั้นศูนย์บรรเทาสาธารณภัยระดับสำนักงานพัฒนาภาคจะเป็นหน่วยสนับสนุนเมื่อได้รับการร้องขอ ประสานจากศูนย์บัญชาการเหตุการณ์และจัดการสถานการณ์จังหวัด ในการปรับแผนการระบายน้ำจากอ่างเก็บน้ำเพื่อลดผลกระทบน้ำท่วมด้านท้าย รวมทั้งการเตรียมความพร้อมของเครื่องจักร-เครื่องมือ วัสดุและอุปกรณ์ช่าง โดยจะมุ่งเน้นให้ความช่วยเหลือในเขตชลประทานเป็นหลักและสนับสนุนหน่วยงานอื่น ๆ

นอกจากนี้สำหรับมาตรการใช้สิ่งก่อสร้างประกอบด้วยการเสริมประสิทธิภาพของอาคารชลประทานในบริเวณต่าง ๆ ที่พบว่ายังไม่มีศักยภาพเพียงพอกับขนาดของสถานการณ์น้ำหลากที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในพื้นที่รับผิดชอบของหน่วยงานเสริมคันกันน้ำ/คันคลองส่งน้ำหรือคลองระบายน้ำ, งานปิดท่อดูดทำนบชั่วคราว, การสนับสนุนเครื่องจักรเครื่องมือเข้าช่วยเหลือ, การเร่งซ่อมแซมอาคารที่ชำรุดให้ใช้งานได้ชั่วคราว ก็ถือเป็นแผนงานที่หน่วยบัญชาการทหารพัฒนาต้องกำหนดเป็นกิจ্ঞในการบริหารจัดการความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น

2.3 แผนงานบริหารจัดการความเสี่ยงหลังเกิดอุทกภัยในพื้นที่รับผิดชอบหรือการให้ความช่วยเหลือหลังน้ำท่วม

2.3.1 หน่วยจะดำเนินการเร่งสำรวจพื้นที่การเกษตรที่ได้รับผลกระทบน้ำท่วมภายหลังที่สภาพน้ำลดระดับลง เพื่อประเมินความเสียหายและรวบรวมข้อมูลเสนอต่อจังหวัดและศูนย์บรรเทาสาธารณภัย กองบัญชาการกองทัพไทย เพื่อเป็นข้อมูลให้แก่หน่วยเหนือและรัฐบาลในกำหนดแนวทางช่วยเหลือ

2.3.2 เร่งสำรวจความเสียหายของระบบชลประทาน และการระบายน้ำของพื้นที่การเกษตรและพื้นที่ใช้สอย เพื่อซ่อมแซมให้สามารถใช้งานได้ตามปกติโดยเร็วภายใต้ข้อจำกัดและขีดความสามารถที่ดำเนินการได้

2.3.3 ประเมินศักยภาพของปริมาณน้ำต้นทุน เพื่อช่วยเหลือในช่วงฤดูแล้งรวมทั้งเตรียมการสนับสนุนรถยนต์บรรทุกน้ำในการอุปโภคและบริโภค

3. การศึกษาข้อมูลเพื่อลดความเสี่ยงในการบริหารจัดการอุทกภัยในพื้นที่ลุ่มน้ำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3.1 ลุ่มน้ำโขง (อีสาน) พื้นที่ลุ่มน้ำทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 46,670 ตารางกิโลเมตร มีความยาวประมาณ 2,373 กิโลเมตร ไหลจากประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เข้าสู่พรมแดนไทยลาวที่ อำเภอเชียงคานจังหวัดเลย ถึงอำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดเลย หนองคาย

อุดรธานีหนองบัวลำภูสกลนคร นครพนม มุกดาหาร อานาจเจริญ และจังหวัดอุบลราชธานีสภาพภูมิประเทศของกลุ่มน้ำโดยทั่วไปจัดเป็นพื้นที่ราบสูง มีเทือกเขาทางด้านทิศใต้และทิศตะวันตกของกลุ่มน้ำ เทือกเขาที่สำคัญ คือ เทือกเขาเพชรบูรณ์ดงพญาเย็น ภูพาน และพนมดงรัก ทำให้พื้นที่ของลุ่มน้ำด้านทิศตะวันตกและทิศใต้มีแนวเขาเป็นตัวแบ่งเขตมีลาดเทจากทิศใต้ไปทิศเหนือ เป็นแหล่งกำเนิดของแม่น้ำที่สำคัญ คือ แม่น้ำเลย น้ำโมง น้ำสวย ห้วยหลวง แม่น้ำสงคราม ห้วยน้ำก่า เป็นต้น มีอาณาเขตติดกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวทางทิศเหนือ ทิศใต้ติดกับ

ลุ่มน้ำป่าสัก ลุ่มน้ำชี ลุ่มน้ำมูล ทิศตะวันออกติดกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และทิศตะวันตกติดกับลุ่มน้ำน่าน โขงอีสานที่สำคัญ ได้แก่ น้ำหมัน ห้วยน้ำไหล น้ามง ห้วยหลวง แม่น้ำสงคราม แม่น้ำเลย ห้วยบางทราย ห้วยบังอี่ จะไหลลงแม่น้ำโขงโดยตรง

สภาพการเกิดอุทกภัยในลุ่มน้ำโขง จากการศึกษาทำให้ทราบว่า แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. อุทกภัยที่เกิดในบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำตอนบนและลำน้ำสาขาต่าง ๆ เกิดจากการที่มีฝนตกหนักและน้ำป่าไหลหลากจากต้นน้ำลงมาจนลำน้ำสายหลักไม่สามารถระบายน้ำได้ทัน ประกอบกับมีสิ่งกีดขวางจากเส้นทางคมนาคมขวางทางน้ำ และมีอาคารระบายน้ำไม่เพียงพอ พื้นที่ที่เกิดน้ำท่วมเป็นประจำได้แก่ อำเภอกุฉินารายณ์ อำเภอกันทรวิชัย อำเภอเมือง จังหวัดเลย และอำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร

2. อุทกภัยที่เกิดในพื้นที่ราบลุ่ม เกิดบริเวณที่เป็นพื้นที่ราบลุ่มและแม่น้ำสายหลัก ต้นเขินมีความสามารถระบายน้ำไม่เพียงพอ ทำให้ไม่สามารถระบายน้ำลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ พื้นที่ที่เกิดน้ำท่วมเป็นประจำได้แก่ อำเภอโซ่พิสัย อำเภอพรเจริญ จังหวัดบึงกาฬ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย และอำเภอนาหว้า อำเภอโพนสวรรค์อำเภอปลาปาก จังหวัดนครพนม

3.2 ลุ่มน้ำชี ลุ่มน้ำชีตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีพื้นที่ลุ่มน้ำรวมทั้งสิ้น 49,476 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ 12 จังหวัดได้แก่ จังหวัดชัยภูมิ ขอนแก่น กาฬสินธุ์ มหาสารคาม ร้อยเอ็ด ยโสธร อุบลราชธานี นครราชสีมา เลย หนองบัวลำภู อุดรธานีและศรีสะเกษ

สภาพภูมิประเทศของลุ่มน้ำชีประกอบไปด้วยเทือกเขาสูง ทางทิศตะวันออกและทิศเหนือ คือ เทือกเขาภูพาน ส่วนทิศตะวันตก คือ เทือกเขาตองพญาเย็น ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำชีและแม่น้ำที่สำคัญหลายสาย พื้นที่ตอนกลางเป็นที่ราบถึงลูกคลื่นลอน และมีเนินเล็กน้อยทางตอนใต้ของลุ่มน้ำ แม่น้ำสายหลักคือ แม่น้ำชีมีต้นกำเนิดมาจากเขายอดชีในเทือกเขาเพชรบูรณ์ไหลผ่านอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ เข้าสู่จังหวัดขอนแก่น ผ่าน อำเภอ มัญจาคีรีและอำเภอชนบท ผ่านอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม เข้าสู่ จังหวัดร้อยเอ็ด ยโสธร แล้วไหลไปบรรจบกับแม่น้ำมูลที่จังหวัดอุบลราชธานีลำน้ำสาขาที่สำคัญในลุ่มน้ำชี ได้แก่ น้ำพรม น้ำเชิญ น้ำพอง ลำปาว น้ำยั้ง เป็นต้น

จากการรวบรวมข้อมูลทำให้ทราบสภาพการเกิดอุทกภัยในลุ่มน้ำชีแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. อุทกภัยที่เกิดในบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำตอนบนและลำน้ำสาขาต่าง ๆ เกิดจากการที่มีฝนตกหนักและน้ำป่าไหลหลากจากต้นน้ำลงมาจนลำน้ำสายหลักไม่สามารถระบายน้ำได้ทัน ประกอบกับมีสิ่งกีดขวางจากเส้นทางคมนาคมขวางทางน้ำ และมีอาคารระบายน้ำไม่เพียงพอ พื้นที่ที่เกิดน้ำท่วมเป็นประจำได้แก่ อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น อำเภอเขาวงและ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

2. อุทกภัยที่เกิดในพื้นที่ราบลุ่ม เกิดบริเวณที่เป็นพื้นที่ราบลุ่มและแม่น้ำสายหลักต้นเขิน มีความสามารถระบายน้ำไม่เพียงพอ ทำให้ไม่สามารถระบายน้ำลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ พื้นที่ที่เกิดน้ำท่วมเป็นประจำ ได้แก่ อำเภอบ้านเขว้า อำเภอกอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ อำเภอมัญจาคีรี อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น อำเภอทมิฬ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ อำเภออาจสามารถ อำเภอธวัชบุรี อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด และอำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร

2.3 ลุ่มน้ำมูล ตั้งอยู่ทางตอนล่างของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ครอบคลุมพื้นที่ 10 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ อุบลราชธานี นครราชสีมา มหาสารคาม ยโสธร ขอนแก่น ร้อยเอ็ด ศรีสะเกษ และอำนาจเจริญ มีพื้นที่ลุ่มน้ำรวมทั้งสิ้น 69,700 ตารางกิโลเมตร ทางตอนใต้ของลุ่มน้ำมีเทือกเขาเป็นแนวยาวตลอด พื้นที่จะค่อย ๆ ลาดต่ำลงทางทิศเหนือ ส่วนทางตะวันออกบริเวณจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดศรีสะเกษเป็นที่ราบ สภาพโดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มสลับเนินเขา แต่ในจังหวัดอุบลราชธานีจะเป็นที่ราบลุ่มสลับลูกคลื่นลอนลาดถึงลูกคลื่นลอนชันแบ่งตามสภาพภูมิประเทศออกเป็น 2 ส่วน คือ ลุ่มน้ำมูลตอนบน และลุ่มน้ำมูลตอนล่าง แม่น้ำสายหลักคือ แม่น้ำมูล มีต้นกำเนิดมาจากเทือกเขาทางตอนใต้ของจังหวัดนครราชสีมา ก่อนจะไหลลงแม่น้ำโขงที่อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานีนอกจากนี้ยังมีลำน้ำสาขาต่าง ๆ อีกหลายสาย ลำน้ำสาขาที่สำคัญ ๆ มีดังนี้

1. ลำตะคอง ไหลผ่าน อำเภอปากช่อง อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา และบรรจบกับแม่น้ำมูลที่อำเภอน้ำ อ่างเก็บน้ำลำตะคองกั้นลำน้ำเพื่อใช้ในการชลประทาน

2. ลำพระเพลิง ไหลผ่าน อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา และบรรจบแม่น้ำมูล บริเวณ อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา มีอ่างเก็บน้ำลำพระเพลิงกั้นลำน้ำเพื่อใช้ในการชลประทาน

3. ลำปลายมาศ ไหลผ่านอำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์และบรรจบแม่น้ำมูลที่อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา

4. ลำชีไหลผ่าน อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ และบรรจบแม่น้ำมูลบริเวณเหนือลำน้ำ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์เล็กน้อย

5. ห้วยทับทัน ไหลผ่านอำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ และบรรจบแม่น้ำมูลที่อำเภอราชีไศล จังหวัดศรีสะเกษ

6. ลำเชิงไกร ไหลผ่านอำเภอด่านขุนทด อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา และไหลลงบรรจบแม่น้ำมูลก่อนถึง อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา

7. ลำสะเทต มีไหลผ่านอำเภอปะทาย จังหวัดนครราชสีมา ลงมาบรรจบแม่น้ำมูลตอนใต้ของอำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์

8. ลำเสียวใหญ่ มีลำน้ำสาขา คือ ลำเตา ลำเสียวใหญ่ และลำเสียวน้อย ไหลมาบรรจบกันเป็นลำเสียวใหญ่ที่อำเภอสวรรณภูมิจังหวัดร้อยเอ็ด แล้วมาบรรจบกับห้วยก้ากวากเป็นลำเสียว ไหลลงแม่น้ำมูลที่เหนือลำน้ำ อำเภอราชีไศล จังหวัดศรีสะเกษ

จากการรวบรวมข้อมูลทำให้ทราบสภาพการเกิดอุทกภัยในลุ่มน้ำมูลแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. อุทกภัยที่เกิดในบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำตอนบนและลำน้ำสาขาต่าง ๆ เกิดจากการที่มีฝนตกหนักและน้ำป่าไหลหลากจากต้นน้ำลงมามากจนลำน้ำสายหลักไม่สามารถระบายน้ำได้ทัน ประกอบกับมีสิ่งกีดขวางจากเส้นทางคมนาคมขวางทางน้ำ และมีอาคารระบายน้ำไม่เพียงพอ **พื้นที่ที่เกิดน้ำท่วมเป็นประจำได้แก่ อำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น และอำเภอหนองบุญนา จังหวัดนครราชสีมา**

2. อุทกภัยที่เกิดในพื้นที่ราบลุ่ม เกิดบริเวณที่เป็นพื้นที่ราบลุ่มและแม่น้ำสายหลัก ต้นเขิน มีความสามารถระบายน้ำไม่เพียงพอ ทำให้ไม่สามารถระบายน้ำลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ พื้นที่ที่เกิดน้ำท่วมเป็นประจำได้แก่ อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร อำเภอม่วงสามสิบ อำเภอกุดข้าวปุ้น จังหวัดอุบลราชธานี อำเภอกันทรารมย์ อำเภอขุนหาญ อำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษ อำเภอโพธิ์ทราย จังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอชุมพวง อำเภอโนนทอง อำเภอสูงเนิน อำเภอโชคชัย และอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

จากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลและสถิติการเกิดอุทกภัยในกรณีศึกษาของเอกสารวิจัยครั้งนี้ มีข้อเสนอที่เป็นประโยชน์ในการนำมาประกอบการพิจารณาของศูนย์บรรเทาสาธารณภัย หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา (ศบภ.นทพ.) เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการความเสี่ยง คือ การเชื่อมโยงข้อมูลเพื่อการตัดสินใจกับ**โครงการวางระบบและติดตั้งระบบโทรมาตรเพื่อพยากรณ์น้ำและเตือนภัยในระดับลุ่มน้ำ** จากสถานการณ์อุทกภัยที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ผ่านมาสร้างความเสียหายให้กับชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนที่อาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำ พื้นที่ลุ่มต่ำ ตลอดจนเขตชุมชน และเขตอุตสาหกรรม หนึ่งในมาตรการของการป้องกันและแก้ไขปัญหาอุทกภัย คือ การติดตั้งระบบโทรมาตรเพื่อพยากรณ์น้ำและเตือนภัยในระดับลุ่มน้ำ เพื่อใช้ในการติดตาม เฝ้าระวังสถานการณ์น้ำแบบเวลาจริง (Real Time) ตลอดจนสามารถพยากรณ์สถานการณ์น้ำได้ช่วยให้การบริหารจัดการน้ำในพื้นที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีความรวดเร็วและต่อเนื่องรวมทั้งทันต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งหน่วยงานในระดับประเทศที่รับผิดชอบต่อโครงการนี้คือ กรมชลประทาน

แผนภาพที่ 3-1 คณะอนุกรรมการติดตามและวิเคราะห์แนวโน้มสถานการณ์น้ำโดยใช้ระบบโทรมาตร

ที่มา : กองวิเคราะห์และประเมินสถานการณ์น้ำ, กรมทรัพยากรน้ำ

สรุป

เมื่อครั้งมหาอุทกภัย พ.ศ.2554 พบว่า ตลอดทั้งปี ประเทศไทยต้องประสบปัญหาอุทกภัยครั้งรุนแรงที่สุดในประวัติศาสตร์ ผลจากอิทธิพลของลมพายุ “ไหหลำ” และ “นกเตน” โดยเฉพาะพื้นที่ภาคเหนือและภาคกลางที่เกิดน้ำท่วมแบบยืดเยื้อจนกระทั่ง พ.ศ.2560 อุทกภัยได้เกิดขึ้นเป็นวงกว้างในพื้นที่จังหวัดทางภาคอีสาน หรือจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะจังหวัดสกลนคร ถือเป็นพื้นที่ซึ่งได้รับผลกระทบจากพายุไซร่อน “เซินกา” มากที่สุด มูลค่าความเสียหายในภาพรวมของจังหวัดสกลนครจากการสำรวจเบื้องต้น พบว่ามีไม่ต่ำกว่า 2 พันล้านบาท ทำให้การศึกษาค้นคว้าได้สถิติข้างต้นน่าจะช่วยให้เชื่อได้ว่า “อุทกภัย” เป็นสาธารณภัยที่สร้างความเสียหายร้ายแรงมากที่สุดและก่อให้เกิดปัญหาด้านงบประมาณแก่ประเทศไทยทุกครั้ง

ระบบบริหารจัดการและการลดความเสี่ยงของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กองบัญชาการกองทัพไทย ภายใต้อำนาจรัฐและในกรอบบทบาทหน้าที่ของหน่วยให้การสนับสนุนการปฏิบัติในสถานการณ์ฉุกเฉิน ว่าด้วยการจัดการภัยพิบัติสาธารณะ คือ “พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ.2550” โดยมีกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการปฏิบัติ ตั้งแต่ระดับชุมชนท้องถิ่น อำเภอ จังหวัด ไปจนถึงระดับชาติ จากการศึกษาข้อมูลในการปฏิบัติงานในหน้าที่หน่วยหลักในการสนับสนุนภารกิจช่วยเหลือและบรรเทาสาธารณภัย ของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา ทำให้ทราบว่าระบบบริหารจัดการสาธารณภัย ของประเทศไทยยังคงต้องอาศัยความร่วมมือบนพื้นฐานของความจริงจังจากทุกภาคส่วนราชการและภาคีเครือข่ายต่าง ๆ อย่างยิ่งยวด ยกตัวอย่างที่เห็นชัดสุด คือ โครงสร้างคณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ นอกจากนายกรัฐมนตรี (หรือรองนายกฯ ที่นายกรัฐมนตรีมอบหมาย) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงมหาดไทย และอธิบดีกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแล้ว ยังประกอบด้วย ปลัดกระทรวงอื่น ๆ อีก 7 กระทรวง รวมถึงหัวหน้าส่วนราชการอื่น ๆ และผู้บัญชาการเหล่าทัพทุกเหล่า เพื่อให้มีการประสานนโยบายอย่างเป็นทางการและมีการสนับสนุนทรัพยากรร่วมกันในสถานการณ์ฉุกเฉิน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดความเสี่ยง (Risk) ตั้งแต่ภัยพิบัติยังไม่เกิด และช่วงที่กำลังเกิดภัยหรือขณะเกิดภัย ซึ่งเน้นเรื่องของการลดความเสียหาย (Damage) กล่าวคือ เมื่อภัยเกิดขึ้นแล้ว ต้องพยายามจำกัดความเสียหายให้น้อยที่สุด ช่วงหลังจากเกิดภัย พุ่งเป้าไปที่การลดผลกระทบ (Impact) เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ซ้ำเติมขึ้นอีก สำหรับแนวทางการปฏิบัติของหน่วยขึ้นตรงของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กองบัญชาการกองทัพไทย หรือ นักรบสีน้ำเงิน คือ การใช้รถบรรทุกขนาดใหญ่ เรือท้องแบน และอุปกรณ์ที่ใช้ในการขนส่งหรือขนย้ายผู้ประสบภัยที่อยู่ในอัตราออกสนับสนุนศูนย์บัญชาการเหตุการณ์เพื่อบรรเทาอุทกภัย โดยมีตัวชี้วัดสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการทำงานในเรื่องนี้ คือ ความพึงพอใจของประชาชนที่แสดงออกในรูปแบบคำชม การบอกต่อถึงความประทับใจต่าง ๆ หรือความรู้สึกดี ๆ ความเชื่อมั่นและศรัทธาต่อองค์กร ที่เกิดขึ้นจากการได้รับความช่วยเหลือหรือได้รับการบรรเทาทุกข์ที่สะดวกรวดเร็ว พอเพียงทั่วถึง ซึ่งตรงกับความต้องการของผู้ประสบภัย

บทที่ 4

แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการภาวะวิกฤติ ของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนาโดยระบบ บัญชาการเหตุการณ์

เมื่อก้าวถึงระบบบัญชาการเหตุการณ์ หน่วยงานส่วนใหญ่ที่ได้ทำงานด้านความมั่นคงหรือการแก้ไขสถานการณ์วิกฤติ จะทบทวนถึงองค์ความรู้ภาพโครงสร้างของระบบบัญชาการเหตุการณ์แต่กระบวนการที่สำคัญในการจัดการแก้ไขกับเหตุฉุกเฉินหรือสถานการณ์วิกฤติในเวลาจำกัดและมีกรอบของการปฏิบัติการคือ ขั้นตอนที่จะปรับเปลี่ยนจาก “รับเป็นรุก” หรือจาก Reactive to Proactive คือ “กระบวนการวางแผน” (Planning P) ในระบบบัญชาการเหตุการณ์ผลผลิตที่ได้จากกระบวนการนี้คือ แผนเผชิญเหตุที่เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น สิ่งนี้คือกุญแจสำคัญที่ผู้บังคับบัญชาของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนาจะได้ข้อมูลจากฝ่ายเสนาธิการและคณะทำงานแก้ไขสถานการณ์ ขั้นตอนต่อจากนั้นจะเป็นแนวทางของการเผชิญเหตุเชิงรับ (Reactive Response) ในเหตุการณ์ฉุกเฉินทุกสาธารณภัยที่เกิดขึ้นจะเริ่มต้นจากการเกิดเหตุที่ไม่คาดคิดขึ้น หลังจากที่มีการประเมินขั้นต้นว่าสามารถรับมือและสามารถต้านทานได้ เจ้าหน้าที่บรรเทาสาธารณภัย ของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยที่เผชิญเหตุก็จะเร่งเข้าสู่พื้นที่ประสบภัยที่เกิดเหตุและใช้ความรู้ความสามารถประสบการณ์ของบุคคลและชุดบรรเทาสาธารณภัยเคลื่อนที่เร็วรวมถึง มาตรฐานขั้นตอนการปฏิบัติ (Standard operating Procedure:SOP) เพื่อให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยและควบคุมไม่ให้เกิดผลกระทบขยายตัว และในมหาอุทกภัยส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นผ่านมา การปฏิบัติตามขั้นตอนที่ถูกต้องขั้นตอนที่ผ่านการทบทวนหลังการปฏิบัติมาอย่างครบถ้วนจะสามารถช่วยเหลือผู้ประสบภัยได้เราเรียกขั้นตอนหรือแนวทางการจัดการภาวะวิกฤติ โดยวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้คือ การศึกษาแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการภาวะวิกฤติของหน่วยบรรเทาสาธารณภัย ของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา จากการทบทวนข้อมูลพื้นที่ประสบภัย บทความวิชาการ ข้อกำหนด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้นำเป็นข้อพิจารณาพื้นฐานและปรับใช้ให้เหมาะสมกับรูปแบบ ขนาดความรุนแรง และพื้นที่ได้รับผลกระทบของอุทกภัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่

แนวทางการนำกำลังและยุทโธปกรณ์เข้าแก้ไขสถานการณ์โดยทั่วไป ของศูนย์บรรเทาสาธารณภัย สำนักงานพัฒนาภาค (สนภ.) และชุดบรรเทาสาธารณภัยเคลื่อนที่เร็ว หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ (นพค.)

1. การเผชิญเหตุขั้นต้น (Initial Response) ซึ่งเป็นขั้นตอนการรับมือกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามระเบียบปฏิบัติประจำของหน่วย (รปจ.) หรือตามสั่งการของผู้บังคับบัญชาที่รับผิดชอบจากการสำรวจบ่อยครั้งที่เจ้าหน้าที่กำลังพลเดินทางไปถึงที่เกิดภัยหรือพื้นที่น้ำท่วม โดยไม่มีข้อมูลของ

สถานการณ์ที่เพียงพอ ดังนั้นการประเมินสถานการณ์และพิจารณาทรัพยากรที่มีอยู่อย่างครบถ้วนจากการซักซ้อมของหน่วย จึงสามารถแก้ไขสถานการณ์และช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบเหตุไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งสามารถดำเนินการได้ในสภาวะขนาดเล็กที่เกิดขึ้นเป็นประจำบ่อยครั้ง

2. การเผชิญเหตุเชิงรุก (Proactive Response) คือ กระบวนการวางแผน ของฝ่ายยุทธการ หรือหน่วยบรรเทาสาธารณภัยร่วมกับฝ่ายข่าวและฝ่ายกิจการพลเรือนของหน่วย ทำการออกแบบมาเพื่อให้การเผชิญสาธารณภัยมีการพัฒนาเปลี่ยนจากการรับมือกับสาธารณภัยไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น มาเป็นการเผชิญเหตุเชิงรุก (การวางแผน ประเมินสถานการณ์ วิเคราะห์พื้นที่ปฏิบัติการก่อนที่สถานการณ์เปลี่ยนแปลง) ความท้าทายในการเผชิญสาธารณภัยขั้นรุนแรงในการจัดการเหตุภาวะวิกฤติ เมื่อต้องอยู่ในสถานการณ์ที่มีขนาดพื้นที่และความซับซ้อนของสาธารณภัยมีเกินกว่าที่ “มาตรฐานขั้นตอนการปฏิบัติ” ได้กำหนดเอาไว้ในการเผชิญเหตุขั้นต้น ด้วยจำนวนเครื่องมือบรรเทาสาธารณภัย ประเภท ชนิด ของทรัพยากรจะถูกกำหนดตามวัตถุประสงค์การปฏิบัติ และรูปแบบการเข้าจัดการตอบโต้สาธารณภัย เพื่อให้เกิดความปลอดภัยต่อการปฏิบัติงานของกำลังพลและเจ้าหน้าที่บรรเทาสาธารณภัย ทั้งนี้หากผลการปฏิบัติมีความสำเร็จหรือคาดเคลื่อนจากภารกิจที่ได้รับมอบสั่งการจากหน่วยเหนือ ผู้บัญชาการเหตุการณ์สามารถวัดผลการปฏิบัติและสามารถทบทวนผลการปฏิบัติของหน่วยในการรับมือสาธารณภัยได้อย่างเป็นระบบ เป็นขั้นตอน ตามแนวทางทำให้เกิดความต่อเนื่องในการปฏิบัติงาน มีการหมุนเวียนทรัพยากรที่เข้าปฏิบัติงาน โดยการพิจารณาจากห้วงเวลาในปฏิบัติงานที่เหมาะสม

3. การพิจารณาห้วงเวลาปฏิบัติการ (Operational Period) การที่ฝ่ายยุทธการหรือส่วนวางแผนของหน่วย มีความเข้าใจกับขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการวางแผนการใช้ทรัพยากรบรรเทาสาธารณภัย ต้องทำความเข้าใจกับหลักการแบ่งห้วงเวลาปฏิบัติการ ซึ่งก็คือ “ระยะเวลาที่ต้องการปฏิบัติงานตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ให้เป็นผลสำเร็จจนภารกิจที่ได้รับมอบหมาย” ซึ่งอาจกำหนดแบ่งเวลาตั้งแต่ 4-6 ชั่วโมงถึง 24 ชั่วโมง หรือมากกว่านั้นเป็นจำนวนวัน ขึ้นอยู่กับความซับซ้อนเร่งด่วน ความรุนแรงที่ได้รับผลกระทบจากสาธารณภัย แต่โดยปกติจะจัดแบ่งที่ 12-24 ชั่วโมง เช่นเดียวกับกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย

4. กระบวนการวางแผนในระบบบัญชาการเหตุการณ์ (The ICS Planning P) ที่ผู้บังคับบัญชาและฝ่ายเสนาธิการควรนำมาปรับใช้และทำความเข้าใจ ที่ผ่านมาจากผลการสอบถามสัมภาษณ์จากผู้ปฏิบัติงาน บ่อยครั้งที่ผู้บังคับบัญชาหรือผู้บัญชาการเหตุการณ์เร่งรัดให้จัดทำแผนเผชิญเหตุอย่างรวดเร็วโดยให้เวลากับความพร้อมของเจ้าหน้าที่กำลังพล ที่ปฏิบัติงานหรือรับผิดชอบงานช่วยเหลือและบรรเทาสาธารณภัยของหน่วย ทั้งความรู้ สภาพร่างกาย และจิตใจน้อยมาก จึงได้มาซึ่งแผนเผชิญเหตุที่ไม่สมบูรณ์ ซึ่งจะไม่สามารถนำมาใช้ได้จริง ดังนั้นหากต้องการเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดทำแผนเผชิญเหตุ นั้น ต้องให้เวลากับส่วนวางแผน และส่วนข่าวในการรวบรวมข้อมูลสถานการณ์ เรียนรู้พัฒนาการข้อมูลพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากระบบฐานข้อมูลเดิมและการสำรวจพื้นที่ขั้นต้น

5. การประชุมผู้บัญชาการเหตุการณ์ร่วม (Initial Unified Command Meeting)

ในหลายครั้งที่เหตุการณ์สาธารณภัยขนาดกลางระดับอำเภอจนถึงขนาดใหญ่ในระดับภาค มีการทับซ้อนของพื้นที่การปกครอง พื้นที่แบ่งมอบความรับผิดชอบทางสาธารณภัยของหน่วยทหารกับพื้นที่ทางกฎหมายอื่น เช่น เขตอุทยานแห่งชาติหรือเขตป่าสงวนแห่งชาติ จึงต้องมีการบัญชาการเหตุการณ์ร่วมกัน ระหว่างผู้มีอำนาจตามกฎหมายเพื่อสนธิกำลังทรัพยากร เครื่องมือบรรเทาสาธารณภัยที่เหมาะสมกับลักษณะพื้นที่และสภาวะแวดล้อมที่ได้รับผลกระทบ รวมถึงป้องกันการดำเนินงานที่ขัดแย้งหรือซ้ำซ้อนกัน ดังนั้นเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพของการแก้ไขสถานการณ์ ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยของ นทพ. ในระดับต่าง ๆ ต้องพิจารณาในจุดนี้ ด้วยการจัดการประชุมเพื่อกำหนดแนวทางขอบเขตการปฏิบัติความรับผิดชอบ โครงสร้าง เพื่อให้เห็นภาพพื้นที่สถานการณ์ที่แต่ละส่วนต้องการและดำเนินการกำหนดแนวทางที่ยอมรับได้ร่วมกัน และเป็นโอกาสที่ดีที่จะได้แนะนำตนเอง แนะนำหน่วยที่มาปฏิบัติงานร่วมกันกับ นทพ. และแจ้งขอบเขต อำนาจหน้าที่ ภารกิจ ข้อพิจารณาและหัวข้อข่าวสารสำคัญ (หขส.) ที่แต่ละหน่วยได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชาต้นสังกัดของตน โดยปกติจะใช้เวลาไม่เกิน 15-30 นาที

6. การประชุมระดับเจ้าหน้าที่สนับสนุนการบัญชาการและเจ้าหน้าที่ ปฏิบัติงาน (Command and General Staff Meeting : C&G Meeting) เป็นการประชุม วางแผนและทำความเข้าใจที่สำคัญ ผู้บัญชาการเหตุการณ์/ผู้บัญชาการเหตุการณ์ร่วม จะแจ้งภารกิจที่ต้องปฏิบัติในการช่วยเหลือและบรรเทาสาธารณภัย รวมถึงข้อเน้นย้ำในการปฏิบัติกลางของตน การจัดลำดับการปฏิบัติงาน ข้อจำกัด และความคาดหวังของการปฏิบัติภารกิจของผู้บังคับบัญชา การประชุมนี้จะจัดให้มีขึ้นทันทีที่ผู้บัญชาการเหตุการณ์กำหนดวัตถุประสงค์การปฏิบัติเสร็จ เพื่อให้หน่วยบรรเทาสาธารณภัยในตำแหน่งเจ้าหน้าที่สนับสนุนการบัญชาการและเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานได้รับทราบแนวทางการปฏิบัติงานในทิศทางเดียวกันและเพื่อให้ทุกคนได้ทำความเข้าใจกับวัตถุประสงค์ หากมีข้อสงสัยใด ๆ จะได้สอบถามเพื่อแก้ข้อสงสัยต่าง ๆ ทั้งการส่งกำลังบำรุง สถานการณ์เกินขอบเขตการตัดสินใจในระดับหน่วย หรือเหตุวิกฤตฉุกเฉิน รวมทั้งการให้ข้อมูลประชาสัมพันธ์ของเจ้าหน้าที่ต่อความคาดหวัง ตื่นตกใจของประชาชนผู้ประสบเหตุ เช่น เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ เจ้าหน้าที่ฝ่ายกิจการพลเรือนอาจสอบถามแนวทางปฏิบัติในการจัดทำสารแถลงข่าว, หัวหน้าส่วนสนับสนุนอาจสอบถามสถานที่จัดตั้งฐานและตำบลจุดจอดยานพาหนะ และเรือบรรเทาสาธารณภัย เป็นต้น

การทำความเข้าใจและศึกษากระบวนการในการจัดการสาธารณภัยในกรณีอุทกภัย น้ำท่วมเป็นพื้นที่วงกว้าง

โดยทั่วไปกระบวนการจัดการสาธารณภัยมีขั้นตอน การดำเนินการของศูนย์บรรเทาสาธารณภัย นทพ. ดังนี้

1. การติดตามข้อมูล เฝ้าระวังและการแจ้งเตือนล่วงหน้า โดย ส่วนข่าว และส่วนกิจการพลเรือนของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนาและหน่วยขึ้นตรง (นขต.นทพ.) หน่วยงานวิชาการ สำนักงานทหารพัฒนา กรณีการบริหารจัดการปศุสัตว์ ในการพยากรณ์อากาศ พื้นที่พิกัง ด้วยการประสานและเชื่อมโยงระบบฐานข้อมูลกับ กรมอุตุนิยมวิทยา สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและ

การเกษตร (สสนก.) สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน) กรมทรัพยากรธรณี และศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติ เพื่อตรวจสอบ วิเคราะห์ ข้อมูลและการคาดการณ์ โอกาสที่จะเกิดภัยหรือภาวะอุทกภัยในพื้นที่ที่จะออกปฏิบัติการ

2. ทำการประสานงานกับ ปภ.ระดับจังหวัด ในฐานะหน่วยงานเตรียมการรับมือ เพื่อให้มีหนังสือแจ้งเตือนประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เสี่ยงอุทกภัย ผ่านทางหัวหน้าส่วนราชการระดับอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน องค์การบริหารส่วนระดับต่าง ๆ เครือข่ายอาสาสมัครต่าง ๆ โดยประชาสัมพันธ์ ผ่านเสียงตามสาย หอกระจายข่าว วิทยุกระจายเสียง เพื่อป้องกันความวิตกกังวล อันจะส่งผลต่อการเข้าพื้นที่ในการให้ความช่วยเหลือ ในการได้รับรู้ข่าวสารอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลสภาพพื้นที่ ระดับความรุนแรงของภัย รวมทั้งมีการชี้กำหนดแนวโน้มเฝ้าระวังพื้นที่เป้าหมาย หรือพื้นที่เสี่ยงภัย น้ำป่าไหลหลาก น้ำท่วมฉับพลัน และดินโคลนถล่ม จนกว่าสถานการณ์จะลดระดับและเข้าสู่ขั้นตอนการฟื้นฟูต่อไป

3. การให้ความสำคัญในการส่งหน่วยบรรเทาสาธารณภัย นทพ.ร่วมจัดทำ ซักซ้อมและปฏิบัติตามแผนเผชิญเหตุในระดับจังหวัดและอำเภอ เพื่อกำหนดมาตรการแนวทางป้องกัน การกักภัย แก๊ซและบรรเทาสาธารณภัยในพื้นที่ ตามที่ขีดความสามารถและความพร้อมของหน่วยมีในปัจจุบัน รวมถึงข้อพิจารณาฝักถึงการพัฒนาในแนวทางที่สอดคล้องกับจังหวัด อำเภอที่ตรงและถูกต้องจากการวิเคราะห์กายภาพและศักยภาพเชิงพื้นที่ จากการกำหนดจุดเสี่ยงภัย ลักษณะที่จะเกิดตามที่ได้นำเสนอข้างต้น เช่น จุดที่คอสะพานขาด ถนนชำรุด จากน้ำป่าไหลป่าท่วม และหน่วยได้สนับสนุนรถสร้างสะพานเร่งด่วน Modular Fast Bridge เป็นประจำ หรือการสนับสนุนกลไกเครื่องมือทางการช่างขนาดใหญ่ เช่น รถขุดตัก รถแบ็คโฮ เพื่อเปิดและบังคับทิศทางน้ำ การสนับสนุนการระบายน้ำด้วยเครื่องสูบน้ำ เรือผลักดันน้ำ เรือท้องแบนสำหรับกาอพยพประชาชนผู้ประสบภัย สัตว์เลี้ยงและปศุสัตว์ การสร้างความปลอดภัยและอุปโภค บริโภคที่เหมาะสมในพื้นที่พักพิงชั่วคราว ด้วยรถผลิตน้ำดื่ม ไฟส่องสว่าง

4. การเตรียมการในการเข้าพื้นที่ที่ถูกตัดขาดด้วยการเพิ่มประสิทธิภาพในการดำรงชีพ เป็นขั้นตอนการดูแล ช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยในระหว่างที่ยังมีสถานการณ์อุทกภัยเส้นทางถูกตัดขาด ประชาชนได้รับความเดือดร้อน โดยบริหารจัดการเรื่องน้ำดื่ม อาหาร ยารักษาโรค ถุงยังชีพ เครื่องอุปโภคบริโภค การติดต่อสื่อสาร การรักษาความปลอดภัยให้ประชาชนทั่วไปและเจ้าหน้าที่บรรเทาสาธารณภัยทุกคนที่อยู่ในพื้นที่ประสบภัย และทั้งบริเวณจุดอพยพ หรือศูนย์พักพิงชั่วคราว เพื่อรอการเคลื่อนย้ายไปสู่พื้นที่ปลอดภัยถาวรในห้วงเกิดภัย เป็นต้น

5. การทบทวนและเพิ่มงบประมาณในการพัฒนาขั้นตอนการบรรเทาสาธารณภัยมากขึ้น รวมถึงการประชุมหารือประสานงานเพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนในการใช้งบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การใช้จ่ายเงินทรองราชการเพื่อให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติจะต้องถือปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยเงินทรองราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน พ.ศ. 2556 หลักเกณฑ์การใช้จ่ายเงินทรองราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน พ.ศ. 2556 และประกาศกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยที่ได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง รวมทั้งระเบียบและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องโดยเคร่งครัด ซึ่งในท้ายสุดของการศึกษาวิจัยครั้งสำคัญนี้ อาจเป็นสิ่งที่ควรพิจารณาตามความเป็นจริงมากที่สุดในการศึกษาวิจัย อันเป็นขั้นตอนการลดและบรรเทาความเสี่ยงจากอุทกภัย ตามที่ได้กล่าวมาในบทที่ 2 ของเอกสารวิจัย คือ

การลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ โดยเน้นประสิทธิภาพของการกู้ภัย การค้นหา การช่วยชีวิต การดำรงสถานะการคมนาคม ระบบสื่อสารให้ประชาชนมั่นใจว่าไม่ถูกตัดขาดจากการสื่อสาร และได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา ส่วนปกครอง และหน่วยงานภาครัฐ นอกจากนี้การเพิ่มกำลังพลเจ้าหน้าที่ และการระดมทรัพยากรทางทหารในการเร่งระบายน้ำ การเข้าช่วยเหลือทำความสะอาดสถานที่ราชการ สถานศึกษา ตลอดจนการสร้างการรับรู้ และชี้แจงการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ให้ประชาชนทราบ ตามบทบาทและความรับผิดชอบที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550 และแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2558

สรุป

จากการวิจัยเอกสาร พบว่าแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการภาวะวิกฤติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา โดยระบบบัญชาการเหตุการณ์ สิ่งสำคัญยิ่งคือด้านการบริหารนโยบายที่มีความครอบคลุมและเกี่ยวเนื่องกับปัญหาต่าง ๆ ในฐานะหน่วยงานสนับสนุนภารกิจของรัฐบาลที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการภัยพิบัติ เป็นการปรับปรุงกระบวนการทำงานที่มีอยู่เดิมให้มีคุณภาพรวมถึงการใช้นวัตกรรมจากองค์ความรู้ เทคโนโลยีเพื่อให้เกิดการจัดการสาธารณภัยของประเทศเกิดประสิทธิภาพสูงสุดภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนา นวัตกรรมอย่างยั่งยืน โดยใช้ฐานข้อมูลองค์ความรู้ เทคโนโลยี การลงทุน บุคลากร องค์กรที่เกี่ยวข้อง การวิจัย และการประยุกต์ใช้นวัตกรรมด้านสาธารณภัย การทบทวนและบังคับใช้กฎหมาย ตลอดจนการเสริมสร้าง ความเข้าใจ ความตระหนัก และเพิ่มศักยภาพของชุมชนในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เพื่อเป็นเครื่องมือ ในการพัฒนาการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยของประเทศให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งนี้แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพที่ได้จากการวิจัยใน 2 หัวข้อในบทที่ 4 ได้แก่ 1. แนวทางการนำกำลังและยุทโธปกรณ์เข้าแก้ไขสถานการณ์โดยทั่วไป ของศูนย์บรรเทาสาธารณภัย สำนักงานพัฒนาภาค (สนภ.) และชุดบรรเทาสาธารณภัยเคลื่อนที่เร็ว หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ (นพค.) และ 2. การทำความเข้าใจและศึกษากระบวนการในการจัดการสาธารณภัยในกรณีอุทกภัยน้ำท่วมเป็นพื้นที่วงกว้าง ฉะนั้น หากผู้บังคับบัญชามีความเข้าใจและมีความชัดเจนด้านนโยบายและการสนับสนุนการปฏิบัติตามเรื่อง นำเสนอดังกล่าว ให้มีความชัดเจนในเรื่องบทบาทของ กท., โครงสร้างการจัดหน่วย, เครื่องมือและงบประมาณในการบริหารเพื่อนำไปสู่การวางแผนงานแผนปฏิบัติการได้อย่างเหมาะสม รัดกุม ในกระบวนการบริหารจัดการภัยพิบัติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กองบัญชาการกองทัพไทย อันจะช่วยให้สามารถบรรลุภารกิจตามที่ได้รับมอบหมายตามกฎหมาย ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมของประชาชน เกิดประสิทธิผลต่อภาพลักษณ์ที่ดีและการยอมรับของหน่วย ซึ่งการวิจัยพบว่าปัจจัยสู่ความสำเร็จด้านที่มีความสำคัญมากที่สุด คือ ด้านการประสานงาน (Coordinating)

หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กองบัญชาการกองทัพไทย จะต้องเป็นหน่วยงานหลักในการรับมือภัยคุกคาม ทั้งด้านความมั่นคงแบบดั้งเดิม และภัยคุกคามรูปแบบใหม่ ซึ่งหลักการสำคัญในการรับมือภัยคุกคามรูปแบบใหม่ โดยเฉพาะการบรรเทาสาธารณภัยนั้น ขึ้นอยู่กับการวางแผนการประสานการปฏิบัติกับส่วนงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการบูรณาการในการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพสูงสุด

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการภาวะวิกฤติ ของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา โดยระบบบัญชาการเหตุการณ์ กรณีศึกษาอุทกภัยในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็น การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์การวิจัยไว้ 3 ข้อ ประกอบด้วย 1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดในการจัดการภาวะวิกฤติ (Crisis Management) ของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กรณีศึกษาอุทกภัยในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการภาวะวิกฤติ ของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา โดยระบบบัญชาการเหตุการณ์ (Incident Command System : ICS) และ 3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการเพิ่ม ประสิทธิภาพการจัดการภาวะวิกฤติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา โดยระบบบัญชาการเหตุการณ์

สรุป

ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1

สรุปได้ว่า สภาพปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดในการจัดการภาวะวิกฤติ (Crisis Management) ของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กรณีศึกษาอุทกภัยในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอย่างรวดเร็วในปัจจุบันทำให้เห็นชัดว่าแนวโน้มสถานการณ์ สาธารณภัยจะมีความรุนแรงมากขึ้นอย่างไม่สามารถคาดการณ์ประเมินได้ชัดเจน ผลกระทบคือการ คุกคามต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนและของประเทศ นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงของ สถานการณ์สาธารณภัยยังส่ง ผลกระทบต่อทิศทางการพัฒนาประเทศในอนาคต เมื่อศึกษาทบทวน ผลการปฏิบัติด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ในการจัดการภาวะวิกฤติระยะที่ผ่านมา โดยเฉพาะได้ศึกษาจากกรณีอุทกภัยน้ำท่วมในพื้นที่กรณีศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของหน่วย บัญชาการทหารพัฒนา ผลทำให้ทราบว่า การแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างหน่วยงาน กระบวนการ บริหารจัดการ นโยบายที่ชัดเจนเป็นระบบและมีมาตรฐานและองค์ความรู้จำเป็นต้องมีการพัฒนา ตั้งแต่ขั้นการป้องกัน การเตรียมความพร้อม และการสร้างภูมิคุ้มกันในการจัดการสาธารณภัยของ ประเทศให้เข้มแข็งภายใต้หลัก “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” อันประกอบด้วยความมีเหตุผลและความ พอประมาณในการจัดการสาธารณภัย ความมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสถานการณ์วิกฤติ รวมทั้ง การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีต่อการรับรู้ปรับตัวกับผลกระทบ และความเปลี่ยนแปลงโดยอาศัยความรู้และ คุณธรรมในการจัดการสาธารณภัยที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างยั่งยืน การจัดการในภาวะฉุกเฉินของ กองบัญชาการกองทัพไทย ตามแนวทางปฏิบัติในการสนับสนุนการปฏิบัติงานในภาวะฉุกเฉิน : สปฉ. (Emergency Support Function : ESF) สามารถใช้เป็นหลักการและบรรทัดฐาน เพื่อกำหนด บทบาทและความรับผิดชอบ รวมถึงกรอบการทำงานเพื่อป้องกันการสับสนและข้อจำกัดในการ

ทำงาน โดยมีเป้าประสงค์ที่ต้องการในการบรรลุภารกิจและเพื่อลดความรุนแรงของสาธารณภัยและการบรรเทาทุกข์โดยให้ความเร่งด่วนในการเข้าระงับเหตุและให้ความช่วยเหลือประชาชนได้แก่ การแจ้งเตือนภัยและประเมินสถานการณ์การจัดตั้งศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจ การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารในภาวะฉุกเฉิน การสื่อสารในภาวะฉุกเฉิน การประกาศเขตพื้นที่ประสบสาธารณภัย การประกาศเขตให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน การค้นหาและกู้ภัยการอพยพ การรักษาพยาบาลฉุกเฉิน การรักษาความสงบเรียบร้อย สำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบถึงการสนับสนุนทรัพยากรทางทหาร (สปฉ.7) ตามแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.2558 ให้ใช้แผนบรรเทาสาธารณภัย กท. 2558 เป็นแผนสนับสนุนการปฏิบัติงานในภาวะฉุกเฉินด้านการสนับสนุนทรัพยากรทางทหาร โดย นขต.ศบภ.กท. และ ศบภ.เหล่าทัพ ในการจัดทำแผนในการประสานการปฏิบัติระหว่าง หน่วยงานในสังกัดหรือแผนสนับสนุนการปฏิบัติงานในภาวะฉุกเฉินด้านการสนับสนุนทรัพยากร ทางทหารในแต่ละระดับตามความจำเป็นและเหมาะสมในพื้นที่เกิดอุทกภัย บริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีการสนับสนุนส่วนงานที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขสถานการณ์วิกฤติ ตั้งแต่การจัดเตรียมด้านกำลังพล เครื่องมือ และยุทโธปกรณ์ และการเข้าร่วมการฝึกซ้อมทำความเข้าใจก่อนการปฏิบัติที่มีการประสานสอดคล้อง อาทิ ส่วนงานการแพทย์และสาธารณสุข ส่วนงานการค้นหากู้ภัย ส่วนงานสารเคมีวัตถุอันตรายและกัมมันตรังสีและส่วนสนับสนุนงานการต่างประเทศ เมื่อจำเป็นต้องมีการร้องขอผู้เชี่ยวชาญ.

ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการภาวะวิกฤติ ของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา โดยระบบบัญชาการเหตุการณ์ (Incident Command System : ICS) คือการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบตั้งแต่ขั้นการวางแผน การวิเคราะห์พื้นที่ปฏิบัติการหรือพื้นที่ประสบภัย รวมถึงกำลังพลและยานพาหนะ เครื่องมือช่างสำหรับการช่วยเหลือบรรเทาสาธารณภัย เพื่อให้มีการบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและไม่ปฏิบัติงานซ้ำซ้อน สำหรับปัจจัยที่การศึกษาวิจัยได้ดำเนินการทราบว่ามีดังต่อไปนี้ 1. ฝ่ายอำนวยการ ที่มีหน้าที่จัดตั้งศูนย์อำนวยการปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษและดินถล่ม ประสานการปฏิบัติกับ ศบภ.บก.ทท.(ส่วนหน้า), ศบภ.นทพ.และส่วนราชการ ในจังหวัดที่รับผิดชอบภารกิจ 2. การแต่งตั้งเจ้าหน้าที่กำลังพล ผู้รับผิดชอบและจัดกำลังพลประจำศูนย์ฯ เพื่อเฝ้าระวังปัญหามลพิษ และช่วยเหลือผู้ประสบภัยได้ทันท่วงที 3. การออกคำสั่งแต่งตั้งเปลี่ยนแปลงเจ้าหน้าที่ตามแผนการให้ถูกต้องกับความเป็นจริงเพื่อเป็นการอนุรักษ์กำลังพลทั้งทางร่างกาย ขวัญกำลังใจ รวมถึงสิทธิที่ผู้ปฏิบัติงานพึงควรจะได้รับ การตอบแทน 4. การจัดทำบัญชีเครื่องมือเครื่องใช้ตามแผนการนี้ของทุกหน่วยงานไว้ให้ถูกต้อง เป็นข้อมูลปัจจุบัน โดยให้อยู่ในสภาพที่ใช้การได้ดีอยู่เสมอ 5. การจัดให้มีสมุดตรวจตราสำหรับเจ้าหน้าที่และสั่งการไว้ให้พร้อมสำหรับการทบทวนแผน คำสั่งและการพัฒนาแก้ไขข้อผิดพลาดที่เกินกว่าการคาดคะเนประมาณสถานการณ์ 6. การติดต่อประสานขอความช่วยเหลือร่วมมือกับหน่วยงานที่มีเครื่องมือเครื่องใช้ในการป้องกันและบรรเทาอันตรายจากอุทกภัย เช่น หน่วยทหาร จังหวัดหรืออำเภอ หรือจากสมาคม มูลนิธิ ให้จังหวัด 7. การวางแผนเตรียมการสำหรับควบคุมและดูแลให้การสงเคราะห์บรรเทาทุกข์แก่ผู้ประสบอุทกภัยให้เรียบร้อย โดยทั่วถึง เช่น จัดหาเครื่องอุปโภค บริโภค ยารักษาโรคและอื่น ๆ 8. การขนย้าย

ผู้ประสบอุทกภัยกลับภูมิลำเนาเดิม และ 9. การสร้างอาคารที่อยู่อาศัยสำหรับผู้ประสบอุทกภัยเป็นการชั่วคราวในขีดความสามารถของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา

ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3

สรุปได้ว่าแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการภาวะวิกฤติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา โดยระบบบัญชาการเหตุการณ์ สามารถนำเสนอได้ 2 ขั้นตอนการปฏิบัติ โดยเป็น

1. แนวทางทั่วไปที่ควรดำเนินการเป็นแนวทางหลัก ใช้ว่า “แนวทางการนำกำลังและยุทโธปกรณ์เข้าแก้ไขสถานการณ์โดยทั่วไป ของศูนย์บรรเทาสาธารณภัย สำนักงานพัฒนาภาค (สนภ.) และชุดบรรเทาสาธารณภัยเคลื่อนที่เร็ว หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ (นพค.)” ซึ่งมีหัวข้อสำคัญที่สามารถพัฒนาการทำงานได้มีตามลำดับดังนี้ คือ 1. การเผชิญเหตุขั้นต้น 2. การเผชิญเหตุเชิงรุก 3. การพิจารณาห้วงเวลาปฏิบัติการ 4. กระบวนการวางแผนในระบบบัญชาการเหตุการณ์ 5. การประชุมผู้บัญชาการเหตุการณ์ร่วม และ 6. การประชุมระดับเจ้าหน้าที่สนับสนุนการบัญชาการและเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน

2. แนวทางเสริมประสิทธิภาพระบบบัญชาการเหตุการณ์ตามบริบทของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา ที่มีภารกิจเป็นหน่วยงานพัฒนาประเทศและช่วยเหลือประชาชนรวมถึงแก้ไขปัญหาเร่งด่วนของประเทศ ใช้ว่า “กระบวนการจัดการสาธารณภัย ที่เหมาะสมต่อการดำเนินการของศูนย์บรรเทาสาธารณภัย นทพ.” ประกอบด้วย 1. การติดตามข้อมูล เฝ้าระวังและการแจ้งเตือนล่วงหน้า 2. การประสานงานกับ ปภ.ระดับ 3. การให้ความสำคัญในการส่งหน่วยบรรเทาสาธารณภัย นทพ.ร่วมจัดทำ ซักซ้อมและปฏิบัติตามแผนเผชิญเหตุในระดับจังหวัดและอำเภอ 4. การเตรียมการในการเข้าพื้นที่ถูกตัดขาดด้วยการเพิ่มประสิทธิภาพในการดำรงชีพ 5. การทบทวนและเพิ่มงบประมาณในการพัฒนาขั้นตอนการบรรเทาสาธารณภัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรทำวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับข้อกำหนด บทบาท ความรับผิดชอบ รวมถึงงบประมาณขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เมื่อหน่วยบัญชาการทหารพัฒนาต้องมีการวางแผนและร่วมปฏิบัติงาน ให้มีความทันสมัยตลอดเวลาและเสริมสร้างความมีประสิทธิภาพในการเข้าช่วยเหลือบรรเทาสาธารณภัยในพื้นที่ โดยใช้การเพิ่มความสมบูรณ์ของระบบบริหารจัดการที่มุ่งเน้นการสร้างการมีส่วนร่วมการสร้างภูมิคุ้มกันจากสาธารณภัยในทุกภาคส่วน โดยมีชุมชนเป็นฐาน (Community Based Disaster Risk Management: CBDRM) เป็นแนวทางและวางรากฐานให้ชุมชนมีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐอย่างเข้มแข็ง การพัฒนาศักยภาพให้ชุมชนหรือเมืองมีความสามารถรับมือและปรับตัวกับสาธารณภัยที่เปลี่ยนแปลงไป (Smart Community/City) รวมถึงการประยุกต์ใช้นวัตกรรมด้านสาธารณภัย โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ ทั้งนี้หน่วยบัญชาการทหารพัฒนามีจุดแข็งและข้อได้เปรียบในทางบวกคือการได้นำแผนงานโครงการในการพัฒนาพื้นที่ สร้างความเจริญทั้งงานเส้นทาง งานพัฒนาแหล่งน้ำ รวมถึงงานส่งเสริมการเกษตร ทำให้ได้รับการยอมรับและความเชื่อมั่นเชื่อถือต่อองค์กรหน่วยงาน

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาและวิเคราะห์ รวมทั้งได้นำเสนอ ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยแล้ว โดยประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัยทำให้ทราบข้อมูล สภาพปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดในการจัดการภาวะวิกฤติ (Crisis Management) และสามารถ เชื่อมโยงปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการภาวะวิกฤติ ของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา โดยระบบบัญชาการ เหตุการณ์ (Incident Command System : ICS) ผลที่ได้คือ แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการ ภาวะวิกฤติของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา โดยระบบบัญชาการเหตุการณ์ ที่สามารถเป็นแผนการ ปฏิบัติงานหลัก ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ความมั่นคงด้านการพัฒนาระบบเตรียมพร้อมแห่งชาติ ทราบข้อมูลปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความเสี่ยงของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา เพื่อให้ ประเทศไทยเป็นประเทศที่ปลอดภัย น่ายุ่ รั้รับ ปรับตัว ฟื้นกลับจากภัยพิบัติอย่างรวดเร็วและยั่งยืน ซึ่งถือเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาประเทศ อันจะนำความสุขมาสู่ประชาชนชาวไทยต่อไป

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

คณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2552. แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2553-2557. กรุงเทพฯ: กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย.

ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, กรม. การลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ: คู่มือการพัฒนาที่ยั่งยืนกรุงเทพฯ สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ, 2557.

สุพจน์ สุวรรณเตมีย์, พันเอก.พ.ศ. 2553. การดำเนินงานพัฒนาประเทศของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ. วารสารทหารพัฒนา.: 35-36.

วิทยานิพนธ์

ฐิติภัทรา คำผางแดง และ มนตรี กรรพุมมาลย์. “การมีส่วนร่วมของประชาชนการจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน กรณีศึกษา: ตำบลชมพู อำเภอ เนินมะปราง จังหวัด พิษณุโลก”, มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2553.

มนตรี จตุฑะศรี. “การป้องกันน้ำท่วมและการจัดระบบคลองระบายน้ำภายในบริเวณเมืองเก่าสุโขทัย”. วิทยานิพนธ์วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชา วิศวกรรมโยธา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521.

หลักชัย พัฒนเจริญ. “การออกแบบระบบระบายน้ำเพื่อป้องกันน้ำท่วมสำหรับพื้นที่ราบเชิงเขาชายฝั่งทะเล : กรณีพื้นที่ศึกษา เขตลุ่มน้ำกระน จังหวัดภูเก็ต”. วิทยานิพนธ์วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาวิศวกรรมโยธา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.

กฎหมาย

พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ.2550. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 124 ตอนที่ 52 ก วันที่ 7 กันยายน 2550.

เอกสารไม่ตีพิมพ์

กองบัญชาการกองทัพไทย. “หลักนียมการปฏิบัติการร่วมกองทัพไทย ด้านกิจการพลเรือน”, 2550
นฤกมล จันทร์จิราวุฒิกุล “การบริหารจัดการอุทกภัยของประเทศไทย”. บทสรุปและประเด็นเพื่อพิจารณา. เอกสารบทสรุปเชิงนโยบาย (TRF Policy Brief) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2536.

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

คณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ. “ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580)”. (ออนไลน์).

เข้าถึงได้จาก : http://www.thaitribune.org/contents/detail/302?content_id=29691&rand=1506659875, 2560.

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์.พ.ศ.2555.กองทัพกับการบรรเทาสาธารณภัย. (ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก

http://www.sscthailand.org/index.php?option=com_docman&task=doc_download&gid=88&Itemid=521, 2565.

ภาษาต่างประเทศ

Books

Coppola, P. Damon. Introduction to international disaster management. Amsterdam. Boston : Butterworth Heinemann, 2007.

Carter, W. Nick. Disaster management : a disaster manager’s handbook. Manila, Philippines : Asian Development Bank, 1992.

ประวัติย่อผู้วิจัย

- ชื่อ : พลตรี หม่อมหลวง ประวีร์ จักรพันธุ์
- วัน เดือน ปีเกิด : 4 กรกฎาคม 2511
- การศึกษา : ปริญญาตรี : วิทยาศาสตร์บัณฑิต โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
: ปริญญาโท : รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา
- การศึกษาอื่น ๆ : โรงเรียนเตรียมทหาร รุ่นที่ 28
: หลักสูตรชั้นนายร้อยเหล่า ม.
: หลักสูตรชั้นนายพันเหล่า ม.
: หลักสูตร สธ.ทบ. รุ่นที่ 79
: หลักสูตร ผบ มว.ลว. จากประเทศอังกฤษ
: หลักสูตรส่งทางอากาศ
: หลักสูตรจู่โจม
- ประวัติการทำงานโดยย่อ : ผบ.มว.ร้อย.ม.ม.พัน.11 รอ.
: ผบ.ร้อย มม. พัน 1 รอ.
: ผบ.ม.พัน.30 พล.ม.2 รอ.
: ผบ.กรม ทพ.12
: ผบ.ม.5 รอ.
: ผอ.ศพปน.พท.ศอพท.
: ผอ.สนป.วท.กท.
: ผอ.สน.บก.บก.ทท.
- ตำแหน่งปัจจุบัน : ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาภาค 2 หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา